

25.872

334
7h-43

1448

00268038

9000000000

0000000000

1448 1448
Հրատարակութիւն Բժ. Ա. Բուզուդեանի: 1448

05 JAN 2010

334
n-93

ՈՒՂԵՑՈՅՑ

300
1541-ՈՒՂ

ԳԻՒՂԱՑԻ

ԿՕՕՊԵՐԱՏՕՐԻՆ

1003
19266

(Ար. պատկերով)

ԹԻՖԼԻՍ
1910

Тифлисъ, типографія „Гуттенбергъ“, уг. Ольгинск. и Слѣпцовск. № 1.

Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

Մենք որոշեցինք հրատարակել Գիւղ. փոխ.-խնայող և արդիւնաբեր. ընկերակցութիւնների կոմիտեան Պետերբուրգի բաժանմունքի հրատարակած «Ուղեցոյց գիւղացի կօօպերատորին» գրքոյկը:

Սա մի գեղեցիկ օժանդակող գրքոյկ է գիւղական կօօպերացիայի համար և ինչպէս օգտակար ու գործնական գրքոյկ, արժէ, որ լայն ընդունելութիւն գտնէ ամեն տեղ, ինչպէս մեզանում՝ Կովկասում, այնպէս և Տաճկահայաստանում:

Մեր գիւղական համայնքների տնտեսական փրկութիւնը կախւած է և կօօպերացիայից. սա տնտեսական անհրաժեշտ պահանջ է: Կօօպերացիան սպառողի շահերն է պաշտպանում և նրան անպաշտպան չի թողնում իւր սև օրերին:

Կօօպերացիան հոգս է տանում իւր անդամների մտաւոր կեանքի ու հոգեւոր աշխարհի պահանջներին բաւարարութիւն տալու, վարժեցնում է նրանց իսկական քաղաքացիութեան և ինքնավարութեան և վերջապէս ներշնչում է միութեան ու համաձայնութեան ոգի:

Բժ. Ա. Բախչիբայեւ.

1910 թ. 3-ին ապրիլի.
Պետերբուրգ:

ԻՆՉ է ԿՕՕՊԵՐԱՑԻԱՆ

I

Վերջին մի քանի տարում բանւորական և գիւղացիական շրջաններում սովորական խօսակցութեան մէջ մտել են օտարազգի խօսքեր—կօօպերացիա, կօօպերատօր, կօօպերատիւ ընկերութիւն:

Սակայն ինչ է պարունակում «կօօպերացիա» խօսքի մէջ: Այդ ինչ կախարդական յատկութիւն ունի «կօօպերացիա» խօսքը, որ այդպէս արագ ժողովրդական գրոյցների առարկան դարձաւ:

Պատասխանենք միանգամից. կօօպերացիա կոչւում է միանալու այն ձևը, որի օգնութեամբ բանւորներն ու գիւղացիք միմեանց համերաշխ ջանքերով կարող են բարեփոխել իրենց տնտեսական դրութիւնը: Վաղուց արդէն, հէնց իրենք մեր բանւորներն ու գիւղացիք փորձում են գտնել այդ միջոցը. սակայն օտար պետութիւնների մէջ՝ Արեւմուտքում, այդ միջոցը վաղուց արդէն հնարւած է: Այնտեղ այդ միջոցը կատարելագործւած և փորձւած է հէնց գործադրութեան մէջ և բարեյաջող հետևանքներ է տւել: Կեանքի պայմանների բարեփոխման կուրս այդ միջոցը ամեն տեղ կոչւել է կօօպերացիա, այդ անունով էլ հաստատուել է մեզանում:

Եթէ կօօպերացիա խօսքը բառացի թարգմանւում լինէր հայերէն՝ կնշանակէ աշխատակցութիւն, այսինքն միացած գործունէութիւն:

Կեանքի մէջ ամեն քայլափոխում մենք պատա-

հում ենք մարդկանց միմեանց հետ աշխատակցելիս։ Նախ և առաջ կարիքը ինքն է ստիպում մարդկանց միմեանց աշխատակցել, շատ ժամանակ նոյն իսկ կախած չլինելով մասնակցողների կամքից։ Սակայն կօօպերացիան կազմակերպւած, որոշ ու առաջուց մտածւած աշխատակցութիւն է, որի նպատակն է աշխատաւոր ժողովրդի կեանքի ու աշխատանքի պայմանները բարեփոխել։

Նայած նրան, թէ իրենց տնտեսական դրութեանն ընդ կողմն են ուզում փոխել գիւղացիք, դրա համար էլ կազմակերպում են կօօպերատիւ կազմակերպութիւնների համապատասխան տեսակներ։

Եթէ գիւղում հնարաւորութիւն չկայ բոլորովին փոխառութիւն անել, փող պարտք վերցնել, և կամ մասնաւոր մարդկանցից փոխառութիւն անելու պայմանները շատ ծանր են գիւղացիների համար, այդ դէպքում գիւղական հասարակութիւնը կազմակերպում է վարկի կօօպերատիւներ, որոնցից և մեծապէս օգտւում է։

Եթէ գիւղացին ուզում է բարձրացնել իր տնտեսութիւնը՝ իր համար ամենից ձեռնտու պայմաններով ծախել գիւղատնտեսական մթերքները և դրանք գիւղատնտեսական գործիքներ, — նա զիմում է գիւղատնտեսական ընկերութիւնների ու ընկերակցութիւնների օգնութեան։

Շատ ժամանակ գիւղացին ինքն էլ է հատկանում, որ եթէ փող լինի գործը սարգի գցելու, կարելի կլինի կանոնաւոր վերադով պատրաստել ու վաճառել գիւղատնտեսական մթերքներ։ Այն ինչ համարեա ամենքի համար էլ պարզ է, որ կաթնային տնտեսութիւնը, եթէ գործը կանոնաւոր դրւի, կա-

րող է գիւղական ամենաարդիւնաւէտ աղբիւրներից մէկը լինել։ Եւ երբ այդտեղ էլ միտք է ծագում միանալ ու միասին աշխատակցել, կօօպերացիան, կաթնագործարանային արտեւներ ձևով, այստեղ էլ օգնութեան է գալիս։

Կօօպերացիան, արդիւնագործական արտեւների ձևով, հեշտացնում է գիւղական արհեստաւորների միացումն։

Վերջապէս, երբ գիւղացին ուզում է գիւղական ընտանիքի անձնական կարիքների համար պէտք եղած կեանքի անհրաժեշտ առարկաները գնել աժան ու լաւ տեսակինը, այդտեղ էլ կարիքը ստիպում է նրան զիմել կօօպերացիային — սպառողական ընկերութեան։

Ահա թէ ինչ է կօօպերացիա կոչւածը. մի միջոց, որով վերոյիշեալ նպատակների համար միանում ու կազմում են զանազան տեսակի ընկերութիւններ, և որը ուրիշ երկրներում արդէն փորձւած ու ընդունւած է։

II

ԿՕՕՊԵՐԱՅԻՆՍԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Ինչպէս տեսանք նախորդ գլխում, կօօպերատիւ ընկերութիւնները լինում են հետևեալ տեսակների —

1) Վարկի և փոխատու-խնայողական ընկերակցութիւններ։

2) Գիւղատնտեսական ընկերութիւններ և գիւղատնտեսական ընկերակցութիւններ։

3) Գիւղական սպառողական ընկերութիւններ։

4) Արտեւներ կամ համարհաստակցութիւն։

Ա. ՎԱՐԿԻ ԿՕՕՊԵՐԱՅԻԱ

Գիւղական տնտեսութեան մէջ փողի պակասութիւնն ու նեղութիւնը սովորական, համարեա անխուսափելի մի բան է: Շատ ժամանակ գիւղացին ոչ մի հնարաւորութիւն չունի փող ձարելու: Իսկ եթէ մի կերպ ձարում էլ է, ինչպէս այդ բոլորին յայտնի է, հեշտութեամբ թաղուած է պարտքերի մէջ և քայքայում իր տնտեսութիւնը:

Դրա առաջն առնելու ու պաշտպանելու համար կօօպերացիան անա հրաւիրում է բոլոր գիւղացիներին կազմել մի վարկի (կամ փոխատու-խնայողական — գոքա համարեա միևնոյն բաներն են) կօօպերատիւ ընկերակցութիւն:

Գիւղացիներէից ամեն մէկը, ինչքան էլ աղքատ լինի, ձեռքը փող ընկած ժամանակ (աշխատավարձն ստանալուց յետոյ) միշտ կարող է մտցնել ընկերակցութեան դրամարկը որոշ, ոչ շատ մեծ, անդամավճար: Իսկ եթէ մէկի համար զժւար է միանգամից տալ ամբողջ անդամավճարը, թոյլ է տրւում մասմաս վճարել: Այդ փոքրիկ գոհողութիւնների փոխարէն վարկի ընկերութիւնը հարկւրներով կը հատուցանէ գիւղացուն:

Փողի խիստ կարիքի ըրպէին, օրինակ, գարնանը, երկրագործական աշխատանքների սկզբին, գիւղացին էլ կարիք չունի վազելու վաշխառուի մօտ: Գիւղացին ապահով գնում է իր վարկի կօօպերատիւ ընկերութիւնը և ինչպէս նրա անդամ, կանոնադրու-

թեան հիման վրայ, վերցնում է, ի հարկէ որոշ, բայց փոքրիկ տոկոսով, իր համար պէտք եղած գումարը:

Կօօպերատիւ օգնութեան գործը հասկանալի կը լինի, եթէ յիշենք մեր հին առածը — «գիւղը որ կանգնի, սար շուռ կտայ»: Գիւղացիների անդամավճարների փշուրներից կօօպերատիւ դրամարկը մասնաւորապէս մի գումար է գոյանում, որով կարելի է, ժամանակաւոր կարիքի դէպքում, մինչև իսկ ամբողջ գիւղական տնտեսութիւնը պահպանել:

Այդպիսի վարկի կօօպերատիւ ընկերութիւնը նրա համար չէ հիմնւում, որ փողը շահեցնելի, ինչպէս վաշխառուներն են վարւում, և ոչ էլ նրա համար, որ կեղեքի գիւղացուն՝ օգտւելով նրա կարիքից ու անհրաժեշտութիւնից:

Այդ ընկերութիւնը հիմնւում է նրա համար, որ համեմաշխ ջանքերով գիւղացիք կարողանան իրենք իրենց օգնել, մէկ մէկու ձեռք մեկնելով ու տնտեսական ծանր ըրպէներին օգնութեան հասնելով:

Ամեն մի գիւղացի, հէնց որ մտաւ այդ ընկերութեան մէջ, արդէն դառնում է կօօպերատիւ: Այդ ըրպէից սկսած նա արդէն դառնում է այդ ընկերութեան տէրերից մէկը: Ընդհանուր ժողովներում նա միւս անդամների հետ միասին կարող է ընկերութեան համար կանոններ հիմնել, ընտել կառավարելու համար վստահելի անձնաւորութիւններ:

Վարկի ընկերութիւնների բացման համար անհրաժեշտ տեղեկութիւնները՝ թէ ինչպէս պէտք է բացել ընկերութիւնը, որտեղից ձեռք բերել կանոնադրութիւնը, ուր գիմել, և այլն, գնում ենք Ց-րդ դիտում՝ «Ինչպէս բացել վարկի կամ փոխատու-խնայողական ընկերութիւններ»:

Բ. ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿՕՕՊԵՐԱՅԻՍ.

Շատ անգամ գիւղացին հնարաւորութիւնից զուրկ է իր սնտեւութեան համար պէտք եղած բանը գիւղում ճարելու, նոյն իսկ հէնց փողով: Գիւղի «գալալները» ու ամեն տեսակի միջնորդ-գործակալները «հօր գները» գնում են ապրանքի վրայ: Բայց աւելի յաճախ, փողով էլ ձեռք չի ընկնում խելքաւիտուր մի բան, որովհետեւ պէտք եղած բանը տեղում շատ անգամ չի էլ ճարւում:

Կամ եթէ, օրինակ, գիւղացին ցորեն, գարի ունի ծախելու, գիտէ, որ քաղաքում հացահատիկը լաւ գին է գնում, բայց ի՞նչ արած, տանել չի լինի—քաղաքը հեռու է, իսկ եղ կամ ձի քիչ ունի: Ահա այդ տեղ մէջտեղ է գալիս միջնորդը, ցորեն հաւաքողը ու կիսագնով գնում-հաւաքում է գիւղացոց հացահատիկները:

Գիւղացին շատ էլ լաւ է հասկանում, որ իրեն խաբում, կողոպտում են, սակայն ի՞նչ կարող է անել. հացահատիկը պահելը դժւար է, տեղ չկայ, կը փթի, իսկ փողն էլ պէտք է. ստիպւած ես համաձայնել և առաջարկած գնով ծախել, հակառակ դէպքում սպառնում է ապրանքը բոլորովին չգնել:

Շատ կարեւոր է գիւղացու համար հնարաւորութիւն ունենալ իր մթերքները, աշխատանքի պատուները ծախելու: Իսկ իրագործել այդ, քիչ թէ շատ ձեռնառու պայմաններով, միշտ էլ հնարաւոր չէ:

Ահա յիշածս գէպքերում, նման դժւարութիւնների ժամանակ, փոխանակ ապրանքն առած զալալ-

ների դուռը ծեծելու, գիւղացիք ժողովւում են, խօսում, քննում են այն բոլոր վնասները, որ ամեն մէկը առանձին-առանձին կրել է, և ապա, միանալով կազմում են նոր կօօպերատիւ գիւղատնտեսական ընկերութիւն:

Այդ կօօպերատիւ ընկերութիւնը օգնում է նրանց հետեւեալ ձևով:

Կարիքի ժամանակ, երբ պէտք է գնել որևէ մեքենայ, ձի, եզ, կով կամ ուրիշ մի բան, գիւղացին գնում յայտնում է այդ մասին իր ընկերութեանը: Նոյն բանը անում են նաև միւս գիւղացի կօօպերատորները, այսինքն ընկերութեան անդամները:

Ասենք, թէ օրինակ, ընկերութիւնը ստանում է գիւղացիներից պատէթը՝ գնելու 17 ձի, 20 գութան, 100 փութ լաւ սերմացու:

Փոխանակ եռապատիկ գնով տեղական զալալից գնելու, գիւղատնտեսական ընկերութիւնը գնում է ուղղակի առաջին ձեռքից, ապրանքի տեղումը՝ քաղաքում, գործարանում, ձիավաճառանոցում, և իհարկէ, ցածր գնով: Երբ գիւղում ստացւում է պատւիրած ապրանքը, հաշւում են, թէ ինչ ծախս է նստել մարդու գնալ-գալը և ապրանքի ճանապարհածախսը: Եւ ահա հէնց այստեղ պարզ երևում է՝ թէ ընկերութեան միջոցով արած առևտրից ամեն մի գիւղացի խնայում-տնտեսում է բաւականին փող, բացի այն բանից, որ իր տեղում կարելի է լինում գնել ինչ տեսակի ապրանք որ ուզես և ամենապատուական յատկութեան:

Ընկերութիւնը հիմնելուց յետոյ գիւղացիք, այն բոլորը, ինչ որ իրենց պէտք է, աշխատում են գնել այդ ընկերութեան միջոցով: Այդ ձևով առևտրից ըն-

կերութեան մէջ կազմուած է հասարակական գումարներ, որը պատկանում է բոլոր անդամներին, և որը նեղ օրերին գիւղացուն մեծ օգուտներ կարող է տալ:

Այսպէս, օրինակ, եթէ մէկը մեքենայ գնելու համար պէտք եղած փողը չի կարող միանգամից գրտնել ու վճարել, նա դիմում է իր ընկերութեանը, իսկ վերջինս կարող է գիւղացու պատէրը կատարել ու գնել մեքենան և ապա ժամանակ տայ նրան մասմաս վճարելու:

Գիւղատնտեսութեան համար շատ դէպքերում անհրաժեշտ է լինում ձեռք բերել այնպիսի թանգ մեքենաներ, օր. կասիչ շոգեշարժ մեքենայ, այնպիսի թանգ գործիքներ, որ ոչ մի գիւղացի առանձին, իր ոյժերով չի կարող գնել: Այդպիսի դէպքերում գիւղատնտեսական ընկերութիւնը դնում է ընդհանուր հասարակական — կօօպերատիւ մեքենայ, և չնչին վարձով տալիս է օգտուելու իր անդամներին:

Մթերքների վաճառման գործում էլ գիւղատնտեսական ընկերութիւնը կարող է գիւղացիութեանը մեծ աջակցութիւն ցոյց տալ:

Երբ գիւղացին կարիք ունի և ուզում է ձեռնառն պայմաններով ծախել իր ունեցած մթերքները — երբ գիւղում կայ գիւղատնտեսական կօօպերատիւ ընկերութիւն — նա էլ չի դիմում «բարերար հաւաքողի» օգնութեան:

Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը ինքը կապ է հաստատում քաղաքի խոշոր գնողների հետ և ինքը առանց միջնորդի ուղարկում է նոցա վաճառներով հացահատիկներ, պտուղներ, անասուններ և այլն և, ի հարկէ, լաւ գներով:

Անյետաձգելի կարիքի ժամանակ, գիւղացին կա-

րող է նոյն իսկ մինչև իր մթերքի (օր. ցորենի) ծախելը, դրա գրաւով փոխառութիւն անել, սովորաբար արժողութեան $\frac{2}{3}$ -ի չափով:

Շատ յաճախ ժամանակաւորապէս հացահատիկների գները ընկնում են, և պարզ յայտնի է, որ մի երկու ամսից յետոյ գները կբարձրանան: Ի հարկէ այդ դէպքում ձեռնառն է սպասել և մի քանի ժամանակից յետոյ լաւ գնով ծախել:

Սակայն ամեն գիւղացի էլ չի կարող սպասել: Եւ ահա հէնց այդտեղ է, որ գիւղատնտեսական ընկերութիւնները նրան օգնութեան են հասնում: Հացահատիկի գրաւով, նոքա փոխառութիւն են տալիս գիւղացոյց և, վերցնելով նոցա հացահատիկները՝ լցնում են իրենց պահեստները ու սպասում յարմար ժամանակի: Ապրանքը ծախելուց յետոյ իւրաքանչիւր գիւղացի ստանում է իրեն հասանելիք աւելցուկ գումարը:

Որպէս զի ցոյց տրւի այն բոլոր օգուտները, որ գիւղացին ստանում է, երբ իր տնտեսութեան մէջ կօօպերացիայի օգնութեան է դիմում, պէտք է իմանալ նաև այն, որ կօօպերատիւ միացումն անհրաժեշտ է և այն ժամանակ, երբ գիւղացիք պարապում են անասնապահութեամբ, թռչնապահութեամբ: Այստեղ էլ միանալով նոքա ստանում են նոյն օգուտները, ինչ որ գիւղատնտեսական ընկերութեան մէջ, այն տարբերութեամբ միայն, որ գործի համապատասխանութեան և նպատակայարմարութեան համար հիմնում են ոչ թէ ընկերութիւն այլ գիւղացեստական ընկերակցութիւններ:

Թէ ինչպէս պէտք է կազմել գիւղատնտեսական ընկերութիւններ ու ընկերակցութիւններ, որտեղից գտնել կանոնադրութիւնները, թէ ինչ տարբերութիւն

կայ այդ երկուսի մէջ, այդ մասին տես 6-րորդ գլուխը:

Գ. ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԿՕՕՊԵՐԱՅԻՍ.

Եթէ կարելի լինէր մի կօօպերատիւ ընկերութեան միջոցով և՛ փող պարտք տալ ձեռնտու պայմաններով, և՛ գնել, և՛ ծախել ամեն մի բան, սկսած գիւղատնտեսական մեքենաներից մինչև կոշիկէղէնը, շորեղէնն ու ծխախոտը, այն ժամանակ ի հարկէ մի կօօպերատիւր մի գիւղի համար բաւական կլինէր, նա ամեն ինչ կանէր:

Բայց մինչև հիմա ոչ մի տեղ դեռ այդպիսի ընկերութիւն չկայ: Մեր օրէնքների համաձայն, հէնց փորձի հիման վրայ էլ, այդ ծառայութիւնները առնում են առանձին կօօպերատիւ ընկերութիւնները, ամեն մի տեսակ կարիքի համար հիմնուած է առանձին ընկերութիւն: Այսպէս օր. մեր օրէնքի համաձայն, գիւղատնտեսական ընկերութիւնը, առանց ըզբաղման տուրք (Промысловый налог) վճարելու, կարող է ծախել իր անդամներին միայն այն բաները, ինչ որ նոցա պէտք են գիւղական տնտեսութիւնը վարելու համար: Իսկ եթէ ուրիշ բան էլ ծախելու լինի, նա պիտի վերցնի առևտրական վկայական (патент) ինչպէս բոլոր միւս վաճառականները:

Ահա այդ կարիքն էլ բաւարարութիւն է տալիս գիւղական կօօպերացիայի երրորդ տեսակ գիւղական սպառողական ընկերութիւնը:

Գիւղական կեանքի թանգութիւնն է, որ ստիպում է հիմնել սպառողական ընկերութիւններ:

Կեանքը հիմա էլ թանգ է, բայց օրէց օր աւելի զժւար է դառնում գլուխ պահելը: Կենսական, ան-

հրաժեշտ առարկաները արագ ու խիստ կերպով թանկանում են:

Ինչ կուզես արա, բայց ուտել պէտք է: Մի փութ ալիւրի համար միշտ չի լինում քաղաք գնալ և, ահամայից, աւելի գնով առնում ես քո «հարեան» նպարավաճառից: Իսկ նա գիւղում — ոյժ է: Գիւղում եղած աւել կոպէկը նա ձեռքից բաց չի թողնի:

Գիւղացիք իրենք էլ տեսնում են թէ ուր է հալում գնում իրենց փողերը. գիւղում լաւ են հասկանում, որ գրողանոց բանը ծախում են իրենց չլուած գներով: Արիւն ծծող, sqրուկներ են անւանում խանութպաններին, նստում իրենց դռն օրն լաց լինում ու չեն իմանում, որ միանալով միմեանց հետ նոքա կարող են խանութպանների կեղեքումներից ազատւել:

Այդ միջոցն է ահա կօօպերատիւ սպառողական ընկերութիւնը: Բոլոր գիւղացոց էլ պէտք է ամենօրեայ սպառման, գործածման համար թարմ և արժանապարհ: Նոքա չեն ուզում ոչ ոքի աւելորդ մի կոպէկ տալ և հասկանում են ընդհանուրի համար գումարով գնելու օգտաւէտութիւնը: Այդ նպատակների համար է, որ բացում են գիւղական սպառողական խանութներ:

Ինչ օգուտներ կարող է տալ իր անդամ-տէրերին սպառողական խանութը: Շատ մեծ և տարբեր:

Նախ և առաջ դա էժանացնում է խանութից գնողների ապրուստը: Ընկերութիւնը գնում է մեծ գումարի ու քանակութեամբ ապրանք, և այդ պատճառով էլ կարող է ամեն ինչ ծախել շուկայի միջին գնով, այսինքն մանրավաճառների գներից շատ աւելի ցած գնով: Ընկերութիւնը աւելորդ փող չի վը-

Դ. ԱՐՏԵՆՆԵՐ

(համարհաստաւորների միութիւն).

Վերջապէս գիւղացիք շատ տեղերում պարապում եմ ոչ միայն երկրագործութեամբ, այլ և արհեստներով: Շատ գիւղերում տարածւած են տնայնագործական արհեստներ, իւղագործութիւն:

Տնայնագործական գործւածքներ հաւաքողները, նաև կաթ, իւղ հաւաքողները բոլորի համար անհրաժեշտ, բայց և առելի «բարեգործներ»—խնամողներ են: Գիւղացիութեան մեծ մասն մինչև հիմա էլ այդ օժանդակիչ զբաղմունքներով պարապում է միմիանցից անջատւած, իր ընտանիքով: Մատակարարիչը ընտանիքից առնում է ապրանքը ու նշանակում իր խելքը կտրած ողորմելի գինը—ի՛նչ կարող ես անել, ընտանիքը պէտք է ապրի, չհամաձայնես, պիտի գնաս դռնէ դուռ ողորմութիւն հաւաքես:

Աւելի վատ է այն տնայնագործ—գիւղացիներին ու իւղագործութեամբ պարապողների դրութիւնը, որոնց տալիս է հաւաքողը իբրև «բարերարութիւն» իր սեփական գործիքը՝ գինը «հատուցանելու» պայմանով: Ամբողջ տարիների ընթացքում գիւղացիք վճարում են այդ գործիքի արժէքը և էլի բարերարին պարտք են մնում: Այստեղ ևս կարիքն ստիպում է դիմել կօօպերացիայի օգնութեան:

Այդ նպատակի համար գիւղացիք հիմնում են կօօպերատիւ ընկերութեան մի ուրիշ տեսակը, որը ռուսերէն լեզուով արհել է կոչւում, որ հայերէն կնշանա-

կի համարհաստաւորներին, «համքարներին» միութիւն:

Արտելը այնպիսի կօօպերատիւ, այսինքն ընկերակցական միութիւն է, որի անդամները գործի յաշոգութեան համար համաձայնւում են չպատրաստել որևէ մի գործւածք առանձին, անջատ, այլ բոլորը միասին մի ընդհանուր արհեստանոցում և ընդհանուր գործիքներով:

Այդպիսի միացեալ, ընկերակցական աշխատանքը հետևեալ օգուտներն է տալիս:

Արտելը գնում է հում նիւթը միանգամից, գումարով բոլոր անդամների համար, այդ պատճառով անկրանքը աւելի աժան է նստում, քան եթէ ամեն մէկը առանձին գնէր:

Բացի այդ բոլոր արհեստակիցները աշխատում են մի ընդհանուր արհեստանոցում, ուրեմն և շահւում են բնակարանի վարձից:

Արտելի արհեստանոցի համար գործիքներ էլ քիչ է հարկաւոր: Այստեղ դրանով բոլորն են աշխատում. դա էլ մի օգուտ:

Իսկ ամենից գլխաւոր օգուտը նրանում է, որ արտելը իր պատրաստած գործւածքները գումարով կարող է ծախել, առանց հաւաքողին դիմելու, շատ աւելի ձեռնառու գնով: Առանձին գիւղացիք ոչ մի հնարաւորութիւն չունեն ձեռնառու գնող գտնելու, հէնց այն պատճառով, որ իրենց պատրաստած գործւածքները քիչ են լինում քանակութեամբ:

Առանձնապէս կարեւոր է այդպիսի միութիւնը իւղագործութեան համար:

Անջատ-անջատ ձեռնառու չի կաթը վերամշակել: Իսկ միացած վերամշակման ժամանակ իւղագործու-

թիւնը կարելի է դարձնել գիւղական ամենաշահաւէտ աղբիւրներից մէկը:

Ռուսաստանի շատ տեղերում, Սիբիրում, Կուբանի շրջանում արդէն հարիւրաւոր գիւղական տնտեսութիւններ լաւ գնահատել են այդ գործում կօօպերատիւի նշանակութիւնը և հիմնել են իւղագործութեան արտելներ:

III

ԿՕՕՊԵՐԱՅԻՍՅԻ ԲՈՂՈՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ԿԱՊԸ.

Այսպէս ուրեմն, ծանօթանալով կօօպերացիայի հետ և իմանալով թէ ամեն մի դէպքում, ո՞ր կարիքի համար, ի՞նչ տեսակ կօօպերատիւ ընկերութիւն է իրեն պէտք, գիւղացին հիմա արդէն գիտէ իր ինքնապաշտպանութեան այն միջոցներից մէկը, որով կարելի է կուել գիւղական տնտեսութեան ճնշիչ ու խառնաշփոթ պայմանների դէմ:

Ինչպէս արդէն վերը յիշեցինք, ներկայումս գոյութիւն չունի այնպիսի մի կօօպերատիւ ընկերութիւն, որը կարողանար պաշտպանել գիւղացոց բոլոր չարիքներից ու դժբաղտութիւններից: Եղել են փոքր-ձեռք բաղ կօօպերատիւ ընկերութիւններ կազմելու, բայց այդպիսի փորձերը շատ քիչ են: Աւելի լաւ է մի կարիքից պաշտպանել լաւ կերպով, քան բոլորից — վատ, ասում են իրենք գիւղացիք, և իւրաքանչիւրը ընտրում է իր համար այնպիսի կօօպերատիւ ընկերութիւն, որը աւելի սրտովն է գալիս և կամ աւելի կարևոր է իր գործի համար:

Վերցնենք այսպիսի մի օրինակ: Եթէ մի գիւ-

ղում չի զգացւում խիստ կարիք սպառողական խանութ հիմնելու, այն իսկ պատճառով, որ իրենց տնտեսութեան համար բոլոր անհրաժեշտ իրերը իրենք յոանք պատրաստում են, պարզ է որ տեղական գիւղացիք մեծ կարիք չունեն սպառողական ընկերութեան, և եթէ հիմնելու էլ լինի կօօպերատիւ խանութ, կարող է դրանից ոչինչ էլ դուրս չգալ:

Իսկ եթէ կարիք է զգացւում տնտեսութեան համար փոխարինութիւն, պարտք անել, այստեղ արդէն պարզ է, որ այդպիսի գիւղում պէտք է բացել վարկի կամ փոխատու — խնայողական կօօպերատիւ ընկերակցութիւն և հէնց դրանից էլ պէտք է սկսել:

Երբ գործը լաւ գնայ և գիւղացիք համոզւեն, որ կօօպերացիան օգտաւէտ բան է, և հիմնեն ուրիշ տեսակի ընկերութիւններ էլ. և՛ սպառողական, և՛ գիւղատնտեսական ընկերութիւն և՛ արտել:

Իսկ ուրիշ գիւղերում, ընդհակառակը, ձեռնառու է տնտեսութեան մէջ կօօպերացիա գործադրելը սկսել սպառողական ընկերութիւնից: Մի երրորդում — գիւղատնտեսականից: Զորրորդում — արտելից:

Գիւղացիք՝ սպազայ կօօպերատորները պէտք է այդ բոլոր դէպքերը լաւ կշռադատեն և ապա ընտրեն այն կօօպերատիւ ընկերութիւնը, որ իրենց ներկայումս ամենից աւելի կարեւոր է: Լաւ պէտք է իմանալ, որ միայն այն կօօպերատիւներն են յաջողութիւն ունենում, որոնց կարիքը զգում ու հասկանում են բոլորը:

Մի բան միայն անկասկած է. երբ մի տեղ կօօպերացիան փոքրիկ արմատ է գցել, էլ երբեք այնտեղից չի անհետանալ:

Նրա օգուտները հեշտութեամբ ակնյայտնի է

դառնում: Նա շուտով աճում, շուքատարած ծառ է դառնում և բոլորին էլ իր պտուղները տալիս:

Նւ իսկապէս, երբ մի տեղ, նոյնիսկ մի քիչ հիմնւում է վարկի կօօպերացիա, այնտեղ գիւղացոյց մէջ ցանկութիւն է ծագում հիմնել նաև գիւղատնտեսական ընկերութիւն, որպէս զի վարկի ընկերութիւնից վերցրած փողը լաւագոյն կերպով գործադրեն:

Նւ ընդհակառակը. երբ մի տեղ սկզբից բացւել է գիւղատնտեսական ընկերութիւն, այնտեղ արդէն չի կարելի չ'հիմնել նաև վարկինը: Շուտով պէտք է լինում բացել նոյնպէս և սպառողական:

Մի խօսքով, որ կողմից էլ որ նայես կօօպերատիւ ընկերութիւններին, նոքա բոլորն էլ զիմում են մի նպատակի: Նոքա բոլորը հիմնւում են ոչնչացնել ու անտեսական շատ խառնաշփոթութիւններ ու կարիքներ և բոլորն էլ ծագումով նման են միմեանց:

Այն տեղերում էլ, որտեղ միասին հիմնւում են և՛ սպառողական և՛ վարկի և՛ գիւղատնտեսական ընկերութիւններ— այդտեղ էլ նոցա մէջ անխուսափելիօրէն առաջ է գալիս բարեացակամ և՛ անձնական և՛ գործային կապ:

Վարկի ընկերութիւնը օգնում է գիւղատնտեսականին փոխառութիւն տալով: Գիւղատնտեսականը իր կողմից նպաստում է, որ վարկի ընկերութիւնի բաց թողած փողերը գիւղացիք գործադրեն խելացի և լաւ կերպով, հնարաւորութիւն տալով այդպիսով իր ժամանակին վերադարձնել պարտքերը: Սպառողական խանութը գնում է գիւղատնտեսականից գիւղական մթերքներ և այլն: Աւելորդ է ասել, որ համարեա միշտ այդ բոլոր ընկերութիւնների անդամները միեւնոյն մարդիկն են:

IV

ԿՕՕՊԵՐԱՅԻԱՅԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԳԻՒՂԱՅԻԱՅԻՆ ՏԸՆ-
ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄԷՁ.

Վերոյիշեալ տողերից կարելի էր նկատել արդէն, որ զանազան տեսակի կօօպերատիւ ընկերութիւնների օգնութեամբ գիւղացին կարող է կառավարւել, առանց զիմելու վաշխառուի, դալալի ու հաւաքողի օգնութեան, Ամբողջ այն շահը, որ ստանում էին այդ «բարերարները», կողոպտելով զանազան հնարքներով բազմաշարժար երկրագործին, նրանց զիգած բոլոր հարստութիւնները, շնորհիւ կօօպերատիւի ընկերութիւնների, մնում են գիւղացու գրպանում: Դրա շնորհիւ գիւղացին կարողանում է մի քիչ մարդավայել ապրել և հետեւել է բարելաւել իր տնտեսութիւնը:

Ուրիշ երկրներում արդէն ոչ միայն գիւղացիք են հասկացել կօօպերացիայի բոլոր օգուտները, այլ և հասկացել են այն պետութիւնների կառավարութիւնները, որոնք նպաստում են գիւղացոյց հիմնելու այդպիսի կօօպերացիաներ:

Որքան շատ են հիմնւում մի երկրում կօօպերատիւ ընկերութիւններ, այնքան աւելի ունևոր է դառնում գիւղացի ազգաբնակիւթիւնը, լաւ մշակում իր հողը, այնքան աւելի լաւանում է բերքը, հարստանում երկիրը: Այդ է ցոյց տալիս Արևմուտքի օրինակը:

Գիւղական կօօպերատիւ ընկերութիւնները կարելի է համարել աշխատանքային, որ կազմելով ընդհանուր ժողովներ, հաւաքում են բոլոր գիւղացոց հաւասար իրաւունքներով ու մասնակցել տալիս հասարակութեան գործունէութեան—ընտելացնում են գիւղացոց հասարակական գործունէութեան:

Այն մեծ արգելքը, որին հանդիպում է մեղաւնում կօօպերացիան—դա ժողովրդի տգիտութիւնն է, անգրագիտութիւնը: Գրագէտ մարդը միշտ աւելի հեշտութեամբ է հասկանում կօօպերացիայի բոլոր օգուտները:

Ահա ինչու համար ամեն մի կօօպերատիւ ընկերութիւն ամենից առաջ շահագրգռած է, որպէսզի որքան կարելի շատ լինեն գրագէտ գիւղացիք: Շատ դէպքերում կօօպերացիաները իրենք են փող տալիս դպրոցներին և դրդում են գիւղացոց ուղարկել իրենց որդոց դպրոց: Մի խօսքով ժողովրդական լուսատրութեան գործը միշտ մօտ է կօօպերացիայի սրտին:

Սակայն, խօսելով կօօպերացիայի բարիքների մասին, այնուամենայնիւ գիւղացի—կօօպերատորները պէտք է ի նկատի ունենան, որ նա ամենևին իր հետ չի բերում երանելի դրախտ:

Ընդհանուր օրէնքները, կօօպերատիւների գոյութեան ժամանակ էլ մնում են օրէնքներ գիւղի համար: Հարկերը կմնան, ինչպէս առաջ: Իշխանութիւնը, կալաւածատէրերը կմնան նոյնը, ինչ որ էին մինչև այդ էլ: Այս պէտք է իմանալ, որպէսզի թեթեամբ մէկը յետագայում չտաքանայ ու յուսահատուի՝ տեսնելով որ կօօպերացիան չի ոչնչացնում այն բոլորը, ինչ որ իր կեանքի մէջ իրեն դուր չի գալիս:

Նախկին երեսներում ցոյց տրեց, թէ ինչ օգուտներ կարող են քաղել գիւղացիք իւրաքանչիւր կօօպերատիւ ընկերութիւնից:

Այդ օգուտներն էլ մեծ կլինեն, եթէ համերաշխ ու վարպետութեամբ կարողանան օգտուել կօօպերացիայի բարիքներից: Իսկ պահանջել նրանից ծախք կաթ բոլորովին դուր կլինի:

V

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍԲ ԱՍԵՆՔ ԱՅԺՄ ԱՅՆ ՄԱՍԻՆ, ԹԷ ԻՆՉ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅ ԿՕՕՊԵՐԱՅԻԱՅԻ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՁ.

Շատ անգամ ու շատ տեղերում կօօպերացիայի թշնամիներից, շատերը հէնց իրենց արհեստի պատճառով, ինչպէս խանութպանները—գալախները և այլն, մեղադրում են կօօպերացիան նրանում, որ իբր թէ այդ ընկերութիւններում քարոզում են զանազան փրփրաւար մտքեր, դադափարներ, և որ հէնց այդ պատճառով էլ այդպիսի ընկերութիւններից բան դուրս չի գալ:

Այդպիսի ասէ-կօսէների դէմ պէտք է անխնայ կերպով կռուել: Դրանից էլ աւելի սուտ ու սխալ բան չի կարող լինել:

Ընդհակառակը, կօօպերատիւի մէջ մտնելու համար, ինչ տեսակի էլ որ դա լինի, սպառողական, թէ գիւղատնտեսական կամ վարկի, հարկաւոր չէ անպատճառ սպառկանել մի որևէ քաղաքական կուսակցութեան:

Պէտք է միայն մի բան. համակրել ու նպաստել ընկերութեան զարգացման — գնել, վաճառել և արտադրել նրա միջոցով: Այս է բոլորը:

Ամեն մի կօօպերատիւ ընկերութեան մէջ կողք — կողքի կարող են մնալ ու գործել ամենաանհաշտ քաղաքական հակառակորդներ՝ ամենեկին չդիպչելով մէկ — մէկու, միայն թէ նոքա ունենան դէպի կօօպերացիան միատեսակ շահ:

Տարբեր բան է, երբ կօօպերացիայի մէջ մտնում են այնպիսի մարդիկ, որոնք իրենց անտեսական շահերով հակառակ են կօօպերացիային: Կօօպերացիան նոցա ոչ միայն պէտք չէ, այլ և անտանելի է, որովհետեւ կօօպերացիան փրկում է գիւղացիներին նոցա ճանկերից:

Ահա այստեղ է, որ եթէ այդ պարոնները իրենց յետին նպատակների համար մտնելու լինեն գիւղացիական կօօպերատիւ ընկերութեան մէջ նրան վնասելու համար, համերաշխ աշխատանքը անհնար կլինի. և այդ ոչ թէ քաղաքանութեան պատճառով, այլ այն, որ անսեսական ռահերը հակադիր են, այստեղ է ահա որ չէ կարող բարեացակամ վերաբերմունք ստեղծել թոյլերի և ուժեղների մէջ: Իսկ երբ չկայ ընդհանուր սրտացաւ վերաբերմունք և միատեսակ շահեր, այլ դրա փոխարէն վնասելու յետին մտքեր և հակադիր շահեր, այստեղ արդէն կօօպերացիան չէ՝ կարող յաջողութիւն ունենալ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

VI

ԻՆԶՊԵՍ ՊԵՏՔ Է ԲԱՆԱԼ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գիւղատնտեսական ընկերութեան բանալու ամենահասարակ միջոցն է՝ բանալ ընկերութիւնը «տեղական գիւղատնտեսական ընկերութիւնների բնական (нормальный) կանոնադրութեան» հիման վրայ, որը հաստատւած է Հողագործութեան և Պետական Կայքերի նախարարի կողմից 1898 թ. փետրւարի 28-ին:

Կանոնադրութիւնը ստանալուց յետոյ պէտք է նրա հետ լաւ ծանօթանալ, և ապա, համադրելով որ ընկերութեան բանալը խիստպէս անհրաժեշտութիւն է ներկայացնում, կարելի է ձեռնարկել բանալու ջանքերին:

Դրա համար պէտք է գտնել առնւադն 10 (տասը) հոգի «հիմնադիրներ», որոնք, լցնելով կանոնադրութեան բաց տեղերը, ստորագրեն կանոնադրութիւնը, նշանակելով լիովին իրենց անունները, հայրական անունները, ազգանունները, կոչումը և բնակավայրը:

Այդ կանոնադրութիւնը Կովկասում կարելի է ձեռք բերել «Թիֆլիզի Հայ Գիւղատնտեսական Ընկերութիւնից», «Գիւղատնտես»-ի խմբագրութիւնից, Կովկ. Գիւղատնտ. Ընկերութիւնից և այլն:

Այդ կանոնադրութեան հետ միասին պիտի խըն-

գիր ներկայացնել տեղական նահանգապետի անունով,
հետեւեալ ձևով:

(Այս ինչ նախանգի) Պարոն կառավարչին

Այս ինչ անձանց—նշանակել բոլոր հիմնա-
դիրների անունները, հայրանունները, ազ-
գանունները եւ հասցեները.

Խ Ն Դ Ի Ր

Մենք ի ներքոյ ստորագրեալներս, ցանկանալով
բացել (յիշել նահանգի, գաւառի և գիւղի անունները)
գիւղում գիւղատնտեսական ընկերութիւն 1898 թ.
բնական կանոնադրութեան հիման վերայ և ներկա-
յացնելով սորա հետ հիմնելիք ընկերութեան նախա-
գիծը, խնդրում ենք Ձերդ Գերագանցութեան թոյլ
տալ բացելու յիշեալ ընկերութիւնը: (Տարէթիւ և
ամսաթիւ):

Այս խնդրի տակ պիտի ստորագրեն նոյն տասն
հոգիքը, որոնք ստորագրել են կանոնադրութիւնը:

Խնդիրը, կանոնադրութեան նախագծի երկու օ-
րինակի հետ ուղարկւում է պատւիրեալ նամակով նա-
հանգապետին:

Խնդիրն ու նախագիծը ուղարկելիս, պէտք է ի
նկատի ունենալ, որ դոցանից ոչ մէկի համար չի պա-
հանջւում գերբովի մարկա և ամեն մի պահանջ այդ
մտքով աւօրենի է, որովհետեւ գերբովի հասոյթի կա-
նոնադրութեան 68 յօդ-ի 4-րդ կէտի հիման վերայ
այդ խնդրագրերը ազատ են գերբային հասոյթից:

Հիմնադիր ժողովը կարելի է գումարել միայնա-
հանգապետից թոյլտուութիւն ստանալուց յետոյ: Գոր-

ծը սկսելիս լաւ կլինի դիմել երես 27-ում յիշած ընկե-
րութիւններից մէկին և խնդրել ուղարկել կօօպերացիա-
յի հետ ծանօթ մի անձնաւորութիւն հէնց առաջին իսկ
ժողովին կամ թէ մերձակայ ժողովներից մէկին. սա
կարող է խիստ օգտակար լինել գործի սկզբի համար:

Յամենայն դէպս, պէտք է իմանալ, որ գիւղա-
տնտեսական ընկերութեան բացելը միայն այն ժա-
մանակ յաջող կգնայ ու առողջ կ'զարգանայ, երբ տե-
ղական գիւղացիք պարզ ու որոշ կերպով զգան նրա
կարիքը: Դրա համար ղեռ ընկերութեան բացելուց
առաջ պէտք է տեղեակ լինել, թէ ինչ կարելի է
սպասել և ինչ չի կարելի սպասել այդ ընկերութիւ-
նից: Հէնց այդ պատճառով էլ ընկերութեան հիմնումն
պէտք է սկսել նախ և առաջ կանոնադրութեան հետ
ուշադրութեամբ ծանօթանալով և գիւղացիական շրը-
ջանում բազմիցս քննութեան ենթարկելով: Այդ նպա-
տակի համար ստորեւ գնում ենք գիւղատնտեսական
ընկերութեան բնական կանոնադրութիւնը*):

Հաստատւած և նախարարների կօմիտեի
գրութեան առաջին կէտի հիման վերայ, պ.
հողագործութեան եւ պետական կայքերի նա-
խարարի կողմից 28 տետր, 1898 թ.

ԲՆԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տեղական գիւղատնտեսական ընկերութիւնների
համար.

» Գիւղական տնտեսութեան ընկերութիւն.

*) Հողագործութեան գեպարտամենտը բացառել է, որ
գիւղատնտեսական գրադարանները, որոնք գործում են 1898
թւի կանոնադրութեան հիման վերայ, կարող են հիմնել
գիւղատնտ. ընկեր. կողմից առանց յատուկ թոյլտուութեան:

(«Գիւղատնտեսական ընկերութիւն»)

1. Ընկերութեան նպատակը, իրականացնելու միջոցները, նրա իրաւունքները և պարտականութիւնները:

№ 1. Գիւղական տնտեսութեան ընկերութիւնը (Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը)
Նպատակ ունի իր գործունէութեան շրջավայրում նպաստել, իր անդամների միացեալ ուժերով, գիւղական տնտեսութեան ու արդիւնաբերութեան զարգացման ու կատարելագործման:

№ 2. Այդ նպատակներին հասնելու համար ընկերութեան վերապահուում է.

1) Ուսումնասիրել գիւղական տնտեսութեան զանազան ճիւղերի դրութիւնը և պարզելու տնտեսական կարիքներն ու պահանջները՝ ենթարկելով ընդհանուրի քննութեան, պարբերաբար հրաւիրւած իր անդամների ժողովներում, դրանց վերաբերեալ հարցերը՝ նոյնպէս կազմել էքսպէդիցիաներ ու էկսկուրսիաներ (խմբական ճանապարհորդութիւններ գիտական ուսումնասիրութեան և ծանօթութեան համար)—ինչպէս իր անդամների տնտեսութիւնները տեսնելու և դիտելու համար, այնպէս և առհասարակ ամենայն տեսակ գիւղատնտեսական ուսումնասիրութիւնների համար:

2) Տարածել գիւղատնտեսութեան վերաբերեալ տեսական ու գործնական տեղեկութիւններ՝ հրապարակային ընթերցանութեան միջոցով, տպագրելով ու տարածելով իր աշխատութիւնները, և ամենայն տեսակի գիւղատնտեսական գրւածքներ, իսկ հնարաւոր եղած դէպքում հիմնելով սեփական պարբերական

ժուրնալ, գիւղատնտեսական դպրոցներ, զբաղարաններ և մուլէճներ.

3) Հողալ՝ մշակելու տնտեսութիւնը վարելու ամենից կանոնաւոր միջոցներ՝ կատարելով մշակման այնպիսի նոր ձևերի փորձեր, որոնք ընդունւած են ինչպէս Ռուսաստանում, նոյնպէս և Արտասահմանում, տարածելով դոցանից այնպիսիները, որոնք օգտակար կլինեն տեղական տնտեսատէրերին, կազմակերպելով մրցութիւն երկրագործական մեքենաների, գործիքների, մի լծմամբ վարի և այլն, հիմնելով փորձնական կայարաններ, դաշտեր, ագարակներ, սլարտէճներ, այգիներ, տնկարաններ և այլն. և նրապաստելով յիշեալ հիմնարկութիւնների գործունէութեան՝ ինչպէս իր շրջավայրում գոյութիւն ունեցողներին, նոյնպէս և յետագայում ծագողներին:

4) Նպաստելով տնտեսատէրերին՝ իրենց տնտեսական ձեռնարկութիւնները կանոնաւոր հիմքերի վերայ դնելու՝ տալով օգտաւէտ ցուցումներ և յանձնարարականներ, նաև միջնորդ հանդիսանալ՝ տնտեսատէրերին տնտեսութեան համար անհրաժեշտ իրերի մատակարարման և տնտեսութեան մթերքների վաճառման՝ բացելով այդ նպատակի համար տեղեկատու—կօմիսիօնական բիւրօ, գիւղատնտեսական պահեստներ և այլն:

և 5) Կազմել ցուցահանդէսներ, աճուրդներ և քաջալերել գիւղատնտեսական ասպարիզում արած աշխատութիւններն ու ծառայութիւնները՝ բաշխելով մեդալներ և այլ պարգևատրումներ:

Նկատողութիւն: Ընկերութիւնը իրաւունք ունի, նախագահի պատասխանատւութեամբ, տպագրել առանց նախնական գրաքննութեան այնպիսի դուտ—

անտեսական հրատարակութիւններ, որոնց հրատարակութիւնը, առանց գործին փաստելու, անյետաձգելի է. ինչպէս, ընկերութեան ժողովների օրագիրները, հաշվետուութիւններ, հարցաթղթեր ու ժողովների ծրագիրներ, զանազան տեղեկութիւններ, որոնք մտնում են ընկերութեան գործունէութեան շրջափայլերը և այլն, նաև ինչպէս առանձին, նոյնպէս և պարբերական այնպիսի հրատարակութիւններ, որոնք պայմանաւորում են կազմակերպած ցուցահանդէսների կարիքներով: Ընկերութեան հիմնած պահեստները, որտեղ ծախելու են երկրագործական գործիքներ ու մեքենաներ, նաև սերմացուներ, արհեստական պարարտանիւթեր և այլ գիւղատնտեսական կարևոր նիւթեր, Ուղ. Նարկ. կանոնադրութեան 223 յօդ. հիման վերայ, չեն վճարում առևտրի իրաւունքի համար դրած հասոյթը: Ինչ որ վերաբերում է հրապարակային ընթերցանութեան կազմակերպութեան, համագումարների, ցուցահանդէսների, փորձնական կայարանների, ուսումնական ագարակների ու գիւղատնտեսական դպրոցների և պարբերական թերթի հրատարակման, այդ գէպքերում ենթարկւում են գոյութիւն ունեցող կանոններին, պէտք եղած գէպքում անհրաժեշտ թոյլտուութիւնը խնդրելով: Ընկերութեան գրադարանները ենթարկւում են բարձրագոյն հաստատւած 1884 թ. յունւարի 5-ի կանոններին և ի լրումն դոցա ներքին գործոց նախարարութեան հրատարակած այն օրենսդրութիւններին ու կարգադրութիւններին, որոնք վերաբերում են հրապարակային գրադարանների ու ընթերցարանների բացման ու պահպանման: Ընկերութեան մեղալիների նկարը հաստատւում է հողագործութեան և պետական կայքերի նախարարի կողմից:

№ 3. Իւր գործունէութեան ընդայնման գէպքում ընկերութիւնը, նահանգապետի թոյլտուութեամբ, կարող է կազմել իր միջից, իր գործունէութեան վե-

րաբերեալ գործերի համար, յատուկ կօմիտեաներ և իր գործունէութեան շրջափայլում բացել բաժանմունքներ. նոյնպէս նրան վերապահւում է իրաւունք՝ աջակցել իւր անդամներին կազմակերպելու ընկերակցութիւններ՝ գիւղատնտեսական միջերքներ արտադրելու և վաճառելու համար, ինքն ևս կարող է հիմնել, օրինական կարգով, նման ընկերակցութիւններ: Տեղական բաժանմունքների, ինչպէս և յատուկ կօմիտեաների իրաւունքները և պարտականութիւնները, որոշում է ինքը ընկերութիւնը բնական կանոնադրութեան սահմաններում: Ընկերութիւնը իրաւունք ունի անկախ կերպով փակելու բաժանմունքները և կօմիտեաները, սակայն թէ փակման և թէ նոր բաժանմունքների և կօմիտեաների բացման մասին յայտնում է իր գիտութիւնը նահանգապետին և Հողագործութեան Դեպարտամենտին:

№ 4. Ընկերութիւնը իրաւունք ունի ձեռք բերել իր նպատակների համար անհրաժեշտ շարժական և անշարժ կայքեր, օրէնքում ցոյց տրւած բոլոր միջոցներով. նաև օտարահանել (ծախել) և գրաւ դնել իր անշարժ կայքերը և արժէքաւոր թղթերը, կապել պարտագիր պայմաններ՝ վերաբերեալ իր գործունէութեան առարկաներին, ընդհանուր օրէնքների հիման վերայ:

№ 5. Ընկերութիւնը գիմում է Հող. և Պետ. կայք. նախարարութեան իր գործունէութեան շրջանում զգացւած գիւղական տնտեսութեան կարիքների մասին և յարաբերութեան մէջ է մտնում իր գործերի վերաբերմամբ տեղական հիմնարկութիւնների և անձանց հետ:

№ 6. Ընկերութիւնը իրաւունք ունի միջնորդելու Հոգ. և Պետ. կայք նախարարի առաջ տալ պատուարժան պարգևներ գիւղատնտեսական յատուկ օգտաւէտ գործունէութեան համար:

№ 7. Գիւղ. Տնտ. կանոնադրութեան 32 յօդ. հիման վերայ ընկերութիւնը իրաւունք ունի Հոգ. և Պետ. կայք. նախարարի թոյլտուութեամբ պահել իր նիստերի գահլիճում իւր այն անդամների կամ այլ անձանց նկարները, որոնք իրենց աշխատութիւններով առանձնապէս օգտաւէտ են եղել գիւղատնտեսութեան ասպարիզում:

№ 8. Ընկերութիւնը գտնւում է Հոգադործութեան և Պետ. կայքերի նախարարութեան տեսչութեան ներքոյ, նրա Հոգադործութեան Դեսպարտամենտի հսկողութեան տակ, որին և ամեն տարի ներկայացնում է իր գործունէութեան հաշիւը: Այդ հաշւում բացի հաշւետարում ընկերութեան գործունէութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններից, և բացի այնպիսիներից, որոնց ինքը կարիք է գգում մտցնելու, պէտք է գետեղւեն 1) ընկերութեան բոլոր անդամների և պաշտօնական անձնաւորութիւնների անւանացուցակը. 2) ընկերութեան զրամագլխի զբոլութեան և գումարների շարժման վերաբերեալ տեղեկութիւններ. 3) ընկերութեան կից գտնւող հիմնարկութիւնների մասին տեղեկութիւններ:

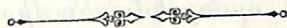
№ 9. Ընկերութիւնը ունի իր կնիքը՝ նահանգական հիմնարկութիւնների համար հիմնւած օրինակի ձևով:

II ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԸ

№ 10. Ընկերութիւնը կազմւած է պատուաւոր, նախաստող և թղթակից անդամներից: Անդամների թիւը սահմանափակւած չէ:

№ 11. Ընկերութեան անդամ կարող են լինել, առանց սեռի ու կոչումի խտրութեան, գիւղատնտեսութեամբ պարագող ու հետաքրքրւող ամեն մի անձնաւորութիւն, բացի անչափահասներից (չհաշւած դասային աստիճան ունեցողները), դպրոցական սաներից, իսկական ղինւորական ծառայութեան մէջ գրառւող ստորին աստիճանաւորներից (ղինւորներ) և իւնկերներից և դատարանով իրաւունքից սահմանափակւած անձնաւորութիւններից:

III ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ, ՆՈՑԱ ԻՐԱԴՈՒՆԵՐԸ ՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.

№ 12. Պատւաւոր անդամները ընտրւում են տարեկան ընդհանուր ժողովում գաղտնի քւէարկութեամբ, խորհրդի առաջարկութեամբ, ներկայ եղող անդամների ձայների $\frac{2}{3}$ -ի մեծամասնութեամբ, այնպիսի անձինք, որոնք յայտնի են իրենց գործունէութեամբ գիւղատնտեսական ասպարիզում և կամ ընկերութեան մատուցած իրենց ծառայութիւններով:

Պատուաւոր անդամները ազատուում են անդամավճարից և չեն կրում ոչ մի պարտականութիւններ, բացի այն դէպքերից, երբ կամովին վերցնում են իրենց վերայ որոշ պարտականութիւններ՝ օգտելով այդ դէպքում իսկական անդամների բոլոր իրաւունքներով:

№ 13. Իսկական անդամները ընտրւում են սովորական ժողովներում գաղտնի քւէարկութեամբ ձայների պարզ մեծամասնութեամբ, խորհրդի կամ Ընկ.ութեան պատուաւոր ու իսկական անդամների առաջարկութեամբ—այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք ցանկութիւն են յայտնում պատկանել ընկերութեան կազմին և պատրաստ են տալ կանոնադրութեան մէջ որոշւած անդամավճարը:

Նկատողութիւն: Սոյն կանոնադրութեան նախագիծը ստորագրող անձինք հաշւում են ընկերութեան հիմնադիրներ և մտնում են ընկերութեան իսկական անդամների թւի մէջ առանց քւէարկութեան:

№ 14. Իսկական անդամները ընկերութեան մէջ մտնելիս վճարում են 3 բուբլի և ապա իւրաքանչիւր տարի ընկերութեան դրամարկդը մտցնում են « » բուբլի: Այն անձինք, որոնք կմտնեն միանւազ « » բուբլի ազատուում են տարեկան վճարից, անւանւելով մըշտական (ցմահ) իսկական անդամներ: Այս բոլոր վճարների քանակը կարող է փոփոխել ինքը ընկերութիւնը:

№ 15. Այն անդամը, որ ընկերութեան որոշած արտօնեալ ժամանակամիջոցի ընթացքում չի վճարի անդամավճարը, հաշւում է դուրս եկած ընկերութիւնից, բայց կարող է նորից մտնել ընկերութեան մէջ առանց քւէարկութեան, վճարելով իր վերայ մնացած ապառիկը:

№ 16. Թղթակից և նպաստող անդամներ ընտրւում են նոյն եղանակով, ինչ որ իսկական անդամները այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք չունեն ընկերութեան գործունէութեան շրջավայրում մշտական բնակավայր, բայց որոնց լուսաւորեալ աշակցութիւնը կարող է օգտաւէտ լինել ընկերութեան այս կամ այն հարցի լուսաբանման խնդրում, նաև արտասահմանեան անտեսաւորներ, որոնք յայտնի են զիւղատնտեսական ասպարիզում իրենց օգտակար գործունէութեամբ (որոնք կարող են նպաստել ընկերութեան նպատակներին), տալով ընկերութեան գործունէութեան վերաբերեալ օգտակար տեղեկութիւններ ինչպէս և կատարել ընկերութեան յանձնարարութիւնները): Թղթակից և նպաստող անդամները պարտաւոր չեն վճարելու անդամավճար:

№ 17. Անդամներ առաջարկող թեկնածուների մասին պէտք է յայտնել քւէարկելու նախորդ ժողովում:

№ 18. Ընտրւած անդամը ստանում է տեղեկութիւն այդ մասին դրաւոր կերպով խորհրդից, ստանում է նաև սոյն կանոնադրութեան մի օրինակ, մի օրինակ, դրա հիման վերայ կազմած ներքին կանոնադրութեան և ընկերութեան անդամների ցուցակը:

№ 19. Ընկերութեան բոլոր անդամները իրաւունք ունեն մասնակցելու ընկերութեան ժողովներին, պատուաւոր և իսկական անդամները վճողական ձայնով, իսկ թղթակից և նպաստող անդամները— խորհրդակցական ձայնով. ղիմելով ընկերութեան միջնորդութեան զանազան հիմնարկութիւնների և անձնաւորութեանց հետ յարաբերութեան մէջ մտնե-

լու համար, այնպիսի առարկաների վերաբերմամբ, որոնք կապ ունեն գիւղատնտեսական գործունէութեան հետ, և օգտուել ընկերութեան կից հիմնարկութիւններից՝ խորհրդի կազմած և ընդհանուր ժողովում ըմբռնած ներքին կանոնադրութեան հիման վերայ:

№ 20. Որև է անդամին ընկերութիւնից հեռացնելու հարցը որոշուում է № 41-ի ցոյց տրւած եղանակով:

IV ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԿԱԶՄԸ, ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐ ԱՆՁՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, ՆՈՅԱ ԻՐԱԽՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

№ 21. Ընկերութեան գործերի վարումն յանձնւում է խորհրդին, որը ընտրւում է պատւաւոր և իսկական անդամներից: Խորհրդի նստատեղավայրը նշանակւում է ի գիտութիւն:

№ 22. Խորհուրդը կազմւած է նախագահից (փոխ. նախագահից), քարտուղարից, գանձապահից և ընկերութեան կողմից որոշւած թւով անդամներից: Քարտուղարի և գանձապահի պարտականութիւնները կարող են յանձնւել միեւնոյն անձնաւորութեանը:

№ 23. Պաշտօնական անձնաւորութիւնները ընտրւում են տարեկան ընդ. ժողովում գաղանի քէտարկութեամբ, ներկայ եղող անդամների ձայների պարզ մեծամասնութեամբ « » տարով: Սակայն հեռանում են պաշտօնից որոշւած հերթով, ընկերութեան որոշման կարգով և ոչ թէ բոլորը միանգամից. նոյն ժողովում ընտրւում են նաև փոխանդամներ,

որոնք, Խորհրդի անդամներից մէկի հիւանդութեան կամ երկարատե բացակայութեան դէպքում, փոխարինում են դոցա: Խորհրդի կազմից դուրս եկող անդամները կարող են իրենց համաձայնութեան դէպքում, նորից վերընտրւել:

Նկատողութիւն: Խորհրդի կազմում եղած իւրաքանչիւր փոփոխութեան մասին վերջինս անմիջապէս տեղեկացնում Դեպարտամենտին:

№ 24. Պաշտօնական անձանց ընտրելիս, ներկայ եղող անդամներից իւրաքանչիւր անդամ տալիս է փակ տոմս, նշանակելով ամեն մի պաշտօնի համար իր առաջարկած թիկնածւի անունը. ընտրութեան ժամանակ իւրաքանչիւր թիկնածու քէտարկութեան է դրւում ստացած ձայների հերթով. ընտրւած համարւում է ամենաշատ ընտրողական ձայն ստացողը, սակայն ոչ պակաս ներկայ եղող անդամների ձայների կիսից:

№ 25. Անկախ սորանից, ընկերութիւնը կարող է ընտրել № 41 ցոյց տրւած եղանակով պատւաւոր նախագահ, որը նախագահում է, երբ ցանկանում է, ժողովների ու խորհրդի նիստերին, չստանձնելով սակայն ընկերութեան վերաբերմամբ ոչ մի պարտականութիւն:

№ 26. Խորհուրդը հանդիսանում է ընկերութեան բոլոր յարաբերութիւնների ժամանակ նրա ներկայացուցիչը. նա ի կատար է ածում ընդհանուր ժողովի որոշումները, կատարում է ծախսերը՝ համաձայն ընդհանուր ժողովից հաստատւած նախահաշւի, և վերջինիս լիազօրութեամբ ու դրած սահմաններում կատարում է այն բոլոր գործողութիւնները, որոնք կապւած են փոխառութիւն կնքելու, ընկերութեան

կօմիտիօնական գործեր վարելու, ձեռք բերելու ամեն տեսակ կայքեր, նաև անհրաժեշտ դէպքերում վաճառելու ու գրաւ զնելու մասնաւորապէս անշարժ կայքեր ու արժէքաւոր թղթեր: Խորհուրդը հաշիւ է ներկայացնում ժողովին ընկերութեան վերաբերող իր բոլոր գործողութիւնների մասին, իսկ տարեկան ընդհանուր ժողովի համար, բացի այդ պատարաստում է մանրամասն հաշւետւութիւն՝ ընկերութեան հաշւետարւայ գործունէութեան, բոլոր մուտքերի ու ծախսերի և ընկերութեան հիմնարկութիւնների ու կայքերի դրութեան մասին, հետևեալ տարւայ նախահաշիւը և իւր ենթադրութիւնները նոյն տարւայ գործունէութեան ուղղութեան մասին:

№ 27. Իր գործավարութեան ընթացքում և դրամարկի տնօրինման գործում Խորհուրդը ղեկավարւում է ժողովի կողմից հաստատւած հրահանգներով:

№ 28. Խորհրդի նիստերը գումարւում են նախագահի որոշած օրերը (սակայն ամիսը ոչ պակաս քան « « անգամ) և կայացած է համարւում, երբ ներկայ են առնւազն « » անգամ, ի շարս որոց և նախագահը:

№ 29. Խորհրդում գործերը վճուում են բացքւէարկութեամբ, ձայների պարզ մեծամասնութեամբ, իսկ հաւասարութեան դէպքում գերակշռութիւնը տալիս է նախագահողի ձայնը (խորհրդի նիստերի օրագրերը վարում է քարտուղարը, իսկ վերջինիս բացակայութեան դէպքում — նախագահի համաձայնութեամբ, անդամներից մէկը, որ և ստորագրում են բոլոր անդամները):

№ 30. Խորհրդի նախագահը հանդիսանում է նաև

ընկերութեան նախագահը, որը հետևում է, որ ինչպէս Խորհրդի, նոյնպէս և ընկերութեան գործունէութիւնը ուղղւած լինի սոյն կանոնադրութեան դրած նպատակներին:

№ 31. Նախագահը նախագահում է խորհրդի նիստերին և ընկերութեան ժողովներին, նայում է ներմուծող բոլոր թղթերը, ստորագրում է արտածելի (դուրս եկող) թղթերը և հետևում է ընկերութեան ժողովների որոշումների ու կանոնադրութեան ճիշտ կատարմանը:

№ 32. Նախագահի օգնականը, նախագահի բացակայութեան ժամանակ, կատարում է նրա բոլոր պարտականութիւնները, իսկ երբ ժամանակաւորապէս բացակայում են երկուսն էլ, Խորհուրդը նոցա փոխարէն ընտրում է իր անդամներից մէկին:

Ծանօթ. (Այն կանոնադրութիւնների մէջ, որտեղ չկայ նախագահի օգնականի պաշտօնը, նախագահի բացակայութեան ժամանակ, նրա պաշտօնը կատարում է Խորհրդի անդամներից մէկը (ըստ աւագութեան) ընտրւելով):

№ 33. Քարտուղարը վարում է Խորհրդի նիստերի և ընկերութեան ժողովների օրագրերը, կազմում է ընկերութեան գործունէութեան տարէհաշիւը, նախապատրաստում է բոլոր գործերը Խորհրդի նիստերում և ժողովներում վճուելու համար, վարում է գրագրութիւնը և վաւերացնում է ստորագրութեամբ արտածելի թղթերը: Քարտուղարն ու գանձապահը կարող են վարձատրութիւն ստանալ, որի քանակը որոշում է ժողովը:

Նկատողութիւն: Ընկերութեան վերաբերեալ բոլոր գրագրութիւնները ու յարաբերութիւնները նաև

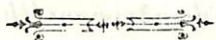
հաշտապահութիւնը Ռուսական կայսրութեան սահմաններում կատարուած է առևտայ լեզուով:

№ 34. Փանծապահը ստանում է բոլոր ներմուծող փողերը և կատարում է ընկերութեան ծախքերը՝ համաձայն նախահաշիւի և խորհրդի որոշումների, նաև վարում է ընկերութեան գանձարկղի ու կայքերի հաշեւտու ժապաւենեալ մատեանները (վաւերացրած նախագահի, քարտուղարի ու խորհրդի անդամների ստորագրութիւններով ու ընկերութեան կնիքով) համաձայն այն հրահանգների, որ կազմում է խորհուրդը և հաստատում ընկերութեան ժողովը:

№ 35. Խորհրդի միւս անդամները, փոխադարձ համաձայնութեամբ, բաժանում են իրենց մէջ ընկերութեան վերաբերող միւս պարտականութիւնները, ինչպէս՝ գրադարանի, այլ և այլն հիմնարկութիւնների տեսչութիւնը, եթէ այսպիսի հիմնարկութիւններ գոյութիւն ունեն ընկերութեան կից:

Նկատողութիւն. Ընկերութեան հիմնարկութիւնների տեսչութիւնը կարելի է յանձնել նաև Խորհրդի կազմին չպատկանող ընկերութեան որևէ անդամի մինչև անգամ կողմնակի մարդու՝ որոշ վարձատրութեամբ:

№ 36. Իւրաքանչիւր պատւաւոր և իսկական անդամ կարող է ներկայ լինել խորհրդի նիստերին, սակայն առանց ձայնի իրաւունքի:

Վ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ.

№ 37. Ընկերութեան ժողովները լինում են սովորական և տարեկան:

Նկատողութիւն 1. Երբ ընկերութիւնը հիմնուած է, հիմնադիրները հրաւիրում են առաջին ժողովը, որը, ընտրելով իր միջից նախագահ, մօտաւորապէս, որոշում է ընկերութեան կազմակերպութիւնը անդամավճարի վճարման քանակը, ժամանակամիջոցը, եղանակը, խորհրդի անդամների թիւը, պաշտօնական անձանց ծառայութեան ժամանակամիջոցը և նոցա Խորհրդի կազմից դուրս գալու եղանակը, նոյնպէս և Խորհրդի անդամների այն թիւը, որ անհրաժեշտ է Խորհրդի որոշումները օրինական համարելու, և կատարում է ընկերութեան պաշտօնական անձանց ընտրութիւնը: Այս ժողովի որոշումները կարող են վերաքննւել միայն ընկերութեան տարեկան ժողովում, նոյնպէս և ընտրած պաշտօնական անձանց մասին ընկերութեան խորհուրդը անմիջապէս յայտնում է Հոդագործ. Դեպարտամենտին:

Նկատողութիւն 2. Ընկեր. ժողովի ժամանակի, տեղի ու գրադմունքների առարկաների մասին նախապէս յայտնում է բոլոր անդամներին, նոյնպէս տեղական ոստիկանութեան կառավարչին, և թոյլ տրւում ժողովի քննութեան դնել միայն այնպիսի առարկաներ, որոնք անմիջապէս վերաբերում են կանոնադրութեան մէջ նախատեսուած ընկերութեան գործունէութեան և որոնց մասին յայտնւած է ոստիկանական կառավարչին:

№ 38. Սովորական ժողովները գումարւում են ըստ կարիքի (Խորհրդի որոշմամբ կանխապէս և ամբողջ տարւայ համար) (առնւազն « » անգամ տար-

ւայ ընթացքում) նոյնպէս վերաքննիչ յանձնաժողովի պահանջով և առնւազն « » անդամի յայտարարութեամբ: Սովորական ժողովները նւիրւում է ընթացիկ գործերի քննութեանը և առհասարակ այն բոլոր հարցերին, որ վերաբերում են ընկերութեան գործունէութեանը. նոյնպէս և իսկական, թղթակից և նպաստող անդամների ընտրութեանը:

№ 39. Ժողովը համարւում է կայացած, եթէ ներկայ են առնւազն « » իսկական ու պատւաւոր անդամները՝ չհաշւած Խորհրդի անդամներին:

№ 40. Ժողովում գործերը վճռւում են, բացի պատւաւոր անդամների ընտրութիւնը և № 41 թրւածները, ձայների պարզ մեծամասնութեամբ, հաւասարութեան դէպքում գերակշռութիւն է տալիս նախագահողի ձայնը: Բոլոր անձնական հարցերը, ինչպէս պաշտօնական անձանց և անդամների ընտրութիւնը, անդամութիւնից հեռացնելու հարցը և այլն, նոյնպէս և (այս ինչ), վճռւում են ժողովում գաղտնի քւէարկութեամբ, երբ պահանջւում է այդ ներկայ եղող անդամներ « » մասը:

№ 41. Այն հարցերի վճռման համար, որ վերաբերում են 1) կանոնադրութեան փոփոխութեան, 2) ընկերութեան հիմնարկութիւնների բացման կամ փակման, 3) փոխառութիւն կնքելու և ձեռք բերելու ու ծախելու անհրաժեշտ անշարժ կայքեր, 4) անդամների հեռացնելու, 5) ընկերութեան փակման, 6) պատւաւոր նախագահի ընտրութեան և 7) պատւաւոր անդամների ընտրութեան—պահանջւում է կանխապէս յայտնումն (այսքան ժամանակ առաջ) ընկերութեան բոլոր անդամներին, առնւազն « » ներկայութիւնը

պատւաւոր և իսկական անդամների և ներկայ եղող անդամների ձայների $\frac{2}{3}$ ոչ պակաս մեծամասնութիւն: Ժողովի ընդունած կանոնադրութեան փոփոխութեան նախագիծը ներկայացւում է նախագահապետի միջոցով Հոգաբորձ. և Պետական կայքերի նախարարութեան:

№ 42. Տարեկան ժողովում, որ գումարւում է « » ամսին, կարգացւում է՝ անցեալ տարւայ հաշւետւութիւնը ընկերութեան գործունէութեան մասին (վերաքննիչ յանձնաժողովի կարծիքներով և խորհրդի բացատրութիւններով), քննութեան է առնւում (և հաստատւում) Խորհրդի կազմած գալիք տարւայ նախահաշիւը և տեղի է ունենում պաշտօնական անձանց ընտրութիւն (նոցա փոխարկողների և պատւաւոր նախագահի) և պատւաւոր անդամների ընտրութիւն: Բացի այս, տարեկան ժողովում կարող են վճռել և այլ հարցեր, ներկայ կանոնադրութեան դրած պահանջների սահմաններում:

№ 43. Նոյն ժողովում ընտրւում է « » անդամից վերաստուգող յանձնաժողով, այն անդամներից, որոնք ընկերութեան մէջ պաշտօններ չեն վարում (նաև այն անդամներից, որոնք ընտրւած չեն խորհրդի փոխանդամներ), վերաստուգելու համար խորհրդի գործունէութիւնը, ընկերութեան հաշիւները, դրամարկը և կայքերը, նաև ընկերութեան կից հիմնարկութիւնները: Վերաստուգող յանձնաժողովի կարծիք որոշումները՝ Խորհրդի բացառութիւնների հետ միասին ներկայացւում է կամ մերձաւոր սովորական ժողովին կամ հետևեալ տարեկան ժողովին:

№ 44. Եթէ ժողովում ծագեն այնպիսի հարցեր,

որոնց վճռման համար պահանջւի մանրամասն ուսումնասիրութիւն, դրա համար ընտրուում են մի քանի անդամից առանձին յանձնաժողովներ:

№ 45. Հրապարակային ժողովները գումարւում են Խորհրդի որոշմամբ. նախագահի հայեցողութիւնից է կախած թոյլ տալ կողմնակի անձանց առանց ձայնի իրաւունքի միջամտել վիճաբանութեան:

VI ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՒ ՆՐԱ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏԻՈՒԻՆԸ.

№ 46. Ընկերութեան միջոցները, որ կազմւում են՝ անդամավճարներից, կառավարութիւնից և հասարակական հիմնարկութիւններից ստացած նպաստներից ու նւիրատուութիւններից, նոյնպէս և ընկերութեան կազմակերպած ձեռնարկութիւնների հասոյթներից, ինչպէս՝ պահեստների, ցուցահանդէսների և այլն -- դորժադրւում են ընկերութեան ընթացիկ ծախսերի համար: Մշտական (ցկեանս) անդամավճարներ մտցնւում են անձեռնմխելի կամ պահեստի դրամադլիսի մէջ, որոնցից օգտւելու եղանակը որոշւում է ինքը ընկերութիւնը:

№ 47. Երբ գոյութիւն ունի ընկերութեան տրւած պարտաւորումների դիմաց պատասխանատուութիւն իրեն պատկանող ամբողջ կայքերով, այդ պատասխանատուութիւնը չի տարածւում այն գումարների վերայ, որ դրւած են նրա վարչութեան ներքոյ՝ յատուկ նպատակների գործադրութեան համար, կողմնակի անձանց ու հիմնարկութիւնների կողմից, նոյնպէս և չի տարածւում անդամների սեփական կայքերի վերայ:

VII ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՓԱԿՈՒՄՆ

№ 48. Ընկերութեան փակելու մասին կայացած որոշման դէպքում, վերջին ժողովը որոշւում է, թէ ինչի պիտի յատկացրի, ընկերութեան պարտաւորութիւններին բաւարարութիւն տալուց յետոյ, ընկերութեան գումարներն ու կայքերը: Այդ որոշումը ի կատար է ածւում միայն Հողագ. և Պետակ. կայքերի նախարարի թոյլտուութեամբ:

№ 49. Ընկերութեան փակման մասին կայացած որոշումը Խորհուրդը յայտնում է նահանգապետին և Հողագ. Դեպարտամենտին և յայտարարւում է նահանգական տեղեկագրի մէջ (թերթում):

№ 50. Ընկերութեան գործունէութեան փաստօրէն դադարման դէպքում նահանգապետը յայտնում է այդ մասին Հողագ. և Պետ. կայքերի նախարարութեան:

№ 51. Եթէ, անկախ նահանգապետին վերապահած իրաւունքից (321 յօդ. Օրէնք. Հաւաք., II հատ. նահանգ. ընդ. հիմն.) փակելու հասարակական ժողովները, նոցա մէջ նկատւում է որևէ բան հակառակ պետական կարգի և հասարակական անապահովութեան ու բարոյականութեան -- նահանգապետը անհրաժեշտ դանի փակել ընկերութիւնը, նա առաջադրւում է այդ մասին Հողագ. և Պետ. կայք. նախարարին:

№ 52. Այն դէպքերում, որոնք ներկայ կանոնադրութեան մէջ նախատեսւած չեն, ընկերութիւնը

դեկավարուում է իր գործունէութեան վերաբերող կանոններով, նոյնպէս և կառավարութեան ընդհանուր օրէնսդրութիւններով և կարգադրութիւններով, ինչպէս և ներկայումս գոյութիւն ունեցողներով, նոյնպէս և ապագայում հրատարակուողներով:

Գիւղատնտեսական ընկերակցութիւնների բացման եղանակը նոյն է, ինչ որ գիւղատնտեսական ընկերութիւններինը: Ծանօթութեան համար այստեղ բերում ենք գիւղատնտեսական ընկերակցութիւնների բնական կանոնադրութիւնը:

ՄԱՆՐ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԲՆԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Հաստատուած փոխ. Հողաշինութեան և երկրագործութեան Նախարարի օգնականի կողմից 18 նոյեմբերի 1908 թ.

№ 1. . . . Նահանգի . . . գաւառի . . . ընկերակցութիւնը նպատակ ունի նպաստելու իր անդամներին՝ 1) ձեռք բերելու գիւղատնտեսութեան համար անհրաժեշտ առարկաներ, նոյնպէս և վաճառելու գիւղատնտեսական արտադրութիւններ և դոցա տեխնիքական մշակման՝ կազմակերպած և ընդհանուր հաշուով պահուող հիմնարկութիւններում և 2) բարելավելու ընկերակցութեան անդամների տնտեսութիւնները՝ համապատասխան միջոցների միացեալ քննութեան և կատարման միջոցով:

№ 2. Ինչ վերաբերում է հարկերի և ամենայն տեսակ հասոյթների վճարմանը, անշարժ սեփականութիւն ձեռք բերելուն, գիւղատնտեսական արտադրութիւնների մշակման համար բացած գործարաններին ու խանութներին և դոցա պահպանմանը, ցուցահանդէսների, գրադարանների, գիւղատնտեսութեան վերաբերող ընթերցանութեանց ու զրուցադրութիւնների կազմակերպութեանը, գրքերի ու գրքոյկների տպագրութեանը և այլն, ենթարկուում են դոցա վերաբերեալ որոշած օրէնսդրութիւններին և կանոններին:

Նկատ. 1 { վերաբերում է մասնաւորապէս Ռու-
Նկատ. 2 { սական մի քանի նահանգներին:

№ 3. Ընկերակցութիւնը ունի կնիք իր անւան մակագրութեամբ:

№ 4. Ընկերակցութիւնը իւրաքանչիւր տարի ներկայացնում է Հողաշինութեան և Հողային գլխաւոր վարչութեան ենթակայ գիւղատնտեսութեան և գիւղատնտեսական ստատիստիկայի բաժանմունքին իր գործունէութեան հաշիւը՝ հաստատուած ընդհանուր ժողովից. բացի այդ, ընկերակցութիւնը պարտաւոր է հաշիւ ներկայացնել նաև այն հիմնարկութիւններին, որոնցից նպաստներ (սուբսիդիա) է ստանում, որպէս և նահանգապետին: Ընկերակցութիւնը պարտաւոր է իր շրջանառութեան դրամագլուխը տասն հազար (10,000) ըուբլու հասնելու դէպքում, տպագրել իր հաշուէկշիւը (բալանս) «Վեստնիկ. Ֆինանս. Պրօմիշ. և Տօրգովլի» թերթում:

№ 5. Ընկերակցութիւնը բացում է իր գործունէութիւնը, երբ ունենում է առնւազն 12 անդամ, իսկ գործունէութեան բացման մասին պէտք է յայտա-

ըարւի «Գոլթերնս. Վեդօմոստ» ում: Ընկերութիւնը համարուում է չկայացած, եթէ կանոնադրութիւնը հաստատելուց մի տարի յետոյ, չի բացել իր գործունէութիւնը: Նոյնպէս և ընկերակցութիւնը համարուում է վերջնականապէս լուծւած, երբ յետագայում նրա մէջ մնան 12-ից պակաս անդամներ:

№ 6. Ընկերակցութիւնը կարող է ի դիմաց իր ներկայացուցիչների լինել անգամ գիւղատնտեսական ընկերութիւնների և այլ խոշոր գիւղատնտ. ընկերակցութիւնների:

№ 7. Ընկերակցութեան անգամ ընտրուում են քւէարկութեամբ՝ երկու սեռի հողատէրեր, գիւղացիք, կալւածների կառավարիչներ և կապալառուներ, որոնք զբաղւում են գիւղատնտեսութեամբ նահանգի . . . գաւառում:

№ 8. Ընկերութեանը կարող են անդամակցել նաև մանր գիւղատնտեսական ընկերակցութիւններ՝ յանձին իրենց ներկայացուցիչների:

№ 9. Անգամ չեն կարող լինել՝ անչափահասները, բացի դասային աստիճան ունեցողները, դպրոցական սաները, իսկական ծառայութեան մէջ զբաղւող զինուորական ցածր աստիճանաւորները (զինուորները) և իւնկերները, նաև դատարանով իրաւունքների սահմանափակութեան ենթարկւածները:

№ 10. Ընկերակցութեան ամեն մի անգամ վըճարում է տարեկան բուրձի, որից « » մասն աւելացւում է ընկերակցութեան զբաղմունքի վըժայ, իսկ անդամավճարների միւս մասը ծախսւում է ընթացիկ կարիքների վերայ: Վճարած փողերը չեն վերադարձնւում ոչ ընկերակցութեան անդամներին և ոչ էլ նոցա ժառանգներին:

№ 11. Այն անգամը, որ ընդհանուր ժողովի որոշած ժամանակամիջոցից յետոյ արտօնեալ մի ամսւայ ընթացքում չի մտցնիլ իր անդամավճարը, հաշւում է ընկերակցութիւնից դուրս եկած: Բացի այդ, ընդհանուր ժողովին է վերապահւում հեռացնել անդամներին՝ ընկերութեանը գիտաւորեալ կերպով վնաս հասցնելու և անվայել արարքների գէպքերում:

№ 12. Ընկերակցութեան անդամները ժողովներին մասնակցում են անձամբ և ունին մի ձայնի իրաւունք:

№ 13. Ընդհանուր ժողովի որոշմամբ ընկերակցութիւնը կարող է վերցնել առանձին կօմիսսիօնական վճար՝ իր պահեստից զանազան առարկաներ ծախելու ժամանակ, անկախ իր ծախսերի ծածկումից, ինչպէս իր անդամներին նոյնպէս և կողմնակի անձանց, իր անդամների յանձնարարութեամբ զանազան իրեր բերել տալու և նոցա տնտեսութեան արտադրութիւնների վաճառման գէպքում: Կօմիսսիօնական վճարի քանակը, ինչպէս և նրանից որոշ մաս շրջանառութեան զբաղմունքին կամ ընդհանուր ծախսերին յատկացնելը, որոշում է ընդհանուր ժողովը:

№ 14. Ընկերութեան անդամները կարող են, ընդհանուր ժողովի որոշած պայմաններով, պէտք եղած իրերի գնման ժամանակ, օգուել մաս-մաս վճարելու իրաւունքով:

№ 15. Տարւայ վերջը չծախսւած գումարները գործադրւում են իւրաքանչիւր անգամ ընդհան. ժողովի որոշած չափով՝ շրջանառութեան զբաղմունքի ուժեղացման և պահեստի զբաղմունքի կազմման համար: Իսկ մնացած գումարները ընդհանուր ժողովը կարող է բաժանել անդամների մէջ իբր վերադար-

ձուլման համեմատական չափով վերջին տարւայ ընթացքում նոցանից վերցրած կօմիսսիօնական վճարներէ կամ թէ վաստակի ձևով: Յիշեալ գումարները ընդհանուր ժողովը կարող է յատկացնել տեղական գիւղատնտեսութեան շահերին համապատասխանող հանրօգուտ ձեռնարկների: Շրջանառութեան և պահեստահաշիւները պահւում են առանձին:

№ 16. Ընկերութիւնը իրաւունք ունի ընդհանուր ժողովից հաւանութիւն գտած և որոշած պայմաններով, փոխառութիւն կնքել: Այդ փոխառութիւնների և առհասարակ ընկերակցութեան բոլոր պարտաւորութիւնների գիմաց ընկերակցութիւնը պատասխանատու է իր բոլոր շարժական և անշարժ կայքով և բացի այդ միջոցների չբաւելու դէպքում, ընկերութեան անդամները պատասխանատու են իւրաքանչիւրը մինչև իր անդամավճարի եռապատիկ գումարը: Դուրս եկած անդամները չեն ազատուում պատասխանատուութիւնից, եթէ պարտաւորութիւնը կայացել է իրենց անդամութեան օրով, իսկ նոր մտածները՝ եթէ պարտաւորութիւնների ժամանակամիջոցը լրացել է ընկերութեան մէջ իրենց մտնելուց յետոյ:

№ 17. Ընկերակցութեան գործերը վարում է վարչութիւնը: Վարչութեան անդամների թիւը, ծառայութեան ժամանակամիջոցը, զբաղմունքների բաժանումը—որոշում և փոփոխում է ընդհանուր ժողովը: Ընդհանուր ժողովն է որոշում նոյնպէս, թէ որ տեսակի գործերն պահանջում են վարչութեան բոլոր անդամների ստորագրութիւնները. յամենայն դէպս բոլոր պարտաւորութիւններն ու պայմանները, որ կապւում են ընկերակցութեան անունից, հաշւետու-

թեան մէջ ստորագրւած պիտի լինին վարչութեան ամբողջ կազմի կողմից:

№ 18. Վարչութեան անդամների թիւը պէտք է լինի առնւազն երեք, որոնցից մէկը—նախագահ, որը ընտրւում է առանձին և հանդիսանում է նախագահ որպէս ընկերակցութեան այնպէս և վարչութեան:

№ 19. Դրամարկդի վերատեսչութիւնն ու հաշւապահութիւնը պէտք է յանձնւի միեւնոյն անձնաւորութեանը:

№ 20. Ընկերակցութիւնը իրաւունք ունի, եթէ ցանկանայ, ընտրել ընդհանուր ժողովի որոշած ժամանակամիջոցում պատուաւոր նախագահ այնպիսի անձնաւորութիւններից, որոնք առհասարակ իրաւունք ունին լինել գիւղատնտեսական ընկերակցութիւնների անդամ:

№ 21. Ընկերակցութեան ընդ. ժողովները լիւնում են տարեկան, յատուկ և սովորական:

№ 23. Տարեկան ժողովները գումարւում են իւրաքանչիւր տարի « » ամսւայ ընթացքում, ծառայում են 1) նախագահի, վարչութեան անդամների և փոխանդամների, վերաքննիչ յանձնաժողովի ընտրութեանց համար. այդ յանձնաժողովը պարտաւոր է հետեւալ տարեկան ժողովից առաջ քննել վարչութեան տարեկան հաշիւը, 2) քննելու ընկերակցութեան անցած տարւայ հաշիւը՝ վերաքննիչ յանձնաժողովի նրկատողութիւններով. 3) ընկերակցութեան գործերի վարման եղանակը որոշելու 4) քննելու համար բոլոր այն հարցերը, որոնք սոյն կանոնադրութեամբ վերապահւած են ընդհանուր ժողովների իրաւասութեանը (№№ 7, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20 և 21):

№ 24. Արտակարգ ժողովները կարող են գու-

մարւել վարչութեան կողմից կամ առնւազն ընկերակցութեան անդամների $1/3$ -ի պահանջամբ միայն անյետաձգելի կարիքի ժամանակ և միայն այն գործերի համար, որ համաձայն № 23-ի վերապահւած են տարեկան ժողովներին, կամ այնպիսի հարցերի առթիւ, որոնք վեր են վարչութեան իշխանութիւնից կամ չեն նախատեսնւած ընդհանուր ժողովից նրան՝ տւած հրահանգներում:

№ 25. Սովորական ժողովները գումարւում են միայն գիւղատնտեսական խնդիրների վերաբերեալ գրուցադրութիւնների համար, իսկ վարչական բնոււորութիւն ունեցող հարցերի քննութիւնը այդ ժողովներում չի թոյլատրւում:

№ 26. Ընդհանուր ժողովներ գումարւում է վարչութիւնը:

№ 27. Տարեկան և արտակարգ ժողովները օրինական են հաշւում, եթէ ներկայ են բոլոր անդամների թւի կէսից ոչ պակաս. իսկ սովորականները — որչափ անդամ էլ որ ներկայ լինին: Եթէ տարեկան կամ արտակարգ ժողովը չկայանայ՝ անդամների որոշւած թւի պակասութեան պատճառով, մի շաբաթից յետոյ գումարւում է հետեւեալ ժողովը, որը օրինական է՝ որքան անդամ էլ որ ներկայ լինին:

№ 28. Տարեկան ընդհանուր ժողովում նախագահում է պատւաւոր նախագահը, իսկ նրա բացակայութեան դէպքում, ժողովը ընտրում է իր միջից նախագահ. սակայն ոչ վարչութեան անդամը և ոչ էլ վերաքննիչ յանձնաժողովի անդամը չի կարող ընտրւել նախագահ: Միւս ընդհանուր ժողովներում նախագահում է ընկերակցութեան նախագահը:

№ 29. Ընդհանուր ժողովներում հարցերը վճռ-

ւում են ձայների մեծամասնութեամբ, ձայների հաւասարութեան դէպքում գերակշռութիւն է տալիս նախագահողի ձայնը:

Իսկ ընկերութեան փակման, կանոնադրութեան փոփոխութեան, վարչութեան անդամների ժամանակից շուտ հրաժարման և անդամութիւնից հեռացնելու հարցերը, որպէս և փոխառութիւն կնքելու հարցը՝ վճռւում է ներկայ եղողների ձայների $2/3$ -ի մեծամասնութեամբ:

№ 30. Իւրաքանչիւր ընդհանուր ժողովի օրւայ և քննութեան առարկաների մասին կանխապէս յայտնւում է մերձաւոր ոստիկանական վարչութեանը:

№ 31. Ընդհանուր ժողովների քննութեան նիւթ թոյլատրւում է դարձնել միայն այնպիսի հարցեր, որոնք վերաբերում են կանոնադրութեամբ նախատեսնւած ընկերակցութեան գործունէութեանը:

№ 32. Ընդհանուր ժողովի որոշման մասին՝ փակել ընկերակցութիւնը, վարչութիւնը յայտնում է նահանգապետին և գիւղական տնտեսութեան և գիւղատնտեսական ստատիստիկայի բաժանմունքներին, և յայտարարում է տեղական նահանգական Վեդօմօստի մէջ: Ապա վարչութիւնը նահանգ. Վեդօմօստի միջոցով հրաւիրում է ընկերակցութեան պարտատէրերին և ձեռնարկում է ընկերութեան գործերի լուծմանը, նոյն եղանակով, որ ընդունւած է առհասարակ առևտրական գործերում. միաժամանակ ներկայացնելու է ընդհանուր ժողովին՝ վերջինիս որոշած ժամանակամիջոցում, հաշւետւութիւն լուծման ընթացքի մասին: Պարտատէրերին բաւարութիւն տալուց յետոյ՝ մնացած գումարներն ու կայքերը յատկացւում է վերջին ընդ-

ժողովի որոշած նպատակներին՝ հաստատուած հողաշին. և հողագ. գլխաւոր Կառավարչի կողմից:

VII

ԻՆՉՊԷՍ ԲԱՅԵԼ ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Ներկայումս սպառողական ընկերութեան բացման ամենահեշտ ձևն է՝ ընդունել նախարարութեան կողմից դրա համար արդէն հաստատուած բնական կանոնադրութիւնը և բացել սպառողական ընկերութիւնը դորա հիման վերայ:

Լաւապէս ծանօթանալով այդ կանոնադրութեան հետ, որը բերում ենք ներքեւում և, գտնելով ապագայ ընկերութեան մէջ մտնել ցանկացող 40—50 մարդ, կարելի է ձեռնարկել ընկերութեան բացման ջանքերին:

Դրա համար Կովկասում «Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութիւն»-ից պէտք է բերել տալ բնական կանոնադրութեան երկու բլանկ:

Բլանկների մէջ կէտերով նշանակած դատարկ տեղերը լեցում են հիմնադիրների ստորագրութեամբ: Երբ երկու օրինակներն էլ լեցւած կլինեն միատեսակ, դոցա պէտք է ստորագրեն առնւազն 20 հոգի հիմնադիրներ: Աւելի լաւ է 25—30. ստորագրութիւնները պէտք է պարունակեն իրենց մէջ՝ անուն հայրանուն, ազգանուն, կոչում և մշտական բնակման տեղը:

Մի բլանկի վերայ աջ անկիւնում գրւում է «Проектъ устава» (կանոնադրութեան նախագիծ), միւսի վերայ—«Копія проекта устава» (կանոն.

նախագծի պատճէն) և ապա գրւում է խնդիր հետեւեալ բովանդակութեամբ.

Նորին Գերագանցութեան . . . Նախագի Կառավարչին

Խ Ն Դ Ի Ր

(Անուն, հայրանուն, ազգանուն եւ բնակութեան վայրը բոլոր ստորագրողների).

Մենք, իներքոյ ստորագրեալներս, (այս ինչ) գիւղի բնակիչներս անհրաժեշտ գտանք հիմնել մեր գիւղում սպառողական ընկերութիւն՝ խնդրիս յարակցւած բնական կանոնադրութեան համաձայն, ուստի և պատիւ ունենք խնդրելու թոյլ տալ մեզ բացել (այս ինչ) սպառողական ընկերութիւնը: (Ամսաթիւ և տարէթիւ):

Խնդրի տակ ստորագրում են բոլոր այն անձինք, որոնք ստորագրել են կանոնադրութեան նախագիծը և նախագծի պատճենը:

Խնդրի վերայ պէտք է կպցնել երկու գերբովի մարկա 75 կ. արժողութեամբ, իսկ կանոնադրութեան նախագծի ամեն մի թերթին մի հատ 75 կ. մարկա:

Աւելորդ ծախսերի մէջ չընկնելու համար լաւ է ձեռք բերել կանոնադր. տպած բլանկները, որ բաղկացած է միայն երկու թերթից:

Խնդիրը կարելի է ուղարկել պատւիրեալ նամակով նահանգապետի անունով, կամ ուղարկել հաւատարմատարի միջոցով: Վերջին դէպքում պէտք է տալ հաւատարմատարին հաւատարմագիր՝ ստորագրւած բոլոր նոյն անձանց կողմից, որոնք ստորագրել

են կանոնադրութիւնը և վաւերացրած պրիստաւի կամ նոտարի կողմից:

Հիմնադիր ժողով կարելի է գումարել միայն նահանգապետից թոյլտուութիւն ստանալուց յետոյ:

Խանութ պիտի բացել 200---300 ըուբլի հաւաքւելուց յետոյ միայն: Փայը պիտի նշանակել 5 ըուբլուց ոչ պակաս: Մուտքի վճարը 50 կոպ.: Սկզբից և եթ ճիմնադիրները պէտք է խիստ զգոյշ լինեն և չպիտի փոքր գումարներով վաճառականական մեծ ձեռնարկութիւնների դիմեն:

Առաջին օրից իսկ, իսկական յաջողութեան հասնելու համար, պէտք է դեկավարւել բօշոյիլեան հետեալ կանոններով:

1. Բոլոր անդամները պէժ է հաւատար իրաւունք ունենան եւ ընկերութեան գործերում իւրաքանչիւրը պիտի ունենայ միայն մի ձայն:

2. Փայերը պիտի բարձր չլինեն, որպէսզի մասչելի դարձնեն ազգաբնակչութեան ամենաաղիւս խաւերին:

3. Փայերի քանակը ամեն մի անդամի համար պիտի սահմանափակ լինի:

4. Վանառել կարելի է միայն կանխիկ դրամով եւ ոչ ապառիկ:

5. Պէժ է վանառել շուկայի չափաւոր, միջին գներով եւ ոչ թէ ապրանքի առած գներով:

6. Վասակը պէժ է բաժանել ոչ թէ ըստ փայերի քանակի, այլ իւրաքանչիւրի գնած ապրանքի համեմատ:

Բացի այդ, գործի լաւագոյն տարւան հիմնական սկզբունք պիտի ընդունել՝ հոգատար վերաբերմունք

դէպի խանութի ծառայողները, աշխատանքի լաւ վարձատրութիւն եւ վայելուչ վերաբերմունք:

Կանոնադրութեան հաստատելուց յետոյ անմիջապէս հիմնադիրները պիտի խնդրով դիմեն տեղական կան կազեօննի պալատը՝ ուղարկելու իրենց առևտրի իրաւունքի վկայական: Խնդրին պիտի կպցնել երկու 75 կոպ. գերբ. մարկաներ:

Ընկերութեան ամենասկզբնական քայլերի համար անհրաժեշտ է իմանալ, որ այն սպառողական ընկերութիւնները, որոնց փայերի զբաղմաւորւիւր չի հասնում 10,000 ըուբլու պետական զբաղման հարկի 371 յօդ. 10 կէտի հիման վերայ, ազատուում են զբաղման վկայական վերցնելուց: Սակայն ընկերութիւնները պէտք է վերցնեն վաւերաթուղթ, որը տալիս է ձրի տեղական կազեօննայա պալատան: Վաւերաթուղթը տրուում է միայն մի տարի ժամանակով: Ստանալու համար սպառողական ընկերութիւնները իւրաքանչիւր տարի պիտի յայտագրով դիմեն կազեօննայա պալատին վճարելով 1 ը. 50 կ. գերբային հասոյթ, նոյնպէս պարտաւոր են ներկայացնել նախկին վաւերաթուղթը և ընկերութեան գործունէութեան հաշիւը:

Եթէ ընկերութիւնը դիտաւորութիւն ունի վաճառելու բացի միւս ապրանքներից նաև ծխախոտ, օղի, գարեջուր, զրա համար պիտի վերցնի առանձին վճարով վկայական շրջանային ակցիզային վարչութիւնից:

Որպէսզի հէնց սկզբից և եթ ընկերութիւնը կարողանայ գործերը լաւ տանել և պարզ հաշիւ պահել, պիտի ձեռք բերի մի շարք անհրաժեշտ մատեաններ, որոնք կարելի է բերել տալ Մօսկվայի սպառողներին

միութեան միջոցով (Москва, Сухарева—Садовая, Московский Союзъ Потребителей).

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.

Ընկերութեան նպատակը, իրաւունքները եւ պարտականութիւնները.

№ 1. . . . Սպառողական ընկերութիւնը հիմնուում է այն նպատակով, որ մատակարարէ իր անդամներին, ըստ կարելոյն աժան գնով, կամ չափաւոր, շուկայի գներով, սպառման և տնային գործածութեան համար անհրաժեշտ այլ և այլ առարկաներ, նաև հնարաւորութիւն տայ իր անդամներին ընկերութեան առևտրական գործունէութեան վաստակից խնայողութիւն անել:

Նկատ. Ընկերութեան կից, պահանջած թոյլտուութեամբ և գոյութիւն ունեցող օրէնքների կատարմամբ, կարող են հիմնել այնպիսի հիմնարկութիւններ, որոնց նպատակն է զանազան միջոցներով և ձևերով բարելաւել ընկերութեան կեանքի նիւթական և բարոյական պայմանները:

№ 2. Համաձայն № 1-ի ցոյց տւած նպատակի, ընկերութեան վերապահւում է իրաւունք՝

ա). Հիմնել սեփական միջերանոցներ ու գործարաններ կամ վերցնել այդպիսիք կապալով՝ սպառման և տնային գործածութեան համար անհրաժեշտ իրեր պատրաստելու, պահելու և վաճառելու համար:

բ). Վապել պայմաններ և պարտաւորութիւններ կողմնակի անձանց ու հիմնարկութիւնների հետ՝ մատակարարելու ընկերութեան սպառման և տնային

գործածութեան համար անհրաժեշտ առարկաներ, նոյնպէս և ընկերութեան շրջանառութեան համար անհրաժեշտ դրամական միջոցների վերաբերմամբ:

գ). Ձեռք բերել սեփականութիւն, ընդհանուր հիմքերի վերայ, ընկերութեան նպատակների համար անհրաժեշտ անշարժ կայքեր— և

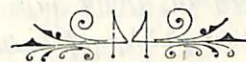
բ). Սկսել, պատշաճաւոր թոյլտուութեամբ, ընկերութեան նպատակներին համապատասխան այլ ձեռնարկութիւններ:

№ 3. Սպրանքների և սպառման առարկաների վաճառումն ընկերութեան անդամներին կատարւում է կանխիկ կամ ապառիկ. օգտւելու պայմանները որոշում է ընդհ. ժողովը:

Նկատ. Այս № յիշած առարկաները կարելի է վաճառել նաև կողմնակի անձանց, միայն կանխիկ, սրա պայմանները ևս որոշում է ընդհ. ժողովը:

№ 4. Ընկերութիւնը, նրա գործարանները, գրասենեակները, գործակալները ենթարկւում են զիջ-դիական տուրքերի, առևտրի իրաւունքի համար դրած հասոյթների, մաքսային, գերբային և այլ տեղային ու ընդհանուր հասոյթների վերաբերմամբ բոլոր կանոններին ու որոշումներին, ինչպէս ընդհանուր, նոյնպէս և ներկայումս ընկերութեան վերաբերեալ կայ-սրութեան մէջ գործողներին, նաև այն բոլորին, որ ապագայում այս առարկայի վերաբերեալ կ'հրատարակեն:

№ 5. Ընկերութիւնը ունի կնիք՝ իր անւան արտայտութեամբ:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ.

№ 6. Ընկերութեան միջոցները կազմւած են շրջանառութեան և պահեստների գրամագլուխներից:

№ 7. Շրջանառութեան գրամագլուխը կազմւած է

ա. Մուտքի վճարից. (№ 13).

բ. Անդամավճարից (№ 13) և

գ. Փոխառութիւններից, որ կայացնում է ընկերութեան վարչութիւնը, ընդհանուր ժողովի որոշած չափով:

№ 8. Շրջանառութեան գրամագլուխը ծառայում է ընկերութեան առևտրական գործառնութեան և ընթացիկ ծախսերի համար:

№ 9. Պահեստի գրամագլուխը կազմւած է

ա. Ընկերութեան գործառնութիւններից ստացած վաստակի որոշ մասի յատկացումից՝ իւրաքանչիւր տարի (№ 55).

բ. Ընկերութեան կանոնադրութեան և հաշվմատեանների վաճառումից ստացած գումարներից:

գ. Կողմնների այն կոտորակներից (մասերից), որոնք դուրս են քցւում վաստակի բաժանման ժամանակ (№ 55 նկատ. 4.)

դ. Պատահական մուտքերից:

№ 10. Պահեստի գրամագլուխը նշանակւում է ծածկելու ընկերութեան կրած այն փաստերը, որ կարող են տեղի ունենալ ընկերութեան գործառնութեան ընթացքում չնախատեսւած պատճառներից:

№ 11. Պահեստի գրամագլուխը, ընհանուր ժողովի որոշմամբ, դարձնւում է պետական կամ կառավարութիւնից ապահովւած տոկոսաբեր թղթեր և պահւում է խնայողական գրամարկիչներում, պետական բանկում, նրա գրասենեակներում ու բաժանմունքներում կամ, պատշաճաւոր թոյլաւութեամբ, գանձատներում: Պահեստի գրամագլխի ծախսումն համաձայն իր նշանակութեան (№ 10) կատարւում է միայն ընկերութեան ընդհ. ժողովի որոշմամբ:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԸ, ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԻՐԱՆՈՒՆՔՆԵՐՆ
ՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

№ 12. Ընկերութեան անդամ ընդունւում են նրանք, որոնք ցանկութիւն են յայտնում ենթարկւել սոյն կանոնադրութեան:

Նկատ. 1. Անդամների թիւը չի սահմանափակւում ոչ մի թւով:

Նկատ. 2 Ընկերութեան մէջ չեն ընդունւում:

ա. Դպրոցների սաները.

բ. Իսկական գինւորական ծառայութեան մէջ գտնւած ցածր աստիճանաւորները և

գ. Դատարանով իրավունքներից սահմանափակւած անձնաւորութիւններ:

№ 13. Ընկերութեան անդամ դառնողը մտցւնում է.

ա. Մուտքի վճար՝ . . . չափով.

բ. Փայ

Նկատ. Փայը կարելի է մտցնել միանգամից, կամ մաս-մաս ընդհ. ժողովի որոշած ժամանակամիջոցներում:

№ 14. Փայերի այն թիւը, որ կարող է ունենալ իւրաքանչիւր անդամ, որոշում է ընդ. ժողովը:

№ 15. Իւրաքանչիւր անդամ, ընկերութեան մէջ մտնելիս, ստանում է վարչութիւնից ընդ. ժողովի որոշած արժէքով, մի օրինակ կանոնադրութիւն և հաշվմատեան, որի մէջ նշանակում է՝ անշափ տրւած վճարները, նրա տարած ապրանքների արժէքը և զնածի չափով նրան հասանելիք յաւելադրամը և իր փայի չափով դիւիդենտի մասը:

Նկատ. Իւրաքանչիւր անդամի մի տարւայ ընթացքում զնած ապրանքի քանակը որոշելու համար ընկերութեան հիմնարկութիւններում պէտք է պահեն առանձին մատեաններ՝ անդամների անձնական հաշիւներով:

№ 16. Ամեն մի անդամ ընկերութեան ընդհ. ժողովներում ունի միայն մի ձայն, անկախ նրա փայերի քանակութիւնից. այդ իրաւունքը ոչ ոքի չի կարելի ընձեռնել (տալ):

Նկատ. 1. Ընկերութեան անշափահաս անդամները ընդհ. ժողովներում ձայնի իրաւունք չունին և չեն կարող ընտրւել ընկերութեան գործերի վարման ոչ մի պաշտօնի մէջ:

Նկատ. 2. Այն անդամները, որոնք անմիջապէս շահադրդուած են որևէ մի հարցում (ապրանքների մատակարարման, շինութեան վարձման և առևտրական զանազան պայմանաւորումների մէջ) չեն մասնակցում դոցա վճուման ժամանակ:

№ 17. Փայերը կարող են ընձռնւել (տրւել), վարչութեան գիտութեամբ, ինչպէս ընկերութեան միւս անդամներին, նոյնպէս և անդամ լինելու իրաւունքից չզրկւած կողմնակի անձանց. կողմնակի անձնաւորութեան տալու դէպքում, վերջինը պարտաւոր է մուտքի վճարը մտցնել:

Նկատ. Անդամների մուտքի վճարը չի վերադարձնւում ոչ նոցա կամովին հեռանալու դէպքում և ոչ էլ ընկերութիւնից հեռացնելու ժամանակ:

№ 18. Իւրաքանչիւր մի անդամ, փնտի ժամանակ, պատասխանատու է միայն ընկերութեան դրամարկղում գտնւած իր փայերի չափով, դորանից բացի նա չի կրում ոչ անձնական պատասխանատուութիւն և ոչ էլ լրացուցիչ ընկերութեան վերաբերեալ այլ պարտաւորութիւններ:

№ 19. Այն անդամը, որ ճշտապահ չի լինի ընկերութեան վճարելիք իւր վճարումների վերաբերեալ, (№№ 3 և 13) կարող է վարչութեան առաջարկով և ընդհ. ժողովի վճիռով հեռացնւել ընկերութեան անդամութիւնից:

№ 20. Բացի վճարի անճշտապահութիւնը, հեռացման պատճառ կարող է ծառայել նաև կանոնադրութեան յամառ խախտումն և ընկերութեան շահերին փնտ պատճառելը:

№ 21. Անդամութիւնից հեռացնելու որոշումը պիտի կայանայ ընդհ. ժողովի ներկայ եղող անդամների ձայների $\frac{2}{3}$ -ով (№ 31), որը զարտաւոր է, հեռացող անդամի ցանկութեան դէպքում, լսել կանխապէս վերջինիս բերած արդարացման փաստերը և բացատրութիւնները:

№ 22. Ինչպէս հեռացող, նոյնպէս և կամովին հեռացող անդամները, նաև մի քանի փայ ունեցողները, կարող են յետ ստանալ վարչութիւնից ընկերութեան դրամարկղում գտնւած իրենց պատկանեալ փայերը և հասանելիք դիւիդենտն ու յաւելադրամը ըստ զնած ապրանքի քանակութեան, կամ

իրենց փայաքաթինները՝ տալով դրա համար յայտա-
գիր, միայն այն ժամանակ, երբ ընդհ. ժողովը ար-
դէն հաստատած լինի նոյն տարւայ հաշիւը և միայն
այն դէպքում, երբ նոքա վերջացնեն ընկերութեան
հետ ունեցած իրենց հաշիւները, նաև փաստի դէպ-
քում իրենց փայերի վերայ ընկնող ընկերութեան վը-
նանների վճարումից յետոյ: Յետ տրման ժամանակա-
միջոցը որոշում է ընդհ. ժողովը, սակայն այդ ժա-
մանակամիջոցը չպիտի անցնի 3 ամսից:

№ 23. Այն անդամները, որոնք հեռացել կամ
հեռացել են ընկերութիւնից վճարումի անճշտապա-
հութեան համար, կարող են նորից ընդունուել, հա-
մաձայն № 13-ի վճարելով՝ պարտաւորեալ փայը և
մուտքի վճարը. իսկ այլ պատճառներով հեռացած-
ները ոչ մի դէպքում նորից չեն ընդունուում ընկե-
րութեան անդամ:

Նկատ. Անճշտապահութեան պատճառով հեռա-
ցրած անդամները, յետ ընդունուելու դէպքում, պար-
տաւոր են, բացի այդ, վճարել ընկերութեան իրենց
պարտքերը:

№ 24. Անդամի մահւան դէպքում, նրան պատ-
կանեալ փայերը և հասանելիք դիւիդենտն ու յաւե-
լադրամը, ըստ գնած ապրանքի քանակութեան, տըր-
ւում է ժառանգներին նոյն հիման վերայ, ինչ որ
կամովին դուրս եկողներին (№ 22):

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՎԱՐՈՒՄՆ.

№ 25. Ընկերութեան գործերը վարում են.

- ա) Անդամների ընդհանուր ժողովը, — և
- բ) Վարչութիւնը:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ.

№ 26. Ընդհանուր ժողովին վերապահում է ի-
րաւունք, եթէ նա անհրաժեշտ է գտնում ընտրել,
վարչութիւնից զատ . . . որի գործունէութեան
կարգը որոշում է ընդհ. ժողովը՝ տալով դրա համար
անհրաժեշտ հրահանգներ:

27. Ընդհ. ժող. լինում են սովորական և արտա-
կարգ: Սովորական ժող. գումարում է վարչութիւնը,
ոչ ուշ ապրիլ ամսից՝ քննելու և հաստատելու ան-
ցեալ տարւայ հաշիւն ու հաշւէկշիւը (баланс), ե-
կող տարւայ ծախսերի նախահաշիւը և գործունէու-
թեան պլանը, նոյնպէս և վարչութեան (№ 36) և վե-
րաքննիչ յանձնաժողովի (№ 53) անդամների ընտրու-
թիւնը: Այս ժողովներում քննուում և վճուում են այն
հարցերը, որոնք բարձր են վարչութեան իրաւասութիւ-
նից, և կամ այնպիսիները, որոնց կառաջարկի ընդհ.
ժողովին վարչութիւնը:

Նկատ. Ընկերութեան ոչ մի անդամ իրաւունք
չունի հրաժարել, առանց յարգելի պատճառի, ընդհ.
ժողովի կողմից նրա վերայ դրած պարտականութիւն-
ները կատարելուց:

№ 28. Արտակարգ ընդհ. ժող. հրաւիրում է վար-
չութիւնը կամ իր հայեցողութեամբ, կամ վերաքննիչ
յանձնաժողովի և կամ ընկերութեան բոլոր անդամների
. . . մասի պահանջով: Վերաքննիչ յանձնաժողովի
կամ անդամների ժողով գումարելու պահանջը պիտի
ի կատար ածւի վարչութեան կողմից ոչ ուշ, քան եր-
կու շաբաթ, զիմումից յետոյ:

№ 29: Ընդհանուր ժողովը վճռում է համաձայն այս կանոնադրութեան, բոլոր այն հարցերը, որոնք վերաբերում են ընկերութեան գործերին. սակայն մշտապէս նրա վարչութեան ներքոյ գտնւում են հետեւալ հարցերը. որոշումները՝ ընկերութեան գործառնութեան առարկաների և չափերի, ընկերութեան համար անշարժ կայքերի ձեռք բերելու, ընկերութեան պատկանող այգալիսի կայքերի ծախելու, կապալով տալու, գրաւ դնելու, ինչպէս և ձեռնարկութեան ընդլայման վերաբերեալ: Ընդհանուր ժողովին է վերապահւում ձեռնարկութեան ընդլայնման և անշարժ կայքեր ձեռք բերելու դէպքում որոշել այն եղանակը, որով պիտի հանգցըւին արած ծախսերը: Ընդհ. ժող. զբաղման առարկաներին է պատկանում նաև բոլոր այն հարցերի վճիռը, որ կառավարկեն նրան վարչութիւնը, վերաքննիչ յանձնաժողովը, ընկերութեան առանձին անդամները, նահանգապետը, ներքին գործոց նախարարը:

Նկատ. Ընդհանուր ժողովներում կարող են քննւել միայն այն հարցերը, որոնք նշանակւած են ժողովի հրաւիրաթղթերի մէջ, որ կապ ունեն կանոնադրութեամբ որոշած ընկերութեան անմիջական գործունէութեան հետ և սրանց մասին յայտնւած է տեղական ոստիկանութեան կառավարչին:

№ 31. Ընդհ. ժողովը օրինական լինելու համար պահանջւում է, որ ներկայ լինեն առնւազն « » ընկերութեան այն անդամները, որոնց բնակավայրը գտնւում է ընկերութեան վարչութեան տեղում: Իսկ ընկերութեան անդամութիւնից հեռացնելու, ձեռնարկութեան ընդլայնման, շրջանառութեան դրամագլխի շատացման կամ քչացման, կանոնադրութեան փոփոխման և լրացման, նաև ընկերութեան գործերի

վերջնական լուծման հարցերի որոշման համար պահանջւում է, որ ներկայ լինեն անդամների ընդհանուր թւի « » մասը: Ընդհ. ժողովում հարցերը վճռւում են ժողովին ներկայ եղող անդամների ձայների մեծամասնութեամբ, բացի՞ վերոյիշեալներից, որոնց վճռման համար պահանջւում է ներկայ եղողների ձայների $\frac{2}{3}$ մեծամասնութիւն: Պարզ մեծամասնութեամբ հարցերի որոշման ժամանակ, ձայների հաւասարութեան դէպքում, ընդունւում է այն կարծիքը, որի հետ համաձայն է նախագահը:

Նկատ. 1 Ընդհ. ժող. կայացող բոլոր ընտրութիւնները (№№ 36 և 53), նաև № 21-ի հիման վերայ անդամութիւնից հեռացնելու հարցերը որոշւում են զաղանի քւէարկութեամբ, միւս հարցերի վերաբերմամբ ձայնատուութեան եղանակը որոշւում է ընդհ. ժողովը:

Նկատ. 2 Ընդհանուր ժողովի ընդունած, պահպանելով № պահանջւած պայմանները, ներկայ կանոնադրութեան փոփոխման կամ լրացման վերաբերեալ որոշումները ներկայաբուծ է կառավարութեան հաստատութեան ընդունւած եղանակով, յարակցեալ այն պատճառների և դիտումների, որոնք անհրաժեշտ են դարձնում այդ փոփոխութիւններն ու լրացումներն:

№ 32. Եթէ ժողովը ներկայ եղող անդամների թւի կողմից բաւարարութիւն չի տալ նախորդ № յիշած այն պայմաններին, երբ ժողովը համարւում է օրինական, այդ դէպքում ոչ շուտ քան մի շաբաթ անցնելուց յետոյ հրաւիրւում է երկրորդ ընդհ. ժողովը, որը համարւում է օրինական, իսկ որոշումները վերջնական, անկախ ներկայ եղողների թւից. այդ մասին վարչութիւնը պարտաւոր է կանխապէս հրաւերի մէջ նախագգուշացնել անդամներին: Այդ երկրորդ ընդհ. ժող. կարող են վճռել այն հարցերը, ո-

րոնք քննուելու էին առաջին ընդհ. ժողովում, և չէին վճուել. այստեղ ևս նախորդ № յիշեալ առանձին հարցերը որոշուում են ձայների $\frac{2}{3}$ մեծամասնութեամբ, իսկ միևս հարցերը պարզ մեծամասնութեամբ: Ընդհ. ժողովի որոշումները պարտաւոր են բոլոր անդամների համար, ինչպէս ներկայ եղողներին, նոյնպէս և բացակայողներին:

№ 33. Գործերը մտցնուում են ընդհ. ժողով միայն վարչութեան միջոցով, ուստի այն անդամները, որոնք կցանկանան, որևէ առաջարկ անել ընդհանուր ժողովին, պէտք է գրաւոր դիմեն և ներկայացնեն վարչութեան առնւազն ընդհ. ժողովից մի շաբաթ առաջ: Եթէ առաջարկութիւնը արւած է անդամների $\frac{1}{10}$ -ի կողմից, վարչութիւնը պարտաւոր է ներկայացնել այդ հետեւեալ ընդհ. ժող., իր կարծիքների հետ միասին:

№ 34. Ընդհանուր ժողովներում գործերին կանոնաւոր ընթացք տալու համար, ժողովը ընտրում է մի նախագահ. իսկ արձանագրութիւնները կազմելու համար—քարտուղար: Մինչև նախագահ ընտրելը նրան փոխարինում է վարչութեան նախագահը:

№ 35. Ընդհ. ժողովների որոշումները վաւերացնում են արձանագրութիւններով, որոնք, ժողովի վերջին, կարդացւում են և ապա ստորագրում են ժողովի նախագահը, քարտուղարը, ժողովում ներկայ եղող վարչութեան բոլոր անդամները, և ընկերութեան ներկայ եղող առնւազն երեք անդամ:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՇՈՒԹԻՒՆԸ, ՆՐԱ ԻՐԱՆՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

№ 36. Ընկերութեան գործերի անմիջական վարումն պատկանում է վարչութեան, որ զտնւում է . . . և կազմւած է . . . անդամից, որոնց ընտրում է ընդհանուր ժողովը իր միջից երեք տարով:

Նկատ. 1 Վարչութեան անդամ կարող են լինել այն անդամները, որոնք ունեն առնւազն մէկ ամբողջ փայ:

Նկատ. 2 Վարչութեան անդամների թիւը որոշում է ընդհ. ժողովը, նայած ընկերութեան առևտրաարդիւնաբերական գործունէութեան չափերին. թոյլատրւում է գործունէութեան իւրաքանչիւր ճիւղի վարման համար ընտրել վարչութեան առանձին անդամ:

Նկատ. 3 Այն անդամները, որոնք մատակարարում են ընկերութեան ապրանք, կամ ունեն նոյնանրման գործառնութիւն, նոյնպէս և ընկերութեան գործակատար եղողները, չեն կարող ընտրւել վարչութեան անդամներ:

№ 37. Վարչութեան անդամներին փոխարինելու համար, վերջիններիս հիւանդութեան և երկարատև բացակայութեան, նոյնպէս և նոցա մահւան կամ դուրս գալու գէպընդ, ընտրւում են ընդհ. ժողովում փոխանդամներ (կանդիտատներ) համապատասխան թւով, որոնք վարչութեան մէջ պաշտօնավարութեան ընթացքում օգտւում են նոյն իրաւունքներով ու արտօնութիւններով, որ կապւած է այն պաշտօնի հետ:

№ 38. Վարչութեան անդամների ու փոխանդամների սկզբնական ընտրութիւնից մի տարի անցնելուց

յետոյ, դոցա մի մասը, որի քանակը որոշում է ընդհ. ժողովը, դուրս է գալիս, սկզբում վիճակով, իսկ յետոյ ըստ աւագութեան վարչութեան անդամ դառնալու, դուրս եկածների փոխարէն ընտրւում են նոր անդամներ ու փոխանդամներ:

Նկատ. Դուրս եկած անդամներն ու փոխանդամները կարող են, եթէ իրենք ցանկանան, նորից վերընտրւել:

№ 39. Վարչութեան դուրս եկած անդամին փոխարինող փոխանդամը մնում է վարչութեան կազմի մէջ մինչև այն ժամանակամիջոցի լրումն, որ ընտրւած էր անդամը, սակայն ոչ աւել այն ժամանակամիջոցից, որ ընտրւել է ինքը փոխանդամը:

№ 40. Վարչութեան անդամները իւրաքանչիւր տարի ընտրւում են իրենց միջից նախագահ և փոխ նախագահ, նոյնպէս և գանձապահ ու քարտուղար:

Նկատ. Գանձապահի և քարտուղարի պաշտօնները կարող են յանձնւել մի մարդու:

№ 41. Վարչութեան անդամները իրենց աշխատանքի համար կարող են ստանալ, ընդհանուր ժողովի որոշմամբ, կամ որոշ վարձատրութեան և կամ ընկերութեան վաստակի որոշ տոկոսը:

№ 42. Վարչութիւնը անօրինում է ընկերութեան բոլոր գործերն ու զրամագլուխները. նրա պարտականութիւնները կազմում են.

ա). Ընդհ. ժողովի որոշած կարգով զանազան գումարների և տոկոսաբեր թղթերի ընդունումն, դուրս տալն, պահումն.

բ). Հաշւապահութեան կազմակերպումն և հաշւէտութեան վարումն, նաև № 51—53-ի հիման վերայ տարէհաշւի, հաշւէկշռի, նախահաշւի և գործունէութեան պլանի կազմումն:

գ). Ընկերութեան ծառայողների ընդունելութիւնը, նոցա գործունէութեան առարկան և ոռնիկ նշանակելը, և նոցա արձակելը:

դ). Սպառման և տնային գործածութեան զանազան առարկաների գնումն, վաճառումն և պահելը. նաև նոցա բարեյատկութեան վերահսկումն:

ե). Մթերման առարկաների յատկութեան որոշումը և նոցա ձեռք բերելու եղանակը (կանխիկ զըրամով թէ ապառիկ):

զ). Ընկերութեան ձեռնարկութիւնների կազմակերպութիւնը և նոցա տեսչութիւնը:

է). Սպառման տնային գործածութեան առարկաների էփանացման և բարելավման միջոցների հետախուզութիւնը:

ը). Ընկերութեանց գործառնութեանց համար անհրաժեշտ մթերանոցների, բնակարանների և այլ շինութիւնների վարձումն:

թ). Ընկերութեան կայքերի ապահովագրումն:

ժ). Ընկերութեան ընդհ. ժողովի որոշած սահմաններում, մուրհակների և այլ պարտաւորութիւնների տալն ու ընդունելը ի հատուցում:

ժա). Ընկերութեան անունից, ընկերութեան ապրանք մատակարարելու պայմանագրեր և պայմաններ կապելը:

ժբ). Տալ հաւատարմագրեր այն անձանց, որոնք ընդունւած են ընկերութեան ծառայութեան մէջ վարչութեան կամ ընդհ. ժողովի կողմից:

ժգ). Կայացնել օրինական ակտեր՝ կայքերի ձեռք բերման և ծախելու ժամանակ:

ժդ). Ընկերութեան նոր անդամներ ընդունելը, և

ժե). Ընդհ. ժողով գումարելը և առհասարակ տը-

նօրինումն ու վարումն բոլոր այն հարցերի, որ վերաբերում են ընկերութեան, ընդհ. ժողովի ընդգծած սահմաններում:

Վարչութեան գործունէութեան մերձաւոր եղանակը, նրա իրաւունքների և պարտականութիւնների սահմանը, որոշուած են այն հրահանգներով, որ հաստատուած և փոփոխուած է ընդհ. ժողովը:

№ 43. Վարչութիւնը կատարում է ծախսերը՝ համաձայն այն նախահաշիւների, որ հաստատուած է իւրաքանչիւր տարի ընդ. ընդհ. ժողովը: Ընդհ. ժողովին է թողնուած որոշել, թէ ինչ գումար կարող է վարչութիւնը ծախսել նախահաշիւից դուրս, անյետաձգելի կարիքների ժամանակ: Ամեն մի այդպիսի ծախսի մասին պէտք է յայտնել մերձաւոր ընդհ. ժողովին ի հայեցողութիւն:

№ 44. Վարչութիւնը առանձնապէս պիտի հոգ տանի, որ ընկերութեան շրջանառական գրամագուլթը չմնայ առանց շրջանառութեան. այդ նպատակի համար վարչութեան անդամները նկատողութեան են առնում պահանջող այն ապրանքները, որ չի պահուած խանութում և ազատ փողերը գործադրում են այդ ապրանքները գնելու: Իսկ եթէ այդ ապրանքների գնումն, այլ և այլ պատճառներով անժամանակ և աննպատակ դանի, ազատ փողերով ձեռք են բերւում տոկոսաբեր թղթեր կամ պէտք է տեղաւորեն ընթացիկ հաշուով ընդհ. ժողովի ընտրութեամբ, տեղական վարկի հիմնարկութիւններից մէկում:

№ 45. Ընկերութեան հիմնարկութիւններում ապրանքները ծախսում են առանց սակարկութեան միևնույն որոշեալ գնով, որի վերայ խիստ հսկում է վարչութիւնը: Ապրանքների որոշ գնով վաճառման

համար վարչութիւնը կազմում է գների ցուցակը (պրէյս—կուրանտ), որը պիտի ստորագրւած լինի վարչութեան անդամների կողմից և կախւած ընկերութեան հիմնարկութիւններում աչքի ընկնող տեղում: Եթէ ապրանքների բազմազանութեան և տեսակների բազմաթւութեան պատճառով անյարմար կլինի գետեղել բոլոր գների ցուցակում, գները նշանակւում է ապրանքների վերայ:

№ 46. Ընկերութեան գրագրութիւնը կատարւում է վարչութեան անունից, նախագահի կամ վարչութեան մի այլ անդամի ստորագրութեամբ:

№ 47. Մուրհակները, հաւատարմագրութեան, պայմանագրերը, պայմանաւորումները, կայքերի գնման վաւերագրութեան և այլ ակտերը, նոյնպէս և ընկերութեան գումարները, վարկային հիմնարկութիւններից յետ ստանալու պահանջները պէտք է ստորագրւած լինեն առնւազն վարչութեան անդամների թւի կիսի կողմից: Պատից գրամական գումարներ, պօստային կապոյցներ, դօկումենտներ ստանալու համար բաւական է ընկերութեան մի անդամի ստորագրութիւնը և ընկերութեան կնիքի դրօշմը:

№ 48. Վարչութիւնը ժողովուած է ըստ կարիքի, սակայն առնւազն մի անգամ ամսական. ժողովի օրը վճռում է վարչութիւնը անդամների փոխադարձ համաձայնութեամբ, և այդ մասին յայտնում է ընդ. անդամներին ի գիտութիւն: Վարչութեան ժողովներին, ընդհ. ժողովի թոյլտուութեամբ կարող են ներկայ լինել, բացի վարչութեան անդամներից նաև ընկերութեան այլ անդամներ, առանց վճռողական ձայնի իրաւունքի: Վարչութեան վճիռների օրինաւորու-

թեան համար անհրաժեշտ է վարչութեան անդամներին մեծամասնութեան ներկայութիւնը:

Վարչութեան նիստերին կազմուում են արձանագրութիւններ, որոնք և ստորագրուում են ներկայ եղողների կողմից:

№ 49. Վարչութեան վճիռները կայանում են ձայների մեծամասնութեամբ, իսկ մեծամասնութիւն չկայացած դէպքում, վիճելի հարցը դրուում է ընդհ. ժողովի առաջ, որին թողնուում է նաև այն հարցերը, որոնց վերաբերմամբ վարչութիւնն և վերաքննիչ յանձնաժողովը կցանկանան գործել ընկերութեան միւս անդամների համաձայնութեամբ, կամ որոնք ընդհանուր ժողովի կողմից հաստատուած հրահանգների կամ կանոնադրութեան հիման վերայ, դուրս են վարչութեան իրաւասութիւնից:

Նկատ. Վարչութեան վճիռ հետ չհամաձայնող անդամը եթէ պահանջում է իր կարծիքը մտցնել արձանագրութեան մէջ, ազատուում է պատասխանատուութիւնից այդ որոշման վերաբերմամբ:

№ 50. Վարչութեան անդամները կատարում են իրենց պարտականութիւնները ընդհանուր օրէնքների և սոյն կանոնադրութեան մէջ պարունակուող կանոնադրութեանց հիմանց վերայ և ապօրինի կարգադրութեան, իշխանութեան սահմաններից անցնելու, անգործութեան և ինչպէս կանոնադրութեան, նոյնպէս և ընդհ. ժողովի կանոնադրութիւնների խախտումի դէպքում պատասխանատու են օրէնքի ընդհանուր հիման վերայ:

Նկատ. Վարչութեան անդամները, ընդհանուր ժողովի որոշմամբ, կարող են հեռացնել ժամանակամիջոցից առաջ:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՀԱՇԻՏԻՈՒԹԻՒՆԸ, ՎԱՍՏԱԿԻ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆ ԵՒ ԴԻԻԴԵՆՏԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆ.

№ 51. Ընկերութեան գործառնութեան տարին հաշուում է յունւարի 1-ից առ մէկն յունւարի: Իւրաքանչիւր անցած տարւայ համար վարչութիւնը կազմում է, ընկերութեան սովորական տարեկան ընդ. ժողովին քննութեան ու հաստատման ներկայացնելու համար, ընկերութեան գործառնութեան մանրամասն տարէհաշիւը և շրջանառութեան հաշէկշիւը (բալանս):

Նկատ. Տարեկան ընդհ. ժողովից երկու շաբաթ առաջ բաց է արւում ընկերութեան անդամների համար վարչութեան բոլոր մատեանները, հաշէկշիւին և հաշէտուութեան վերաբերեալ բոլոր հաշիւներով, վաւերաթղթերով և յաւելածներով:

№ 52. Հաշիւը պէտք է պարունակի մանրամասն օրէն հետեւեալ գլխաւոր կէտերը.

ա). Դրամագրութիւնների գրութիւնը ինչպէս շրջանառութեան, նոյնպէս և պահեստի:

բ). Ընդհանուր մուտք ու ելք, այն ժամանակամիջոցի վերաբերեալ, որի առթիւ կազմուած է հաշիւը, ինչպէս սպառման առարկաների գնման ու մթերման, նոյնպէս և վաճառման:

գ). Ընկերութեան ծառայողների ուժիկների և գործերի վարման վերաբերեալ ծախսերի հաշիւը:

դ). Ընկերութեան կանխիկ գոյքի և նրան պատկանող պահեստների հաշիւը:

ե). Ընկերութեան ուրիշներին տւած պարտքերի և ուրիշներից վերցրած պարտքերի հաշիւը:

զ). Եկամուտի և վնասների հաշիւը.— և

է). Զուտ վաստակի հաշիւը և դրա բաժանման մօտաւոր ձևը:

№ 53. Հաշիւների և հաշւէկշիւի վերաստուգութեան համար ընդհանուր ժողովը նշանակում է մի տարով վերաքննիչ յանձնաժողով՝ բաղկացած երեք կամ ավել անդամներից: Այդ յանձնաժողովը ժողովւում է ոչ ուշ, քան մի ամիս, հետևեալ տարեկան ընդհ. ժողովից առաջ, և վերաստուգելով անցած տարւայ հաշիւը և հաշւէկշիւը, բոլոր մատեանները, հաշիւները, վաւերաթղթերը և յաւելւածները նաև վարչութեան ու ընկերութեան բաժանմունքների գործավարութիւնը, մտցնում է հաշիւը և հաշւէկշիւը, իր կարծիքների հետ միասին ընդհ. ժողով, որը և տալիս է դրանց վերաբերմամբ իր վերջնական վճիռը: Այդ յանձնաժողովին վերապահւում է իրաւունք, եթէ նա պէտք է համարի կամ ընդհ. ժողովը յանձնարարի նրան, նայել և վերաքննել ընկերութեան ամբողջ գոյքը իրենց տեղերում, ստուգել տարւայ ընթացքում կատարած առևտրական գործողութիւնները, նաև գոյքի պահպանման համար կատարած ծախսերը, և առհասարակ կատարել անհրաժեշտ բոլոր հետախուզութիւնները, որոշ եզրակացութիւն հանելու համար՝ օգտաւէտութեան աստիճանի և ժամանակի յարմարութեան և առհասարակ ընկերութեան շահերին ձեռնառնութեան վերաբերմամբ, ինչպէս արդէն կատարած գործողութիւնների և ծախսերի նոյնպէս և ընկերութեան բոլոր շրջանառութեան: Վերոյիշեալի կատարման համար վարչութիւնը պարտաւոր է ներ-

կայացնել յանձնաժողովին բոլոր միջոցները: Նոյն յանձնաժողովի նախնական քննութեան է յանձնւում նաև եկող տարւայ նախահաշիւը և գործունէութեան պլանը, որը իր կարծիքների հետ, յանձնաժողովը մտցնում է ընդհ. ժողովը: Բացի այդ, յանձնաժողովը իրաւունք ունի պահանջել վարչութիւնից հրաւիրել արտակարգ ընդհ. ժողով № 28:

Նկատ. Ընկերութեան գործերի վերաստուգութիւնը կարող է կատարել նաև կարգադրութեամբ, եթէ նա տեղեկութիւն կստանայ ընկերութեան գործերում տիրող անկարգութիւնների և կանոնադրութեան խախտման մասին:

№ 54. Տարէհաշիւը և հաշւէկշիւը, ընդհ. ժողովի հաստատումից յետոյ, ներկայացրւում է (3 օրինակ) ներքին գործոց նախարարութեան տեղական տնտեսութեան գործերի գլխաւոր վարչութեան և . . . բացի այդ, ընդհ. ժողովի հայեցողութեամբ կարող է հրատարակել պարբերական հրատարակութիւնների մէջ:

№ 55. Հաշիւը ընդհ. ժողովում հաստատելուց յետոյ, տարեկան գուտ աշխատանքից, այսինքն, այն գումարից, որը մնում է բոլոր ծախսերը և վնասները, եթէ կան, ծածկելուց յետոյ, յատկացւում է առնուազն 10%⁰ պահեստի դրամագլխին, և փայերին իբր գիւրդենտ այնպիսի մի գումար, որ փայերի իւրաքանչիւր ըուբլուն ընկնի տարեկան 10%⁰-ից ոչ ավել: Մնացած գումարը, դուրս գալով վարչութեան անդամներին տրւելիք վարձատրութիւնը, եթէ այդ որոշւած կլինի ընդհ. ժողովի կողմից, (№ 41) բաժանւում է ընկերութեան անդամների մէջ համեմատական չափով ըստ նոցա ընկերութիւնից գնած ապրանքների քանակի:

Նկատ. 1. Ընդհ. ժողովը կարող է վաստակի մի մասը յատկացնել ընկերութեան օգտակէտ նպատակի (№ 1. նկ.):

Նկատ. 2. Երբ պահեստի զրամագլուխը հասնի շրջանառութեան զրամագլխի չափին, յետագայ յատկացումները վաստակից յօգուտ պահեստի զրամագլխի, ընդհ. ժողովի որոշմամբ կարելի է դադարեցնել: Պարտաւորեալ յատկացումը նորոգւում է, եթէ պահեստի զրամագլխի մի մասը ծախսւի:

Նկատ. 3. Դիւիդենտը յատկացուում է միայն լըրիւ փայերին և լրիւ ամիսների համար:

Նկատ. 4. Դիւիդենտի կոպէկների կոտորակները դուրս են գցւում և յատկացւում պահեստի զրամագլխին:

№ 56. Դիւիդենտը տրւում է, վարչութեան հաշիւը ընդհ. ժողովի կողմից հաստատելուց յետոյ, երեք ամսւայ ընթացքում:

№ 57. Դիւիդենտը, փայատիրոջ ցանկութեամբ, կարող է թողնել ընկերութեան զրամարկղում, նոր փայ կազմելու համար: Այն դիւիդենտը, որ նշանակած ժամանակում չի վերցրւում, հաշւում է թողնւած նոր փայ կազմելու համար:

Նկատ. Երբ անդամի փայեզրամը հասնում է ընդհան. ժողովի համաձայն № 14 որոշած նորմային, զրանից աւել ընկերութեան զրամարկղում թողած դիւիդենտի համար տոկոս չի վճարւում:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՎԷՃԵՐԻ ԼՈՒՇՈՒՄՆ, ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԻ ԴԱԴԱՐՈՒՄՆ ԵՒ ՆՐԱ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.

№ 58. Ընկերութեան բոլոր գործերի վերաբերեալ վէճերը ընկերութեան անդամների միջև, նոցա

և վարչութեան անդամների մէջ, ինչպէս և վարչութեան անդամների և ընկերութեան միւս ծառայողների ու մասնաւոր անձանց միջև լուծւում են կամ ընդհ. ժողովում, եթէ երկու կողմն էլ համաձայն են կամ քննւում են դատաստանական ընդհանուր կարգով:

№ 59. Ընկերութեան պատասխանատուութիւնը սահմանափակւում է նրան պատկանեալ շարժական և անշարժ գոյքերով ու զրամագլուխներով:

№ 60. Եթէ հաշիւները կազմելուց — վերջացելուց յետոյ, որեւէ նախատեսնւած պատճառով նկատուի վնաս, այդ ծածկւում է պահեստի զրամագլխից. իսկ դրա անբաւարարութեան դէպքում անդամների փայերից՝ շրջանառութեան զրամագլխից: Այդպիսով իւրաքանչիւր փայի չափը պակասացնելով, եթէ կլինեն անդամներ, որոնք չեն ունենալ լրիւ փայ, նոքա պարտաւոր են լրացնել իրենց փայերը մինչև նորմալ չափը, այն ժամանակամիջոցում, որ կ'որոշի ընդհ. ժողովը:

№ 61. Ընկերութեան գոյութեան ժամանակամիջոց չի նշանակւում: Եթէ, ըստ գործերի ընթացքի, ընկերութեան փակումն անհրաժեշտ կ'զտնւի, նրա գործունէութիւնը դադարեցնւում է՝ ընկերութեան ընդհ. ժողովի որոշմամբ, նրա երկու իրար հետեղ արտակարգ նիստերում. եթէ երկրորդ նիստում չի վերացւի առաջին նիստում փակման համար բերած պատճառաբանութիւնները:

Նկատ. Եթէ Ընկերութիւնը չի սկսի իր գործունէութիւնը, հաշւած հիմնադիրների բացման թոյլտուութիւն ստանալուց մի տարւայ ընթացքում, այդ դէպքում հաշւում է չկայացած:

№ 62. Ընկերութեան գործունէութեան դադարման դէպքում ընդհ. ժողովը ընտրում է իր միջից առնւազն երեք հոգուց բաղկացած լիկւիդացիայի (լուծման) յանձնաժողով և որոշում է ընկերութեան գործերի վերջնական լուծման եղանակը: Այդ յանձնաժողովը ընդունում է գործերը վարչութիւնից: Լուծողները հրաւիրում են յայտարարութեան միջոցով ընկերութեան պարտատէրերին, միջոցներ են ձեռք առնում նոցա լիակատար բաւարարութիւն տալու, ընկերութեան գոյքը վեր են ածում կանխիկ դրամի, մտնում են երրորդ անձնաւորութիւնների հետ համաձայնութեան և հաշտման պայմանների մէջ՝ ընդհանուր ժողովի որոշած հիմանց վերայ և սահմաններում: Ընկերութեան պարտատէրերին բաւարարութիւն տալու, նոյնպէս և վիճելի պահանջներին լրիւ բաւարարութիւն տալու համար անհրաժեշտ գումարները, մտցնւում են լուծողների կողմից պարտատէրերի հաշին պետական վարկային հիմնարկութիւններից մէկը. մինչև այդ ժամանակ չի կարելի ձեռնարկել ընկերութեան անդամներին բաւարարութիւն տալու՝ ըստ այն միջոցների, որ կմնայ ընկերութեան տրամադրութեան տակ: Իրենց գործունէութեան մասին լուծողները հաշիւ են ներկայացնում ընդհ. ժողովին, նրա որոշած ժամանակամիջոցներում. իսկ անկախ դրանից, լուծումն վերջացնելուց յետոյ, ներկայացնում են վերջնական ընդհանուր հաշիւ:

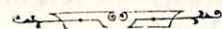
№ 63. Երբ ընդհ. ժողովը հաստատում է լուծողների ներկայացրած ընդհանուր հաշիւը (№ 62), անդամներին վերադարձնւում է իրենց փայերը և հասանելիք դիւիդենդն ու յաւելադրամը կամ հանած նրանց վերայ ընկնելիք վճարները (№ 60). իսկ մնա-

ցած գոյքը, եթէ լինի, գործադրւում է որևէ հանրագումար նպատակի, ընդհ. ժողովի որոշմամբ, որ մըտնում է ուժի մէջ . . . հաստատութեամբ. իսկ . . . հետ համաձայն չլինելու դէպքում հարցը ուղարկւում է ներքին գործոց նախարարի վերջնական որոշման:

№ 64. Ինչպէս լուծման սկսելու նոյնպէս և վերջինիս աւարտման մասին յետագայ կարգադրութիւնների բացառութիւնների հետ միասին, առաջին դէպքում վարչութեան, իսկ երրորդ — լուծողների կողմից, յայտնւում է . . . միջոցով ներքին գործոց նախարարին, նոյնպէս արւում է անհրաժեշտ յայտարարութիւն՝ ի գիտութիւն ընկերութեան անդամների և ընկերութեան գործերի հետ առնչութիւն ունեցող անձանց:

№ 65. Եթէ, անկախ նահանգապետներին և քաղաքապետներին վերապահած իրաւունքներից (յօդ. 321 և 863, հատ. II օրէնք. հաւաք. 1892 թ. հրատ. ընդհ. նահ. հիմն.) փակելու հասարակական ժողովները՝ երբ նկատւի պետական կարգերին հակառակ և հասարակական ապահովութեան ու բարոյականութեան դէմ որևէ բան, եթէ . . . անհրաժեշտ գտնի փակել ընկերութիւնը ուրիշ պատճառներով, նա յայտնւում է այդ ներք. գործ. նախարարին ի հայեցողութեան:

Նկատ. երբ ընկերութիւնը փակւում է . . . կարգադրութեամբ, վերջինից է կախած հրաւիրել ընդհ. ժողով լուծման հարցը վճռելու համար կամ անմիջապէս ընտրել ընկերութեան անդամների միջից յանձնաժողով նրա գործերի լուծման համար:

Ի՞նչ ԶՊԷՍ ԲԱՅԵԼ ՎԱՐԿԻ ԿԱՄ ՓՈԽԱՏՈՒ—ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Սկզբներում ամենից լաւ է բացել ընկերակցութիւնը կանոնադրութեան հիման վերայ: Կանոնադրութիւնը կարելի է ստանալ ձրի պետական բանկի բաժանմունքներում: Հիմնադիրների ժողովը (առնւազն 20 հոգի) վճռում է, թէ որտեղից փող պարտք վերցնի և ըստ այնմ խնդիր է տալիս: Եթէ վճռում է— վերցնել պետական բանկից կամ մանր վարկի գլխաւոր կառավարութիւնից, այդ դէպքում խնդիրը սովորաբար գրւում է այսպէս.

«Մենք ի ներքոյ ստորագրեալներս (այս ինչ) գիւղի բնակիչները խնդրում ենք թոյլ տալ մեզ բացել վարկի ընկերակցութեան բնական կանոնադրութեան հիման վերայ: Ընկերութիւնը կ'կոչւի (անունը) վարչութիւնը կ'գտնւի (գիւղի անունը): Միաժամանակ խնդրում ենք տալ մեզ պետական բանկից փոխարինաբար հիմնական գրամագլխի համար (այսքան) ըուբլի: Փոխարինութեան պայմանները մեզ յայտնի են ըստ կանոնադրութեան 22 յօդ.: Բացի այդ մենք խնդրում ենք պետական բանկում բացել մեզ կարճ ժամանակեայ վարկ (այսքան) ըուբլու: Իւրաքանչիւր անգամի թոյլատրելիք պարտքի քանակը որոշւում է . . . ըուբլի, իսկ հացահատիկների կամ արհեստային գործածքների գրաւով վերցրած փոխառութեան հետ . . . ըուբլի»:

«Իւրաքանչիւր անգամ պատասխանատու է ընկե-

րակցութեան պարտաւորութիւնների դիմաց (այսքան) անգամ աւելով, քան իրեն բաց թողած վարկը: Խնդրիս կցում ենք, բացի կանոնադրութեան նախագիծը, տեղեկութիւններ մեր դասային և անտեսական գրութեան մասին, նաև այն գիւղերի մասին, որոնց վերայ ենթադրւում է տարածել ընկերակցութեան գործունէութիւնը: Մեր հաւատարմատարեր և մեզ հետ ամեն տեսակ գրաւոր յարաբերութիւն պահելու համար նշանակում ենք (անուն, հայրանուն և ազգանուն): Նամակները պէտք է ուղարկել այս հասցէով (այս ինչ մարդուն): Յետոյ պիտի լինի հիմնադիրանդամների ստորագրութիւնները:

Փոխատու — խնայողական ընկերակցութեանց համար փոխարութիւն պէտք է խնդրել մանր վարկի գլխաւոր կառավարչութիւնից:

Հիմնադիրների գոյքերի և գրութեան մասին, նախ այն գիւղերի մասին, ուր պիտի գործէ ընկերակցութիւնը, անհրաժեշտ տեղեկութիւնները պէտք է գրել առանձին թղթի վերայ: Խնդիրը ուղարկւում է մանր վարկի գործերի նահանգական կօմիտէսը: Կանոնադրութիւնը հաստատելուց յետոյ, ընդհանուր ժողովում ընտրւում են վարչութիւնը և նոր անդամներ:

Ահա մի քանի խորհուրդներ, որոնցով պիտի դեկավարւի ընկերակցութիւնը:

1. Գրաւել որքան կարելի է շատ անդամներ և զըրամ դնողներ: 2. Աշխատանքին մասնակցեն բոլորը: 3. Լաւ հաշւապահութիւն. 4. Վաւերաթղթերը և զըրամը պահել խիստ ուշադրութեամբ. 5. Դատային գրագրութիւնից խոյս տալ: 6. Չվերցնել փոխարինաբար փող առանց ծայրահեղ կարիքի: 7. Շուտով անց-

նել միջնորդի գործառնութեանց: 8. Զգտել լուսաւորութեան գործունէութեան զարգացման: 9. Քարոզել ընկերութեան մասին:

Կովկասում բնական կանոնադրութիւնը՝ չորս մանրամասն հարցացուցակով, կարելի է ստանալ պետական բանկերի բաժանմունքներէրից:

Վարկի և փոխառու — խնայողական ընկերակցութիւնները, համաձայն 1904 թ. 7 յունիսի օրէնքի, չեն վճարում ոչ հիմնական և ոչ լրացուցիչ արհեստային տուրք: 1905 թւից սկսած, ըստ բացատրութեան Առևտրի և Արդիւնաբերութեան բաժանմունքի, վարկի և փոխառու — խնայողական ընկերակցութիւնները ազատւած են նաև քաղաքային հարկերից, իբրև յաւելումն արհեստային տուրքի վկայականներէ: Արհեստային տուրքից ազատւելու համար, ոչ վարկային և ոչ փոխ. — խնայողական ընկերութիւնները պարտաւոր չեն խնդրամատոյց լինել կազեօննի պալատին և ոչ էլ ուղարկել դոցա իրենց կանոնադրութեան պատճէնները:

Միայն այն դէպքում, երբ վարկի կամ փոխ. — խնայողական ընկերակցութեան կից գոյութիւն ունի ապրանք ծախելու պահեստ, նա զբաղման տուրքի վերաբերմամբ հաւասարեցրելում է սպառողական ընկերութեան: Մինչև 10,000 ռ. դրամագլուխը յիշեալ տուրքը չի վճարում, իսկ 10,000-ից աւել դրամագլուխ ունենալու դէպքում պէտք է վերցնել զբաղման տուրքի վկայական:

Եթէ այս հոդի վերայ ընկերակցութեան և կազեօննի պալատի մէջ վէճ ծագի, այդ դէպքում ընկերակցութիւնը պէտք է վճռի պատճէնը ստանալուց յետոյ մինչև մի ամսւայ ընթացքում դիմէ պա-

լատի ընդհանուր ատեանի միջոցով զբաղման տուրքի նահանգական ատեանը: Ժամանակամիջոցը բաց թողնելուց կորչում է բողոքելու իրաւունքը:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՆ ԱՐՏԵԼ.
(Համարհետակիցների միութիւն):

Շատ յաճախ գիւղացիների մէջ, — առանձնապէս այն գիւղերում, որոնք պատրաստում են քաղաքի շուկայի համար որևէ մի մթերք, միտք է ծագում հիմնել ըմբհանուր կօօպերատիւ արտադրութեան համար արտել, — կամ տնայնագործական, կամ երկրագործական և կամ վերջապէս արհեստային:

Նախ քան այդ արտելներից որևէ մէկին ձեռնարկելը, կանխապէս պէտք է ծանօթանալ, թէ ինչպէս է նայում արտելների կազմակերպութեանը մեր օրէնսդրութիւնը. ի՞նչ իրաւունքներ է տալիս նոցա և ի՞նչ պարտականութիւններ է դնում նոցա վերայ:

Մեր օրէնսդրութիւնը թոյլ է տալիս արտելների օրինական գոյութեան երկու տեսակը.

- 1). Արտելային պայմանաւորման հիման վերայ, և
- 2). Արտելային կանոնադրութեան հիման վերայ:

Այդ մասին խօսում է 91 յօդ. օրէնք հաւաք. XI հատ. 2. մասի, «Առևտրական կանոնադրութեան», որը պէտք է մատնացոյց անել անհրաժեշտ դէպքում: Ահա այդ յօդւածը:

«Արտելների կազմը և նոցա ներքին կառավարչութեան կարգը որոշւում է կամ անդամների կամօվին համաձայնութեամբ ընդունւած պայմաններով և կամ օրինական կարգով հաստատւած կանոնադրութեամբ»:

Պայմանաւորւած արեւելները գործում են ընդհանուր օրէնքների հիման վերայ, ենթարկելով դրանց ամեն բանով:

Պայմանաւորւած արտելները համարւում են կայացած այն օրից, երբ արտելի մէջ մանող բոլոր զիւղացիք ստորագրում են պայմանագիրը, որը կազմում են հէնց իրենք: Պայմանագիրը ստորագրում են նոտարի մօտ, կամ եթէ նոտարը հեռու է Շինական կառավարութեան մէջ: Արտել բացելու համար տեղական իշխանութիւնից ոչ մի թոյլտուութիւն չի պահանջւում ստանալ:

Պայմանաւորւած արտելի օգտաւէտ ու վնասակար կողմերը հէնց նրա կազմութեան մէջ է: Այդ կողմերը պէտք է լաւ իմանալ, կարողանալ առաջուց կուել, և բոլորն էլ կհամոզւեն, որ ձեռնառու է արտել կազմելը:

Պայմանաւորւած արտելի օգտաւէտ կողմերն հետեւեալն է.

Նախ, շատ հեշտ է բացել՝ երբ ուղէք և առանց որևէ թոյլտուութեան.

Երկրորդ, կարելի է երբ ուղէք փոփոխել պայմանը, եթէ գործի տեսակէտից անպէտք լինի. սակայն անհրաժեշտ է դարձեալ կամ նոտարի կամ շինական կառավարութեան մօտ և անպատճառ բոլոր ստորագրածներին համաձայնութեամբ: Բաւական է որ մէկն չհամաձայնւի ու փոխել պայմանը առանց նրա համաձայնութեան անկարելի է դառնում:

Վնասակար կողմն կայանում է նրանում, որ պայմանաւորւած արտելին մասնակցողը ամենից առաջ պատասխանատու է արտելի բոլոր վնասների հա-

մար՝ ոչ միայն գործի մէջ դրած իր փողով, այլ ուղղակի իր ամբողջ շարժական և անշարժ գոյքով:

Այն դէպքում ևս եթէ մէկը, գտնելով անձեռնառու արտելի մէջ մնալը, ցանկանայ թողնել արտելը ու հեռանայ, նա կարող է այդ անել միայն բոլորի համաձայնութեամբ, նոտարի մօտ:

Եթէ միւս արտելիչիւնները չտան իրենց համաձայնութիւնը—ամբողջ կեանքումդ պիտի շարունակես պատասխանատու լինել քո ամբողջ ունեցւածքով արտելի վճարների համար:

Միւս տեսակի, կանոնադրութեան արեւելներ, օրէնքի (այսպէս կոչւած գրութիւն արտելների) հիման վերայ, ունեն մի քանի առաւելութիւններ, բայց ունեն և վնասակար կողմեր:

Կանոնադրութեան արտելի առանձնայատկութիւններն հետեւեալներն են.

Պայմանաւորւած արտելի հակառակ, արտելի անդամները առանց նահանգապետի թոյլտուութեան չեն կարող կանոնադրութեան մէջ ոչ մի փոփոխութիւն մտցնել:

Իսկ նահանգապետի թոյլտուութեամբ մեծամասնութիւնը կարող է մտցնել ամեն տեսակ փոփոխութիւններ, եթէ փոքրամասնութիւնը չցանկանայ իսկ:

Կանոնադրութեան արտելի ամենախոշոր առանձնայատկութիւնը կայանում է նրանում, որ արտելի անդամները պատասխանատու չեն իրենց ամբողջ ունեցածով արտելի վնասների համար, ինչպէս պայմանաւորւած արտելում, այլ միայն այն գումարով, որ նոքա իրենք կանոնադրութեան մէջ որոշել են: Կանոնադրութեան մէջ կայ բաց տեղ և ամեն մի արտել

ինքը կարող է մտցնել պատասխանատուութեան չափը (փայլից երկու երեք և այլն անգամ աւելով):

Վերջերս տնայնագործական և արհեստային արտեւների մեծամասնութիւնը գերադասում է արտելների կանոնադրութեան ձևը:

Այդ բացադրում է նրանով, որ կանոնադրութեան արտեւները աւելի կայուն են; քան պայմանաւորուած արտեւները և իրենց գործային շրջանառութեան ընթացքում աւելի հաւատ են ներշնչում:

Արտեւների հաստատուած օրինակելի կանոնադրութիւնը կարելի է գործադրել—չնչին, զուտ ձեական փոփոխութիւններով և յաւելումներով, որ թոյլատրում է նահանգապետը—տնայնագործական և արհեստային արտեւների մեծամասնութեան համար: Բայց այդ կանոնադրութիւնը բոլորովին անպէտք է այն արտադրող արտեւների համար, որտեղ արտադրութիւնը կրում է բացառիկ, առանձին բնաւորութիւն, օրինակ երկրագործական իւրագործարանային արտեւների համար:

Կանոնադրութեան արտելը բացւում է տեղական նահանգապետի կամ հէնց ֆինանսների նախարարի թոյլտուութեամբ:

Եթէ կանոնադրութիւնը մշակւած է ինքնուրոյն կերպով, արտել կազմող անձանց ձեռքով, այդ դէպքում այդ կանոնադրութեան նախագիծը, խնդրի հետ միասին ուղարկւում է պօստով ֆինանսների նախարարին:

Խնդիրը գրւում է այսպէս.

Նորին Գերագանցութեան

ժինանսների Պարոն նախարարին.

Այս ինչներից (նշանակել կանոնադրութեանը ստորագրող գիւղացիների կոչումը, անունը, հայրանունը, ազգանունը, բնակավայրը):

Խ Ն Դ Ի Ր

Ներկայացնելով սորա հետ արտելի կանոնադրութեան նախագիծը, պատիւ ունենք խնդրելու Ձերդ Գերագանցութեանը հաստատել այդ արտելանաբերութեան կանոնադրութեան 282 յօդ. Նկատողութիւն հիման վերայ: (Ստորագրութիւններ):

Խնդրի և կանոնադրութեան նախագծի վերայ կայցնում է գերբային մարկաներ, առանց որի խընդիրը նոյն իսկ չի էլ նայւի:

Խնդրի վերայ երկու 75 կոպէկանոց, այսինքն 1 ռ. 50 կոպ., իսկ կանոնադրութեան—իւրաքանչիւր գրած թերթի վերայ մէկ 75 կոպ. մարկա:

Եթէ գիւղացիք ցանկանում են ստանալ հաստատուած կանոնադրութեան պատճէնը, դրա համար պէտք է ուղարկեն նոյնախիք քանակութեամբ գերբ. մարկա, ինչ որ կանոնադրութեան, իսկ խնդրի մէջ պէտք է աւելացնել՝ պատճէնի համար ուղարկւում ենք այսքան մարկա:

Արտելը կարող է սկսել իր գործունէութիւնը միայն կանոնադրութեան հաստատումից յետոյ:

Այս տեսակի, արտելչիկների իրենց կազմած կանոնադրութեան հաստատումը շատ ժամանակ է պահանջում: Ֆինանսների նախարարը հարցնում է հիմնադիրների բարեյուսութեան մասին նահանգապետին, նահանգապետը տեղական իշխանութեան, և դրա վերայ ահագին ժամանակ է կորչում:

Շատ աւելի հեշտ է բացել արտելը օրինակելի կանոնադրութեան հիման վերայ, որ հաստատուած է ֆինանսների նախարարութեան կողմից 1905 թվին:

Այն անձինք, որոնց համար «արտելների օրինակելի կանոնադրութիւնը» յարմար կլինի, պիտի լցնեն միայն կանոնադրութեան բաց տեղերը, կպցնել մարկաներ, ինչպէս և առաջին դէպքում իւրաքանչիւր թերթին մի հատ 75 կ. մարկա և ապա ուղարկել, արդէն ոչ թէ ֆինանսների նախարարութեան, այլ տեղական նահանգապետին, այսպիսի խնդրի հետ:

Նորին Գերագանցութեան

Պարոն (այսինչ) Նահանգապետին..

Այսինքերի (անուն, հայրանուն ազգանուն եւ այլն):

Խ Ն Դ Ի Ր

Ներկայացնելով սորա հետ . . . արտելի կանոնադրութեան նախագիծը և նրա պատճէնը, պատիւ ունենք խոնարհաբար խնդրել Ձերդ Գերագանցութեան հաստատել այդ 1902 թ. յուն. 1 արտելների պօլօթենիայի 4-րդ յօդւածի հիման վերայ, և պատճէնը ուղարկել մեզ: (Ստորագրութիւններ):

Խնդրին կպցնուում է 2 հատ 75 կոպ. մարկաներ:

«Օրինակելի կանոնադրութեան» բլանկները Կովկասեան և Հայոց Գիւղատնտես. Ընկերութեան Վարչութիւնից:

Որովհետեւ համարեա բոլոր արտելների ընդհանուր վիճակն է շրջանառութեան դրամագլխի պակա-

սութիւնը, ամեն մի արտել, դեռ նոր հիմնւած, ճշգրտում է փոխառութիւն անել իր գործերի զարգացման համար, ուստի և փոխառութիւն անելու կարգի մասին կարելի է հետեւեալ ցուցումներն անել.

Արտելները կարող են փոխառութիւն խնդրել 1) իրենք անմիջապէս պետական բանկից փոխադարձ երաշխաւորութեամբ, միանալով դրա համար, եթէ բանկը պահանջի, երկու-երկու արտելներ, կամ 2) բանկին յայտնի մի յուսալի անձնաւորութեան երաշխաւորութեամբ: Պետական բանկից փոխարինութիւն խնդրելու համար պէտք է բանկից բերել տալ արանձին բլանկներ: Պէտք է ի նկատի ունենալ, որ ապառիկները արգելք են հանդիսանում փոխարինութիւն անելու պետակ. բանկից: Փոխարինութեան խնդրին բաւարարութիւն տրուում է բաւականին ուշ՝ շնորհիւ նրան որ հարցաքննութիւն է կատարուում արտելների առեւտրական և քաղաքական բարեյոլուութեան մասին:

Յամենայն դէպս, նոր կանոնադրութիւն կազմելու դէպքում, միշտ պէտք է ի նկատի ունենալ օրէնքի բոլոր այն յօդւածները, որոնք վերաբերում են արտելներին: Միայն այն ժամանակ կանոնադրութիւնը կհաստատուի, երբ համաձայնեցրած լինի օրէնքների հետ:

Տեղեկութիւնների և ղեկավարութեան համար այստեղ դնում ենք 1902 թ. յուն. 1-ի «Աշխատաւորական պօլօթենիայի» լիակատար բնագիրը:

ԱՇԽԱՏԱԻՈՐԱԿԱՆ ԱՐՏԵԼՆԵՐԻ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ.

(Բարձրագոյն հաստատուած 1902 թ. յունիսի 1 ին):

1. Աշխատաւորական արտելներ ճանաչուած են այնպիսի ընկերակցութիւնները, որոնք կազմուել են որոշ աշխատանք կամ ալ հետապիւն նիւթեր արտադրելու, նոյնպէս և մասնակցողների անձնական աշխատանքով որոշ ծառայութիւններ կամ պաշտօններ վարելու իրենց ընդհանուր հաշուով ու փոխադարձ երաշխաւորութեամբ:

2. Աշխատաւորական արտելները կազմուած են կամ կանոնադրութեան և կամ պայմանաւորման համար գոյութիւն ունեցող որոշումների հիմանց վերայ:

3. Կանոնադրութեան հիման վերայ գործող արտելների վերաբերմամբ գործադրուած է ստորև գրած (4—27) յօդւածների որոշումները:

4. Արտելների կանոնադրութիւնը ներկայացուած է ի հաստատութիւն, ըստ արտելի վարչութեան տեղի, տեղական նահանգապետին: Հաստատուած կանոնադրութիւնները նրա կարգադրութեամբ հրատարակուած են տեղական նահանգական վեդօմօստներում:

5. Եթէ նահանգապետը գծարանում է որոշ արգելքների պատճառով հաստատել կանոնադրութիւնը, նա մի ամսւայ ժամանակամիջոցում, հաշւած կանոնադրութիւնը ստանալու օրից, ներկայացնում է այդ մասին ֆինանսների նախարարին, որ և, համա-

ձայնութեան գալով պատշաճաւոր տեսչութիւնների հետ, լուծում է ծագած կասկածը:

6. Հաստատման ներկայացրած արտելների կանոնադրութիւնները պիտի ստորագրուեն առնւազն հինգ հիմնադիրների կողմից և պիտի պարունակեն հետեւեալները.

- 1). Արտելի անունը, նպատակները և գործունէութեան վայրը, յիշելով գործունէութեան ժամանակամիջոցը, եթէ հիմնւած է ժամանակաւորապէս:
- 2). Անդամների ու աշակերտների ընդունելութեան պայմանները, նոցա իրաւունքներն ու պարտականութիւններն, նոյնպէս և ուրիշ դուրս գալու ու հեռացնելու պայմանները:
- 3). Արտելի մէջ վարձու աշխատանքի գործադրելու պայմաններն, կարգը և սահմանները:
- 4). Արտելի անդամներին տուգանքի ենթարկելու կարգը, ինչպէս և նոցա վերայ դրուելիք զրամական տուգանքի ամենամեծ չափը:
- 5). Արտելի անդամների պատասխանատւութեան չափը արտելի պարտաւորութիւնների դիմաց, եթէ այդ պատասխանատւութիւնը սահմանափակւած է (յօդ. 19):
- 6). Արտելից դուրս եկող կամ հեռացող անդամների հասանելիք գումարների տրման ժամանակամիջոցները և այլ պայմանները, նոյնպէս և այն ժամանակամիջոցները, որի ընթացքում վերոյիշեալ անդամները շարունակուած են պատասխանատու լինել արտելի պարտաւորութիւնների դիմաց, եթէ այդպիսի պար-

տաւորութիւնների համար որոշած է մի տարուց աւել ժամանակամիջոց (յօդ. 25):

7). Արտելի գրամագլուխների պահելու, կազմելու և ծախսելու եղանակը:

8). Անդամավճարների մտցնելու կարգը. արտելի վճարները ծածկելու եղանակը:

9). Արտելի գործերի կառավարչութեան եղանակը, ցոյց տալով գրա կազմումն, իրաւունքները և պարտաւորութիւնները և նրա կազմի մէջ մտնող անձնաւորութիւնները, նոյնպէս և նոցա ընտրութեան պայմանները. արտելի մասնակցողների և վարչութեան կազմի անւանացուցակների կազման եղանակը. ընդհանուր ժողովների գումարման ժամանակամիջոցները, և գործերի վճուման կարգը այդ ժողովներում:

10). Արտելի հաշւետւութեան և լիկւիդացիայի եղանակի ընդհանուր հիմքերը:

Արտելի կանոնադրութեան մէջ կարող են մտնել և այլ օրէնքներին չհակասող որոշումներ:

7. Ֆինանսների նախարարը, համաձայնութեան գալով միւս պատշաճ տեսչութիւնների հետ, կարող է հրատարակել ղեկավարութեան համար աշխատաւոր արտելներ, տարբեր տեսակների համար առանձին օրինակելի կանոնադրութիւններ:

8. Կանոնադրութեան հաստատումից յետոյ արտելի ընդհ. ժողովը ճանաչում է նրան կայացած և ընդհանուր ժողովի այդ որոշման մասին յայտնւում է նահանգապետին: Այս որոշման կայացումից սկսած արտելը ստանձնում է բոլոր այն իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները, որ տրւած է նրան այս դրութեամբ:

9. Արտելի անդամ կարող են լինել երկու սեռի անձնաւորութիւններ ևս, 17 տարեկանից ոչ պակաս: Արտելի անդամների թիւը սահմանափակ չէ:

10. 17 տարեկանից մինչև 21 տարեկան անձնաւորութիւնները կարող են ընդունւել արտելի մէջ կանոնադրութեան հիման վերայ, բայց իրաւունք չունեն գործերի կառավարչութեան մէջ մտնելու:

11. Արտելի աշխատանքների մէջ անդամների մասնակցութեան, իրենց անձնական աշխատանքով, եղանակը որոշւում է կամ կանոնադրութեամբ կամ ընդհ. ժողովում:

12. Արտելը կարող է՝ ձեռք բերել գոյքեր, պայմանաւորումներ: մէջ մտնել, պահանջ ներկայացնել և պատասխանել դատարանում: Արտելներին թոյլ է տրւում ունենալ իրենց արդիւնաբերական և առևտրական հիմնարկութիւնները:

13. Արտելը կառավարւում է իր անդամների ընդհ. ժողովի կողմից, որը գործերի անմիջական կառավարչութեան ու տնօրինութեան համար ընտրւում է իր միջից անհրաժեշտ քանակութեամբ անձնաւորութիւններ: Կանոնադրութեան մէջ կարելի է նախատեսել փոխարինելու ընդհանուր ժողովը լիազօրներ ժողովով:

14. Ընդհ. ժողովում իւրաքանչիւր անդամ ունի մէկ ձայն. ձայնի իրաւունքը կարելի է, բացակայելու դէպքում, ընձեռնել (տալ) միայն արտելի անդամներին՝ կանոնադրութեան մէջ որոշած պայմաններով:

15. Ընդհ. ժողովը համարւում է կայացած, եթէ մասնակցող անդամները անձամբ կամ հաւատարմադրով կազմում են անդամների թւի կէսից ոչ պա-

կաս. գործերը վճռուում են ձայների պարզ մեծամասնութեամբ: Կանոնադրութեան փոփոխման ու լրացման, արտելից անդամներ հեռացնելու, պաշտօնական անձնաւորութիւնների ընտրած ժամանակից շուտ արձակելու, փոխաւորութիւն կնքելու, արտելի փակման և գործերի լիկվիդացիայի հարցերի վճռման համար պահանջւում է բոլոր անդամներ $\frac{2}{3}$ -ից ոչ պակաս. անդամների մասնակցութիւնը՝ անձամբ և հաւատարմագրով: Այս հարցերի վերաբերեալ որոշումները կարող են կայանալ միայն այն ժամանակ, երբ ընդհ. ժողովում կայանայ մասնակցողների ձայներ $\frac{2}{3}$ մեծամասնութիւն: Կանոնադրութեան մէջ կարելի է նախատեսել, բացի յիշեալներից նաև այլ հարցեր, որոնց վճռման համար պահանջւում է ձայների ու ժեղացրած մեծամասնութիւն:

16. Անդամավճարները տրւում է ինչպէս զրամով, նոյնպէս և արտելի համար անհրաժեշտ առարկաներով:

17. Անդամավճարը բոլորի համար պիտի միատեսակ լինի: Իսկ արտելի վաստակի բաժանումը անդամների մէջ կատարւում է, ըստ իւրաքանչիւրի կատարած անձնական աշխատանքի, ընդհ. ժողովի որոշմամբ:

18. Իր վերայ վերցրած պարտաւորութիւններին համար, որպէս և արտելի անդամների իրենց վերայ վերցրած պարտաւորութիւնների ճշտութեամբ կատարման համար և առհասարակ արտելի վերցրած գործերում անդամների և վարձու աշխատաւորների հասցրած վնասների դիմաց արտելը պատասխանատու է իր ամբողջ ունեցւածքով: Արտելի վճարած գումարները վերջինս կարող է պահանջել այն անձնա-

ւորութիւններից, որոնց անուշադրութեան կամ մեղաւորութեան սխառմաւոր արտելը վնաս է կրել:

19. Արտելի գոյքերի չբաւելու դէպքում այդ գումարների դիմաց, որ պիտի վճարէ արտելը, նրա անդամները, փոխադարձ երաշխաւորութեամբ, պատասխանատու են իրենց բոլոր ունեցւածքով, շարժական և անշարժ, առանց սահմանափակման կամ այն սահմաններում, որ որոշւած է արտելի կանոնադրութեան մէջ (յօդ. 6 կ. 5.):

20. Փոխադարձ երաշխաւորութեան համաձայն պատասխանատուութիւնը բոլոր անդամների վերայ ընկնում է հաւասար չափով, եթէ կանոնադրութեան մէջ չէ նախատեսուած ըստ համաչափութեան պատասխանատուութեան հիմքերը: Մէկ կամ մի քանի անդամից չստացած պակասորդը բաժանւում է նոյն ձևով միւս անդամների վերայ: Ուրիշի փոխարէն վճարող անդամները կարող են պահանջել այդ նոյնից:

21. Արտելի մէջ մտնող անդամը պատասխանատու է նաև այն պարտաւորութիւնների համար, որ ծագել են մինչև նրա անդամ մտնելը:

22. Արտելի գոյքերը և դրամագլուխները չեն կարող ծառայել իբրև առարկայ անդամների անձնական պարտքերի և պարտաւորութիւնների պահանջի բաւարարութեան:

23. Անդամների անձնական պարտքերի ու պարտաւորութիւնների պահանջները կարող են բաւարարեցւել նոցա արտելի վաստակից հասանելիք բաժնից, միայն պահպանելով արդիւնաբերութեան կանոնադրութեան 100 յօդւածում, բանւորների աշխա-

տավարձից պահանջներին բաւարարութիւն տալու, որոշած պայմանները:

24. Արտելի անդամները, արտելի վերցրած պարտաւորութիւնները կամ կանոնադրութեան ու ընդհ. ժողովի որոշումների չկատարելու դէպքում, նոյնպէս և պախարակելի վարմունքի կամ դէպի աշխատանքն ունեցած անփութութեան դէպքում, բացի պատճառած վնասների պատասխանատուութիւնը, կարող են ենթարկւել, կանոնադրութեան որոշած եղանակով, պախարակման, զրամական տուգանքի, ժամանակաւորապէս արտելից հեռացման և վերջնական արձակման արտելից:

25. Դուրս եկող կամ դուրս արւող անդամին տրւում է կանոնադրութեան մէջ որոշած ժամանակամիջոցի ընթացքում, նրա հաշին եղած գումարները, հանելով, պէտք եղած դէպքում, նրանից առնելիք տուգանքներն և արտելի կրած վնասների համապատասխան մասը: Դուրս եկած կամ դուրս արւած անդամը դեռ ևս մի տարւայ ընթացքում, եթէ կանոնադրութեամբ չէ որոշած աւելի երկար ժամանակամիջոց, շարունակում է միւսների հետ միասին կրել պատասխանատուութիւն արտելի այն պարտաւորութիւնների վերաբերմամբ, որ ծագել են նրա անդամութեան օրօք:

26. Արտելների գոյութիւնը դադարում է 1) լրացմամբ այն ժամանակամիջոցի, որ որոշւած է նրանց գոյութեան համար, 2) աւարտմամբ այն աշխատանքների, որոնց համար հիմնւել են, 3) արտելի անդամների ընդհ. ժողովի որոշմամբ, 4) նահանգապետի որոշմամբ, երբ նրա գործունէութիւնը կճանաչ-

ւի անհամաձայն կանոնադրութեան հետ կամ հակառող գոյութիւն ունեցող օրէնքների:

27. Արտելի դադարման դէպքում նրա գոյքը բաժանւում է անդամների մէջ կամ յատկացւում այլ նպատակի այն կարգով, որ որոշւած է կանոնադրութեան մէջ. իսկ եթէ կանոնադրութիւնը այդ չի նախատեսել — ընդհանուր ժողովի հայեցողութեամբ:

X

ԻՆՉՊԷՍ ԲԱՅԵԼ ԻՒՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԵԼ.

Նախ և առաջ պէտք է որոշել, թէ քանի հոգի են մասնակցելու և ապա հաշւել իւրաքանչիւր անդամի կթու կովերի թիւը: Որքան շատ անդամ — այնքան լաւ: Իրարից 3—5 վերստ հեռաւորութիւն ունեցող գիւղերը համարձակ կարող են մի արտելով կառավարւել:

Փորձը ցոյց է տւել, որ գործի յաջողութեան համար բոլոր գիւղացի — անդամների կովերի ընդհանուր թիւը լինելու է 300-ից ոչ պակաս:

Երբ պէտք եղած քանակութեամբ կովերը հաւաքւեն, գումարւում է ընդհանուր ժողով և կապւում է արեւային պայման, որի մէջ անպատճառ պէտք է մտցնել հետեւեալ պայմանը. կաթը պէտք է տալ միայն մէկ արտելի գործարանին և ոչ թէ ուրիշներին էլ:

Իւղագործութեան արտելների համար թէև գոյութիւն ունեն պայմանների առանձին ձևեր, սակայն նոցանից և ոչ մէկը չի համարւում օրինակելի: Զկայ նոյնպէս իւղագործութեան արտելների բը-

նական օրինակելի կանոնադրութիւն, այդ պատճառով էլ ստիպւած պէտք է կազմեն իրենք հիմնադիրները և անցկացնեն նախարարի միջոցով: Յանձնարարւում է իբրև մշակած նորմաներ օգտուել «Սիբիրի իւղագործութեան միութեան» պայմաններով ու կանոնադրութիւններով. հասցէն. г. Курганъ, Тобольской губ. „Сибир. Маслодѣльный Союзъ“.

Պայմանը պէտք է վաւերացրել շինական կառավարութեան մէջ կամ նոտարի մօտ:

Պայմանի ձևը ամբողջապէս կախւած է գիւղացիներից: Բայց ամենից աւելի յարմար ձևը համարւում է Բալաշինի Սիբիրի իւղագործութեան արտեղների պայմանների ձևերը, որը և կարելի է յանձնարարել, իբր գործնականում փորձւած ձև:

ԻԻՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆԻ ՁԵԻԸ

«Հազար իննհարիւր. . . թիւ, ամսի. . . : Մենք ի ներքոյ ստորագրեալներ. . . . նահանգի. . . . գաւառի. . . . գիւղի բնակիչներ, թւով. . . հոգի (տուն), օգտաւէտ և անհրաժեշտ գտնելով հիմնել իւղագործութեան ընկերակցութիւն (արտել կամ կօօպերացիա), կապեցինք մեր մէջ սոյն պայմանը:

1) Կապալով վերցնել. . . գիւղում հող մեր ընկերակցութեան գործարանի համար. 2) շինել մեր ընկերակցութեան իւղագործութեան գործարանը և դնել անհրաժեշտ մեքենաները. 3) մինչև սեփական իւղագործութեան գործարան շինելը, հիմնել գործարանը վարձու շինութեան մէջ. 4) ենթարկւել այն օրէնսդրութիւններին, որոնք վերաբերում են իւղագործութեան ընկերակցութիւններին՝ 5) պա-

հել մեր ընկերակցութեան գործերը վարելու համար հաւատարմատար, իսկ եթէ ցանկալի գտնւի՝ նաև խորհրդատուներ. 6) մեր վերցրած բոլոր առարկաների համար պարտաւորւում ենք վճարել իր ժամանակին, պայմանաւորւած ժամանակամիջոցում, միմեանց փոխադարձ երաշխաւորութեամբ. 7) մենք, ընկերները, պարտաւորւում ենք տանել գործը համերաշխ յօգուտ ընդհանուրի և մեր կովերի կաթը չտալ ուրիշ գործարաններին: Իսկ եթէ մեզանից որևէ մէկը սկսէ կաթ տալ ուրիշ գործարանի, պարտաւոր է վճարել յօգուտ ընկերակցութեան 5 բուբլի տուգանք՝ ամեն մի կովի համար, որոնց թիւը համարւում է այն քանակութիւնը, որ ունեցել է զանցառուն սոյն պայմանը ստորագրելիս, որպիսի թիւը որոշելու համար իւրաքանչիւր անդամ պայման ստորագրելիս ներկայացնում է նաև իր ունեցած կովերի թիւը: Ստորագրութիւններ:

Այդ Միութիւնը նպատակ է դրել միացնել արտեղներին, որպէսզի կարողանայ արտեղներ գործարանի իւղերը վաճառել անմիջապէս գնողներին և ձեռք բերել այդ նպատակի համար անհրաժեշտ նիւթերն ու ապրանքները տուաշին ձեռքից:

Միութեան վարչութիւնը վարում է գործերը՝ համաձայն բոլոր արտեղների իրազօրների ընդհանուր ժողովի որոշման:

Միութիւնը ներկայումս զբաղւում է իւղի անմիջական արտահանութեամբ, ինչպէս ներքին, նոյնպէս և արտասահմանեան շուկաներում:

Մատակարարւում է արտեղներին կաթնային տընտեսութեան համար անհրաժեշտ բոլոր պատկանելիք-

ներով: Վերցնում է իր վերայ նաև նոր իւղագործարանային արտեւներ լիակատար սարքով:

Միութիւնը, համաձայն իր կանոնադրութեան, կատարում է իւղագործարանային արտեւների ամեն տեսակ յանձնարարութիւն: Կարեւոր դէպքերում արտեւները կարող են ստանալ միութիւնից իւղագործութեան վարպետներ և պրակտիկ — ուսուցիչներ:

Միութեան կից գոյութիւն ունի իւղագործութեան վարպետների ընկերութիւնը: Նա իր արամադրութեան տակ ունի յատուկ դպրոցական իւղագործութեան վարպետներ, յանձնարարում է իւղագործութեան արտեւներին վարպետ ստանալու համար դիմել Վարպետների Միութեանը, որը ուղարկելով վարպետ, վերցնում է նրա գործողութիւնների պատասխանատւութիւնը իր վերայ: Բացի այդ, ընկերութիւնը ունի նաև փորձնական դպրոցներից մարդիկ, որոնց նոյնպէս յանձնարարում է արտեւներին՝ իբր գործնականին տեղեակ ուսուցիչներ:

Ամենայն տեսակ տեղեկութիւնների և ցուցումների համար կարելի է դիմել այս հասցէով՝ г. Курганъ, въ главную контору Союзъ Сибирскихъ маслодѣльныхъ Артелей.

XI

ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ ԱՅԼ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Նախորդ գլուխներում մենք ցոյց տւինք, թէ ինչպէս պէտք է բացել զանազան տեսակի կօօպերատիւ ընկերութիւններ: Ընկերութիւնների և ընկե-

րակցութիւնների բացման ձևը նա է՝ դժբա յարմարեցւած են կառավարութեան կողմից հաստատուած բընական կամ օրինակելի կանոնադրութիւններին:

Մեր կօօպերատիւների բացման այդ եղանակը բաւարարութիւն է տալու ոչ ամենքին: Գիւղական սպառողական կամ գիւղատնտեսական ընկերութիւնների հիմնադիրներին բնական կանոնադրութիւնը բոլորովին դուր չի գալիս. ապա ի՞նչպէս անել:

Արեւմտեան Եւրոպայում, համարեա բոլոր եւրոպական պետութիւնների մէջ, չկայ ոչ մի տեղ այդպիսի պարտաւորեցուցիչ «բնական» կանոնադրութիւններ: Այդ երկրների մեծամասնութեան մէջ կօօպերատիւ օրէնսդրութիւնը ճշտօրէն որոշում է սպառողական, գիւղատնտեսական և այլ կօօպերատիւ ընկերութիւնների իրաւունքներն ու պարտականութիւններն: Ղեկավարելով այդ օրէնքներով, այնտեղ իւրաքանչիւր կօօպերատիւ ընկերութիւն կարող է կազմել իր ուղած կանոնադրութիւնը: Նա կարող է որքան անգամ որ կամենայ փոփոխել, լրացնել և այլն իր կանոնադրութիւնը:

Իսկ մեղանում, Ռուսաստանում, կօօպերատիւ օրէնսդրութեան բացակայութեան պատճառով, մեր կօօպերատիւների իրաւունքները սահմանափակւած են նրանով, որ իւրաքանչիւր կօօպերատիւ ընկերութեան կանոնադրութիւնը պէտք է դեռ հաստատուի վարչական իշխանութեան կողմից:

Այդ թոյլտւութեան ստանալու դիւրացման համար է, որ գոյութիւն ունեն բնական և օրինակելի կանոնադրութիւնները, որոնք թէև դեռ ամենեւին կատարեալ չեն և շատերի համար անպէտք են, սակայն

նոցա հաստատութիւնն ստանալը տեղական նահանգապետից բաւականին հեշտ:

Այժմ մենք ցանկանում ենք ցոյց տալ, թէ ինչպէս պէտք է վարւել այն դէպքում, երբ սպառողական, գիւղատնտեսական ընկերութիւնները հիմնադրւել են, չհրապուրւելով կանոնադրութեան հաստատման հեշտութեամբ, անպէտք կհամարեն հաստատւած կանոնադրութիւնները և կցանկանան անձամբ մշակել իրենց համար յարմար կանոնադրութիւն:

Ինչ էլ որ լինի, մեր օրէնքներով իսկ, կարելի է որոշ ճանապարհով հաստատել տալ սեփական կանոնադրութիւնը:

Բոլոր կօօպերատիւ ընկերութիւնների համար այդ դէպքում կայ միայն մի ճանապարհ և միատեսակ կարգ:

Կազմելով կանոնադրութիւնը, հիմնադիրները պէտք է դիմեն խնդրով. 1) սպառողական ընկերութիւնների բացման դէպքում—ներքին գործոց նախարարին, 2) գիւղատնտեսական ընկերութեան ու ընկերակցութեան—հողագործութեան և հողաշինարարութեան կառավարչապետին, 3) վարկի կամ փոխատու.—խնայողականի—ֆինանսների նախարարին և 4) արտեղների—ֆինանսների նախարարին:

Բայց որովհետեւ այդ ճանապարհով նախագծի հաստատել տալը ամիսներ, երբեմն տարիներ է խլում, ուստի այդպիսի դէպքերում հիմնադիրները, գործը արագացնելու համար, հաւատարմագիր են տալիս իրենց ճանաչած մայրաքաղաքում ապրող մի անձնաւորութեան կամ ուղարկում են իրենց հաւատարմատարին, որը և գործը գլուխ է բերում:

Աւելորդ ժամանակի կորուստից և ծախսերից

խուսափելու համար կանխապէս պէտք է հաւատարմագիր տալ հաւատարմատարին, որ նա կարողանայ վարել հաստատման վերաբերեալ բոլոր գործերը: Հաւատարմագիրը պէտք է հաստատել տալ կամ նոտարի մօտ և կամ շինական կառավարութեան մէջ:

Յիշեալ նախարարները կարող են իրենց իշխանութեամբ հաստատել ներկայացրած կանոնադրութիւնները: Եթէ նախարարը անհրաժեշտ գտնի փոփոխութիւններ մտցնել, կանոնադրութիւնը ուղարկւում է յետ գիւղը՝ նորից արտագրելու և ստորագրելու: Իսկ եթէ ուղարկւած է հաւատարմատար, գործը հեշտանում է՝ նա ստորագրում է փոփոխած կանոնադրութիւնը միւսներից ստացած լիազօրութեան հիման վերայ: Փոփոխած կանոնադրութեան վերայ կպցրած է նոյնքան մարկաներ, որքան և առաջինի վերայ և նորից ուղարկւում նախարարին:

Նախարարը կարող է մերժել երկու պատճառով. կամ հիմնադիրները անբարեյոյս են համարւել կամ գտել է որ կանոնադրութիւնը հակասում է օրէնքին:

Այդ դէպքում կարելի է փոխարինել հիմնադիրներին, կամ փոփոխել կանոնադրութիւնը:

Իսկ եթէ գիւղացիք գտնեն նախարարի որոշումը անկանոն կամ չեն կարող համաձայնել նրա առաջարկած փոփոխութիւնների հետ, այդ դէպքում նորա կարող են դիմել կառավարիչ Սենատի 1-ին դեպարտամենտին:

XII

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒ-
ԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.

Իրենց տնտեսութեան բարելաւման գործում
ցրւած, միմեանցից կտրւած գիւղացիք անգոր են ու-
րէէ բան անել. այդ պատճառով էլ նոքա միանում
են ու կազմում իրենց սեփական կօօպերատիւ, օրին.
գիւղատնտեսական ընկերութիւնը կամ ընկերակցու-
թիւնը:

Անհատներ միացման այդպիսի ձևի օգուտները
բաւականաչափ պարզեցինք մենք նախորդ գլուխ-
ներում:

Սակայն, չնայած գիւղատնտեսական ընկերու-
թիւնների ամբողջ ուժերին, նրանց համար ևս կայ
մի սահման, որից այն կողմը անգոր են անցնելու
իրենք ընկերութիւններն իսկ: Այստեղ արդէն ան-
հրաժեշտ է դառնում կազմել միութիւն ոչ թէ ան-
հատների, այլ ընկերութիւնների.

Մի քանի գաւառների ու գաւառակների գիւ-
ղատնտեսական ընկերութիւնները եթէ միանալու լի-
նեն, այդպիսի միացումից կարող են դուրս բերել
այնպիսի օգուտներ, որը չի կարող անել ոչ մի գիւ-
ղատնտեսական ընկերութիւն և ընկերակցութիւն ա-
ռանձին վերցրած:

Այդպիսի օգուտների շարքին է պատկանում, օ-
րինակ, մի ընդհանուր գիւղատնտեսական մեքենա-
ների ու սերմացուների պահեստի հիմնումն, որը ան-
շուշտ շատ էժան կնստի ամեն մի ընկերութեան,

քան եթէ ունենալ 20 առանձին պահեստներ. դա կ'է-
ժանացնի և՛ մեքենաները, շնորհիւ մեծ քանակու-
թեամբ՝ գումարով գնելուն:

Ուրիշ երկրներում գիւղատնտեսական ընկերու-
թիւնները ունեն իւրաքանչիւր շրջանի համար շրջա-
նային միութիւն, իսկ ամբողջ երկրի համար՝ կենտ-
րոնական միութիւն: Ռուսաստանում այդ գործը դեռ
շատ մատաղ է. կենտրոնական միութիւն դեռ ևս
չկայ. շրջանային միութիւն կայ երկու հատ միայն.
1) Պետերբուրգի կենտրոնական գիւղատնտեսական
ընկերութիւն և 2) Րիգայի գիւղատնտեսական ընկե-
րութիւն:

Բոլոր այն նահանգներում, ուր արդէն զգացւում
է կարիք մտցնելու գիւղատնտեսական միութիւնները,
յանձնարարւում է ձեռնարկել շրջանային գիւղատն-
տեսական միութիւնների ջանքերին: Ճիշտ է, դա
հեշտ գործ է: Բայց առանց դրան չի լինի. վաղ թէ
ուշ պիտի սկսել այդ:

Մեզանում, կովկասում այդպիսի շրջանային գիւ-
ղատնտեսական միութիւնների գերը որոշ չափով, իւր
կանոնադրութեան սահմաններում, կատարւում է Թիֆլի-
շայոց Գիւղատնտեսական և Տնայնագործ. Ընկերու-
թիւնը, որի հետ մանրամասնօրէն ծանօթանալու հա-
մար ստորև դնում ենք նրա կանոնադրութիւնը:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿՕՕՊԵՐԱՏԻՒՆՅՈՒՆ ԱԶԱԿՑՈՂ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒ-
ԹԻՒՆՆԵՐ.

Եւրոպական երկրներում, բացի զուտ կօօպերա-
տիւ հիմնարկութիւններից՝ ընկերութիւններից, միու-
թիւններից, որոնց նպատակն է իրականացնել ու տա-

րածել կօօպերատիւ սկզբունքները, կան մի շարք բազմատեսակ հիմնարկութիւններ, որոնք հիմնաւած են կամ աւելի լայն նպատակների ու գործունէութեան համար և կամ առանձնապէս հէնց նրա համար, որ ցոյց տան ամենայն տեսակ աշակցութիւն արդէն գոյութիւն ունեցող կամ հիմնւելիք կօօպերատիւ հաստատութիւններին, սկսած նիւթական նպաստից մինչև խորհուրդներ ու հրահանգներ տալը:

Ռուսաստանում ևս գոյութիւն ունեն, թէև աւելի սահմանափակ չափերով, նոյնանման հաստատութիւններ, ինչպէս՝ գեմսովօ, Մօսկւայի Գիւղատնտեսական Ընկերութիւնը, գիւղական փոխ-խնայողական արդիւնաբերական ընկերակցութիւնների կօմիտեաի Ս. Պետերբուրգի բաժանմունքը, Վիլնայի կօօպերացիայի խրախուսող ընկերութիւնը և այլն, իսկ պետական հիմնարկութիւններից—Պետական Բանկը և Մանր Վարկի Գործերի Վարչութիւնը, հողագործութեան և հողաշինութիւն գլխաւոր վարչութիւնը, առևտրի և արդիւնաբերութեան նախարարութեան արդիւնաբերութեան բաժանմունքը:

Իբրև օրինակ, մենք այստեղ բերում ենք գոցանից մէկը—Վիլնայի կօօպերացիայի խրախուսող ընկերութեան նկարագրութիւնը, որի նման ընկերութիւնների հիմնումն ու տարածումն մեղանում՝ կովկասում, օրւայ հարց է և կարող է մեծ ծառայութիւն անել կօօպերացիայից խոպան մեր երկրում:

ՎԻԼՆԱՅԻ ԿՕՕՊԵՐԱՅԻԱՅԻՆ ԽՐԱԽՈՍՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Վիլնայի կօօպերացիայի խրախուսող Ընկերութիւնը բացել է իր գործունէութիւնը 1908 թ. նոյեմբերին:

Ընկերութեան գործունէութիւնը կրում է զուտ պատրօնատի, հովանաւորիչի բնաւորութիւն և կայանում է հետեւելում:

ա) Ընկերութիւնը ունի Վիլնա քաղաքում Տեղեկատու Բիւրօ, որտեղ լի օրերը ժամի 5—6-ը տրւում է ձրի խորհուրդներ, ցուցումներ, օրինակելի կանոնադրութիւններ, հրահանգներ՝ ինչպէս ամեն տեսակի կօօպերատիւների անդամներին ու վարչութիւններին, նոյնպէս և այն անձանց, որոնք ցանկանում են հիմնել նման ընկերութիւններ:

բ) Միջնորդում է պատշաճաւոր իշխանութիւնների առաջ վերցնելու այն արգելքները, որ կասեցնում են կօօպերատիւ ընկերութիւնների հիմնումն ու նորմալ զարգացումը:

գ) Հրատարակում է կօօպերացիային վերաբերող ձեռնարկներ, գրքոյկներ, թերթիկներ՝ տեղական լեզուներով և հոգում նրանց տարածմանը:

դ) Ուղարկում է իր անդամներին միանգամայն ձեռնտու պայմաններով, իբրև գիտակ անձնաւորութիւններ՝ ղեկավարելու գոյութիւն ունեցող կօօպերատիւ ընկերութիւնները կամ նորերը հիմնելու:

ե) Ուղարկում է հրահանգիչներ՝ կօօպերատիւ ընկերակցութիւններում հաշւապահութիւն մտցնելու համար, վերցնում է իր վերայ ընկերութիւնների հաշւապահութեան մշտական հսկումն, ստուգում է տարեկան հաշէկշիւները և կազմում է հաշէտուութիւն՝ իշխանութեանը ներկայացնելու համար:

Ընկերութեան Բիւրօյում կարելի է ձեռք բերել փոխատու-խնայողական, վարկի, սպառողական ընկերութիւնների և աշխատաւորական արտեղների օրինակելի կանոնադրութիւն:

Առանձնապէս սպառողական ընկերութիւնների համար պահում են.

ա) Բնական կանոնադրութիւն չորս տեղական լեզուներով.

բ) Ցուցումներ հիմնադիրների համար (նոյնպէս).

գ) Սպառողական ընկերութիւնների բլանկներ՝ Հիւսիս—Արեւմտեան շրջանի համար, տպած թերթերով և կցած նահանգապետին տրւելիք խնդրի օրինակով:

դ) Պատասխանատու գործակատարի հետ կապւող պայմանագրի օրինակը.

ե) Սպառ. ընկերութեան տարէհաշւի օրինակը:

զ) Սպառ. ընկերութիւնների հաշւապահութեան ձեռնարկ (տեղական լեզուներով):

է) Մեմօրեալ—գլխաւոր (գլխաւոր հաշւապահական մատեան), երկու չափի, գինը 2 ր. 50 կ. և 4 բուր:

ը) Խանութի ապրանքների գների հաշւապահական մատեաններ:

Իւր հրատարակութիւնները ընկերութիւնը ուղարկում է վերադիր վճարով, պատասխանի համար պէտք է ուղարկել 7 կ. մարկա:

Վիլնայի կօօպերացիայի խրախուսող ընկերութիւնը գոյութիւն ունի առանց սուբսիդիայի (պետական նպաստ):

Ըստ հաստատուած կանոնադրութեան, ընկերութեան գործունէութիւնը տարածւում է միայն Վիլնայի նահանգում, սակայն միւս նահանգներից, մասնաւորապէս գիմումների պատճառով, ընկերութիւնը ձեռնարկել է միջնորդութեան՝ թոյլ տալու տարածել իւր գործունէութիւնը նաև հարևան նահանգներում:

Ընկերութիւնների վերաբերեալ գործերի թիֆլիսի նահանգական տետանի օրագրական որոշման համաձայն «Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութիւնը» մըտցրւած է ցուցակի մէջ համարով № 115, ներկայ կանոնադրութիւնը հաստատուած է և նրա գործունէութեան սկզբնաւորութեան արգելքներ չը կան. 2 ապրիլի 1909 թ.

Թիֆլիսի նահանգապետի պաշտօնակատար՝
Ա. Զերնեալսկիյ

Կ Ա Ն Ո Ն Ա Դ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան:

I Ընկերութեան նպատակը

§ 1. Ընկերութեան նպատակն է նպաստել գիւղատնտեսական գիտելիքների և տնայնագործական արհեստների զարգացմանը և տարածմանը Կովկասի ազգաբնակչութեան մէջ:

II Գործունէութեան եղանակները

§ 2. Իր նպատակին հասնելու համար ընկերութիւնը համապատասխան դէպքերում պաշտօնաւոր թոյլաւորեամբ և սահմանւած կանոնների պահպանութեամբ, կազմակերպում է փորձագաշտեր և ցուցադաշտեր, հիմնում է օրինակելի ֆերմաներ, բացում է արհեստանոցներ, դպրոցներ և դասընթացներ, կազմում է զրոյցներ և դասախօսութիւններ, խորհրդակցութիւններ և համագումարներ, հրատարակում է ձեռնարկներ, գրքոյկներ, հետազոտութիւններ և ալբոմներ, կազմակերպում է արգելնագործութիւններ, պահում է ինստրուկտօրներ կամ հրահանգիչներ, կազմակերպում է արգելնքների ցուցահանդէսներ և վաճառահանդէսներ, նպաստում է արգիւնքների վաճառահանման, յարաբերութիւններ է կապում վաճառանոցների հետ և պարզեցաւորում է ինչպէս արգիւնագործութեան, այնպէս և գործիքների ու օգտաւէտ աշխատանքների համար:

III Ընկերութեան կազմը, անդամների իրաւունքները եւ պարտաւորութիւնները

§ 3. Ընկերութիւնը բաղկացած է երկու սեռի անդամներից անսահման թւով՝ ա) պատւաւոր, բ) աշակից և գ) իսկական:

Մանօրութիւն. Ընկերութեան չեն մասնակցում ա) անչափահասները, բ) զարոցներում սովորողները, գ) իսկական զինւորութեան ծառայութեան մէջ գտնուող ստորին պաշտօնականներ և իւնկերներ և դ) այն անձերը, որոնց իրաւունքները դատարանով սահմանափակւած են:

§ 4. Պատւաւոր անդամները կարող են լինել երկու սեռի անձեր, որոնք Ընկերութեան օգտին արել են նշանաւոր նւիրատուութիւններ կամ մատուցել են նրան առանձին ծառայութիւններ: Այդպիսի անդամները առաջարկւում են վարչութեան կողմից և ընտրւում են ընդհանուր ժողովից:

§ 5. Աշակից անդամներ կարող են լինել երկու սեռի անձեր, որոնք համակրում են ընկերութեան նպատակներին: Աշակից անդամի կոչումը յատկացւում է վարչութեան կողմից, որը գեկուցանում է այդ մասին մերձաւոր Ընդհանուր ժողովին:

§ 6. Իսկական անդամները վճարում են տարեկան 3 բուբլի: Միանւագ ոչ պակաս քան 100 բուբլի վճարողները ազատւում են տարեկան վճարներից և համարւում են ընկերութեան մշտական անդամներ:

§ 7. Ընկերութեան անդամ լինել ցանկացողը յայտնում է այդ մասին վարչութեանը:

§ 8. Ընկերութիւնից հեռացած են համարւում այն անձերը, որոնք չեն տւել իրանց անդամավճարը երեք ամսւայ ընթացքում:

§ 9. Ընկերութեան այն անդամները, որոնք տեղափոխւում են Կովկասից դէպի պետութեան ուրիշ մասերը կամ արտասահման, կարող են մնալ ընկերութեան անդամներ ընդհանուր հիմունքներով:

IV Ընկերութեան միջոցները

§ 10. Ընկերութեան միջոցները կազմւում են

ա) անդամավճարներից, բ) Ընկերութեան զրամագլուխների տօկօսներից, գ) նւէրներից, կտակներից, ուրիշ պատահական մուտքերից և ընկերութեան պատկանող գոյքերի եկամուտներից:

Մանօրութիւն. Ընկերութիւնը իր միջոցները ուժեղացնելու նպատակով կարող է կազմել, ամեն անգամ պատշաճաւոր թոյլտուութեամբ, համերգներ, ներկայացումներ, երաժշտական և ընտանեկան երեկոյթներ, և այլն:

§ 11. Ընկերութեան զրամական միջոցները դատաւորւում են այսպէս՝ ա) հիմնադրամ և բ) շրջանադարձ:

§ 12. Հիմնադրամը կազմւում է յատուկ նւիրատուութիւններից հիմնադրամի համար, նաև այն գումարներից, որոնք իւրաքանչիւր տարի Ընդհանուր ժողովի կողմից յատկացւում են հիմնադրամի համար:

§ 13. Միւս բոլոր մուտքերը, նոյնպէս և հիմնադրամի տօկօսները կազմւում են շրջանադարձ զրամագլուխը, որը գործադրւում է ընկերութեան բոլոր ընթացիկ ծախքերի համար:

§ 14. Ընկերութեան մէջ մտնող զրամական գումարները, նոյնպէս ընկերութեան զրամագլուխները պէտք է տօկօսներ բերելու համար մտցնւեն վարկային հաստատութիւններից մէկի մէջ կամ վերածւեն պետական կամ կառավարութեան կողմից երաշխաւորւած տօկօսաբեր թղթերի: Առձեռն զրամ ընկերութեան զրամարկի մէջ կարող է գտնւել միայն ընկերութեան ընթացիկ ծախքերի համար անհրաժեշտ մի զրամ, որի քանակը որոշւած կը լինի ընդհանուր ժողովից:

V Ընկերութեան գործերի վարումը

§ 15. Ընկերութեան գործերը վարւում են՝ ա) վարչութիւնը և բ) ընդհանուր ժողովները:

Ա. Վարչութիւնը

§ 16. Վարչութիւնը բաղկացած է ընկերութեան նախագահից և վեց անդամից, որոնք ընտրւում են

ընկերութեան անդամներին երեքամեայ ժամանակով:

§ 17. Որպէսզի միաժամանակ չը հեռանան վարչութեան անդամները, իւրաքանչիւր տարի դուրս է գալիս նրանց $\frac{1}{3}$ -ը, Ընկերութեան գոյութեան առաջին երկու տարիները վիճակով, իսկ յետոյ ընտրութեան անդրանկութեան կարգով և նրանց փոխարէն Ընդհանուր ժողովի կողմից ընտրուում է նորերի համապատասխան թիւը:

Մանորդիւն. Ընկերութեան կողմից հեռացող անդամները կարող են նորից ընտրուել, եթէ կը տան իրանց համաձայնութիւնը:

§ 18. Վարչութեան անդամներին հիւանդութեան, մահի կամ ժամանակաւոր բացակայութեան միջոցին փոխարինելու համար նոյն կարգով և նոյն ժամանակամիջոցով ընտրուում են 2—4 փոխանդամներ: Փոխանդամները մտնում են իրանց պաշտօնավարութեան մէջ՝ ստացած ընտրական ձայների շատութեան կարգով: Նրանց պատասխանատուութիւնը սահմանափակուում է միայն այն ժամանակամիջոցով, երբ նրանք մասնակցել են ընկերութեան գործերի կառավարութեանը:

§ 19. Վարչութեան անդամները ընտրուում են իւրաքանչիւր տարի իրանց միջին փոխ-նախագահ և գանձապահ և բաժանում են իրար մէջ պարապմունքները փոխադարձ համաձայնութեամբ:

§ 20. Վարչութիւնը ժողովուում է ընկերութեան գործերով զբաղմունքների համար ըստ չափու անհրաժեշտութեան:

§ 21. Վարչութեան նիստերի օրինականութեան համար անհրաժեշտ է նախագահի և ոչ պակաս քան երեք անդամի ներկայութիւնը:

§ 22. Վարչութեան նիստերի բոլոր գործերը վճռուում են ձայների հասարակ մեծամասնութեամբ: Ձայների հաւասարութեան դէպքում նախագահի ձայնը տալիս է գերակշռութիւն:

§ 23. Վարչութեան պարապմունքներն են՝

ա) ընդհանուր ժողովների որոշումների կատարածութեամբ, բ) հաշւապահութեան և գրադրութեան վարումը, գ) գրամարկի օպերացիաների գործողութիւնը, դ) անդամ լինել ցանկացողների յայտարարութիւնների քննութիւնը, ե) ընկերութեան հիմնարկութիւնների գործունէութեան վրայ հսկումը և ղեկավարութիւնը, զ) ընկերութեան միջոցները շատացնելու աղբիւրներ և միջոցներ գտնելը, է) գեկուցումներ կազմելը այն երկրներում, որոնք պէտք է ներկայացնեն ընդհանուր ժողովի քննութեան, ը) համերգների, երեկոյթների կազմակերպութիւնը և ուրիշ ընթացիկ գործեր, թ) յարաբերութիւններ պատշաճաւոր տեղերի և անձերի հետ ընկերութեան անունից, ժ) ընկերութեան տեղական ճիւղերի բացումը:

Բ. Ընդհանուր ժողովներ

§ 24. Ընդհանուր ժողովները հրաւիրուում են վարչութեան կողմից և լինում են՝ հերթական և տարեկան:

§ 25. Հերթական ընդհանուր ժողովները նշանակուում են վարչութեան հայեցողութեամբ կամ երբ յայտնել են այդ մասին դրաւոր կերպով ոչ պակաս քան տասն անդամ, մանրամասն բացատրելով քննութեան առարկաները. վարչութիւնը պարտաւոր է նշանակել ժողով երկու ամսուայ ընթացքում տուած յայտարարութիւնից յետոյ:

§ 26. Իւրաքանչիւր ընդհանուր ժողովի ժամանակի, տեղի և զբաղմունքների առարկաների մասին ընկերութեան անդամները ոչ ուշ, քան երեք օր առաջ ծանուցուում են տեղական լրագիրների միջոցով կամ ծանուցադրելով. նոյնը վաղօրօք յայտնուում է տեղական ոստիկանութեան գլխաւորին:

§ 27. Տարեկան ընդհանուր ժողովները, որոնք նշանակուում են իւրաքանչիւր տարի մարտ կամ ապրիլ ամսին, ունեն իրանց պարապմունքների առարկաներ

հետևեալը՝ ա) վարչութեան գործերի տարեկան տեղեկագիրը և վերաստուգող յանձնաժողովի ղեկուցագիրը քննութիւնը, բ) մուտքերի և ծախքերի հաշուի և նախահաշուի հաստատումը, գ) վարչութեան անդամների և փոխանդամների, նոյնպէս վերաստուգող յանձնաժողովի երեք անդամի ընտրութիւնը:

§ 28. Հերթական ընդհանուր ժողովները ընթացում են ընկերութեան նախագահի ղեկավարութեամբ. իսկ տարեկան ընդհանուր ժողովին նախագահելու համար ընտրւում է ամեն անգամ ընկերութեան անդամներից մէկը, որը չէ պատկանում ոչ վարչութեան և ոչ վերաստուգող յանձնաժողովի կազմին:

§ 29. Ընդհանուր ժողովը, թէ սովորական և թէ արտակարգը, կայացած է համարւում, երբ ներկայ է թիֆլիսում ապրող անդամների մի տասներորդ մասը: Իսկ այն հարցերի քննութեան համար, որոնք վերաբերում են անշարժ կալուածքներ ձեռք բերելուն կամ ծախելուն, կանոնադրութեան փոփոխութեան կամ լրացման, ընկերութեան փակման, նրա գործերի լիկւիդացիայի, պահանջւում է ոչ պակաս քան թիֆլիսում ապրող անդամների կէսի ներկայութիւնը: Անդամների այգւլիսի թուի չը գալու ղէպքում նոյն գործերի քննութեան համար հրաւիրւում է երկու շաբաթից յետոյ երկրորդ ընդհանուր ժողով, որը համարւում է կայացած՝ որքան էլ լինեն անդամները:

§ 30. Ընդհանուր ժողովներում գործերը որոշւում են զաղտնի քուէարկութեամբ, ներկայ անդամների ձայների հասարակ մեծամասնութեամբ:

§ 31. Ընկերութեան իւրաքանչիւր իսկական անդամ ընդհանուր ժողովներում վայելում է միայն մի ձայնի իրաւունք, որը չէ կարող յանձնուել ոչ ոքի:

§ 32. Եթէ անդամներից որեւէ մէկը ցանկանայ ընդհանուր ժողովին անել որեւէ առաջարկ, պարտաւոր է այդ մասին գրաւոր յայտնել վարչութեանը, որը, քննելով այդ առաջարկը և լրացնելով անհրաժեշտ ցուցումներով և խորհրդածութիւններով, իր

գրաւոր եզրափակութեան հետ ներկայացնում է ընդհանուր ժողովի քննութեան և վճռին:

VI վերաստուգող յանձնաժողով

§ 33. Ընկերութեան գրամական գումարների, ելւումուտի մատենանի, արդարացնող վաւերացումների, գործի և հաշիւների ստուգութեան համար ընդհանուր ժողովը ընտրում է իւրաքանչիւր տարի վերաստուգող յանձնաժողով, բաղկացած երեք անդամից և երկու փոխանդամից: Վերաստուգող յանձնաժողովը ստուգման արդիւնքների մասին ղեկուցանում է առաջին ընդհանուր ժողովին:

§ 34. Ընկերութեան հաշիւը կազմւում է առ մէկը յունւարի իւրաքանչիւր տարւույ և վերաստուգող յանձնաժողովի ստուգութիւնից յետոյ ներկայացւում է ընդհանուր ժողովի հաստատութեան:

VII Ընդհանուր կանոններ

§ 35. Վարչութիւնը գտնւում է թիֆլիսում և ունի կնիք «Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութիւն» մակագրութեամբ:

§ 36 Գործավարութեան մանրամասնութիւնները, հաշուետւութեան մանրամասն կարգը և վերաստուգող յանձնաժողովի պարտաւորութիւնները որոշւում են ընդհանուր ժողովի կողմից հաստատուած հրահանգներով, որոնք կազմուած կը լինեն հաստատուած կանոնադրութեան շրջանակներում:

§ 37. Ներկայ կանոնադրութեան լրացման կամ փոփոխութեան ենթադրութիւնները՝ ընդհանուր ժողովին ներկայ եղած անդամների ²/₃-ի հաւանութիւնը ստանալուց յետոյ՝ առաջարկւում են հաստատութեան սահմանուած կարգով:

§ 38. Ընկերութիւնը իրաւունք ունի ձեռք բերել իր նպատակների համար անշարժ կալուածք և վաճառել նրան, կազմել ամեն տեսակ սլայմանագիրներ և համաձայնութիւններ, նոյնպէս պաշտպանել իր շահերը դատարանում լիազօների միջոցով:

§ 39 Ընկերութեան գործունէութեան տարեկան

հաշիւը, հաստատուած ընդհանուր ժողովից, կարող է ժողովի հայեցողութեամբ տպագրուել պարբերական հրատարակութիւնների մէջ, նոյնպէս առանձին զըրբոյկներով:

VIII Ընկերութեան փակումը

§ 40. Եթէ որեւէ պատճառներով անհրաժեշտ ճանաչուի փակել Ընկերութիւնը, այդ հարցը վճռուում է երկու Ընդհանուր ժողովներով, որոնք միմեանցից բաժանուած կը լինեն բաւական ժամանակամիջոցով:

§ 41. Երկրորդ և վերջին ընդհանուր ժողովի վերջնական որոշմամբ գործերի լիկվիդացիայից յետոյ մնացած գումարները ստանում են այնպիսի գործադրութիւն, որպիսին կը սահմանի ընդհանուր ժողովը:

IX Ընկերութեան ճիւղերը

§ 42. Ընկերութեան ճիւղերը բացւում են Ընկերութեան վարչութեան ձեռքով, երբ ստացուած կը լինի ոչ պակաս, քան հինգ հոգի տեղական գործողների կողմից յայտարարութիւն: Վարչութիւնը այդ մասին տեղեկացնում է նահանգական իշխանութեանը:

§ 43. Տեղական ճիւղի վարչութիւնը բաղկացած է 3 - 6 անդամից և 2 փոխանգամից:

§ 44. Զիւղերը ղեկավարւում են ներկայ կանոնադրութեան ցուցումներով: Նրանք պարբերաբար հաղորդում են տեղեկութիւններ իրանց գործունէութեան մասին կենտրոնական վարչութեանը, որը ունի վերահասութեան իրաւունքներնայ վրայ: Կենտրոնական վարչութեան յարաբերութիւնները ճիւղերի հետ որոշւում են կենտրոնական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի կողմից հաստատուած հրահանգներով:

§ 45. Ընկերութեան ճիւղի անդամները, Թիֆլիս եկած ժամանակ, կենտրոնական ընկերութեան ընդհանուր ժողովներում վայելում են ձայնի իրաւունք:

Յ Ա Ն Կ

	Երես
Առաջաբան	3
Ի՞նչ է կօօպերացիան.	5
Կօօպերացիայի տեսակները	7
Վարկի կօօպերացիա	8
Գիւղատնտեսական կօօպերացիա	10
Սպառողական կօօպերացիա	14
Արտեհներ	18
Կօօպերացիայի բոլոր տեսակների կապը	20
Կօօպերացիայի նշանակութիւնը Գիւղական տնտեսութեան մէջ	23
Ի՞նչ յարաբերութիւն կայ կօօպերացիայի և քաղաքականութեան մէջ	25
Ի՞նչպէս պէտք է բանալ գիւղատնտեսական ընկերութիւն	27
Բնական կանոնադրութիւն	29
Ընկերութեան կազմը	35
Անդամների ընտրութեան եղանակը, նոցա իրաւունքներն ու պարտականութիւնները	35
Ընկերութեան վարչական կազմը, պաշտօնավար անձնաւորութիւնները, նոցա իրաւունքները և պարտականութիւնները	38
Ընկերութեան ժողովները	43
Ընկերութեան միջոցները և նրա պատասխանատւութիւնը	46
Ընկերութեան փակումն	47
Մանր գիւղատնտեսական ընկերութիւնների բնական կանոնադրութիւնը	48
Ի՞նչպէս բացել սպառողական ընկերութիւն	56
Սպառողական ընկերութեան կանոնադրութիւն	60

Ընկերութեան միջոցները	72
Ընկերութեան կազմը, անդամների իրա- ւունքներն ու պարտականութիւնները	63
Ընդհանուր ժողով	67
Ընկերութեան վարչութիւնը, նրա իրա- ւունքները և պարտակա- նութիւնները	71
Ընկերութեան գործերի հաշւետւութիւնը, վաստակի բաժանումն և դիվի- դենտի հատուցումն	77
Ընկերութեան գործերի վերաբերեալ վէճե- րի լուծումն, ընկերութեան գործի դա- դարումն և նրա պատաս- խանատւութիւնը	80
Ինչպէս բացել վարկի կամ փոխառու խնայողական ընկերութիւն	84
Ինչպէս կազմակերպել արտել	87
Աշխատանքային արտելների կանոնադրը	94
Ինչպէս բացել իւրագործութեան արտել	101
Իւրագործութեան արտելի պայմանի ձևը	102
Կանոնադրութիւնների հաստատման այլ միջոցներ	104
Գիւղատնտեսական ընկերութիւնների և ընկերակցութիւնների շրջանային միութիւնների մասին	108
Գիւղական կօօպերացիային աջակցող հիմնարկութիւններ	109
Վիճակի կօօպերացիայի խրախուսող ընկերութիւն	110
Կանոնադրութիւն թիֆլիսի Հայ Գիւղատն- տեսական և Տնայնագործական ընկերութեան	113

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0210065

